

ЙОРДАН ХАДЖИЕВ СЕМЕЕН ПОРТРЕТ

chitanka.info

Вървят по пътя щастие с момиче...

На първи юли тръгнахме на море. Шест месеца преди това си бях купил кола. Ще направя няколко уговорки относно израза „купих си кола“, тъй като го смятам за неточен, понякога неверен.

„Купих си вестник.“ „Купих си паста за зъби.“ „Купих си кола.“ От гледище на граматиката особена разлика няма. Подлог, сказуемо, определение или допълнение. За граматиката всеки, който „си купува“, е заможен, едва ли не милионер. Езикът е надкласов. Богатият и бедният правят това с едни и същи думи. Удоволствието или безразличието на единия се обърква с изтерзанието на другия. Някой си купува кола за шест хиляди лева и му остават още шейсет или шестнайсет. Друг тегли пак толкова и му остават двайсет и шест лева, колкото да не му закрийт спестовната книжка. А трети нищо не тегли, взема заеми, взема от баща си. от взаимоспомагателна каса, отдето намери, и пак „си купува“. Хайде сега, ще се лъжем в очите! Те, и парите, са надкласови, но моят комшия ги има, а аз ги нямам.

И понеже парадоксът съществува, за да опровергава логиката, двамата караме едни и същи коли!

Аз съм психолог по образование, по професия и по жена. Всъщност нейното е призвание, тя е филолог по диплома, но само си спомня, че е учила в Търновския университет. Като чуе „филология“, се дразни. Тя е родена за директор, но аз ѝ бъркам да стане. По едно време щяха да я приемат в обществото на директорите. Но станало дума за мъжа ѝ. Някои не знаели, че аз съм съпругът. „А, онзи, дето иска да минава за голям психолог!“ — рекъл един. Всъщност искал да каже „голям глупак“, дърдорко, който не мълчи и си лае хляба. Флорина, така се казва жена ми, го предвиди. „Да знаеш, че заради тебе няма да ме приемат!“ Въпреки всичко тя стана „завеждащ“. Шеф е на учебен център в предприятието, където аз съм психолог. Поменах за парадоксите. Основната разлика между моето и нейното мислене е, че аз търся мотивите на човешкото поведение в сложните плетеници на душата, а тя ги намира в простите стремежи на хората да печелят, да се издигат и да се любят. Случи се с моя най-голям „завеждаш“ да

разменим мисли. Становища. Как, в какви условия трябва да се работи, нещо около психологическия климат и ролята на администрацията. Произлезе разправия, дигна се пушек, насмалко да ме освободят „по взаимно съгласие“. Флорина ме изслуша внимателно и недоумяваше — чак уволнение! Защо? В какво съм се провинил?...

— Всичко ли ми казваш? — попита.

— Всичко.

— Няма причини Рангелов да скача толкова. Не си имал с него неприятности. Приказвали сте за работа — пука му него как са боядисани стените и кога се пишат протоколите за брак... Има нещо, което не знаем... Някой те е топил... Само двамата ли бяхте? За какво друго стана дума?

— Двамата. И секретарката.

— Ооо! Как може да си толкова глупав! Защо не каза веднага! Тя е нова, много сладко маце и той сега я сваля. Разбира се, че ще те уволни, ти си го изкарал пред нея невежа! Защо не помисли, че пред него си млад, че той вижда в тебе конкурент и трябва да докаже на онази кой е и какво може!... Ти си го иронизирал, нали?

А всеки студент по психология научава, че иронията и изобщо насмешката е сатанински грях, доколкото се мъчи да свали едно божество от моралния му престол.

Флорина няма много високо мнение за човека и за човечеството, макар, общо взето, този въпрос да липсва в дневния ред на живота ѝ. Тя не би искала да обсъжда живота, а да го живее. Хората са такива, каквито са, всеки е различен, общото помежду им е, че не казват какво мислят. И тя ги подозира. Търси сравненията. Има си категории, графи и бързо те натиква в някоя от тях. Може и да те зачеркне на кръст.

— Аз съм общувала с хора, а ти — с книги и животни! — ми каза един път. — Ние сме сбъркали професиите си.

Мисля, че нейният скептицизъм е стъпил върху три кита: опит, наследство, красота. Може би и известен примитивизъм, който ѝ помага да разголи неприятните обстоятелства — трудно е да си представим много деликатен следовател, нали? Флорина не се свени да зададе въпроса си: „Къде беше?“ „Колко пари похарчи?“ „Коя беше там?“ Колкото и да съм ѝ обяснявал, че ако мъжът може да каже къде е бил и какво е правил, той ще го направи, без да го питат, а когато не може, всички въпроси водят към лъжата — „Не питай, за да не те

лъжат!“ Напразно! Изглежда, интуицията я кара да зададе въпроса си не толкова заради отговора в думите, колкото заради вторичните белези на поведението, заради емоционално-животинското усещане на отговора.

Красотата вече е опит. Красотата е провокация срещу целия свят, възможност да разлистиш повече човешки характери, да отвориш повече врати, да седнеш в изповедалнята на по-много съдби.

Ние, мъжете, се втурваме да проповядваме пред хубавата жена своето знание, да показваме умението си, да ѝ откриваме битието. За какво се бие рицарят в един турнир? Пред тази хубава жена ние ставаме по-умни и може би се влюбваме в нея, защото сме изненадани — очаровани — от себе си. Никога не сме скачали толкова високо, не сме изказвали толкова неочаквани мисли, не са ни идвали такива смели идеи!

Разбира се, красотата е приспивна песен за оня, на когото му се спи. Complimentите отпускат, ако не си подозрителен. Красотата е само една възможност и нищо повече. Тя е постоянно задаван въпрос към света, една непрекъснато падаща Нютонова ябълка. Но е нужно ухо да чуе отговора, да проумее за какво се пеняви толкова мъжът, доказващ разпалено ползата от една банална природна закономерност. При това тя ще настъпи и без неговото красноречие.

Така че по-умни ли ни прави красотата или по-глупави?

Попитах един път мама: старостта по-умни ли прави хората или по-глупави? Някои смятат, че с годините човек поумнява, а други, че оглупява. Тя, селянка с черна забрадка и три години училище, помисли малко и отвърна:

— Който е бил умен, става по-умен, а който е бил глупав, става по-глупав.

Някой някога е направил Флорина подозрителна.

После мъжете, които нескъпо са ѝ предлагали внимание, са я убедили, че е по-добре да не вярва. Ние можем да оскърбим едно момиче или жена в същия час, в който сме им признали, че са ни очаровали.

Наследството. Бащата е бил виден човек в селото си, някогашен общински техник, но поради липса на други още и инженер, архитект, земемер, строител, режисьор на любителския театър, актьор, кум на половината млади семейства. Улици, вода, строителни планове,

чешми, озеленяване, паметници, гробища, комасации, отчуждавания и заплащания, репертоар на театъра, музикално озвучаване, декори и грим — всичко е било негова грижа. Изглежда, се е справял. Види се, имал е характер, познания, почтеност. Несъмнено и чувство за достойнство. Смъртта му е била общоселска трагедия, а погребението — незапомнено тържество.

Флорина е любимото му момиченце. Жизнено, амбициозно и умно — с лента „отличник“ на 24 май. Спомня си с носталгия думите му: „В тебе ми е надеждата!“

Много лесно ѝ е било уважението към бащата да го пренесе върху себе си. Да се уеднакви с него. Властта над хората е усетила, преди да се осъзнае, затова и убеждението, че трябва да се съобразяват с нея, е естествено, изключващо всяко съмнение.

После селото ще забрави какво се е клело на смъртта. Животът се интересува от себе си, хората имат свои деца и тя ще изживее нещо като криза.

Ще се прокрадне мисълта, че човек лесно приказва, но трудно удържа думата си.

Много рано е втъкала тази максима в психиката си.

Възможно е и бащата да се е усмихвал скептично — познавал е този народ, знаел е, че добрите хора лесно обещават, че хитреците се кълнат високо, че интересите са по-важни от черковните примери.

Скепсисът се ражда на моменти, спонтанно, в неясни ситуации, когато не познава човека срещу себе си. Особено ако оня тръгне разпалено да я убеждава. Или е наивник с хлапашки манталитет, или преследва цел — никой не те убеждава дълго в твоя полза. И да сгреша, бедата не е голяма — доверието крие повече опасности.

Иначе тя е оптимистка като всички млади хора, на които им върви. Защо да не бъде? Светът е внимателен към нея, ухажва я, тя е контактна, облича се добре, смехът е под езика ѝ, очите ѝ са големи и хората току се взират в тях, помамени от нещо. Слуша те с настроение и те гледа с искрящ поглед. Ти вярваш на тези големи тъмни зеници с влажния блясък на младостта. И си мислиш, че заслугата е твоя, вярваш, че си успял да я убедиш, че си я спечелил за каузата и намеренията си. Вече е дошъл моментът да допие те бутилката, да уловиш ръката ѝ, да посегнеш към лампата. Няма съмнение, че ще

подпише протокола... Тогава тя с досегашното безгрижие и настроение ще попита:

— Извинявайте, но за какъв се смятате?... Знаете ли колко глупости издрънкахте!

Не влиза в спор, не тръгва да ти обяснява кое е било глупости. Но е убедена — не толкова от мислено и премислено, колкото интуитивно, емоционално, дори примитивно. Години ще ѝ трябват, за да се отметне!

— Нека ви обясня...

— Не си правете труда! Вие искате да ви подпиша, за да вземете тези пари. Но през цялото време говорихте друго — справедливост, интересите на предприятието, на хората... Хайде сега, загрижил се нашият за интересите на другите!

Ако думата на непознатия след някой танц тръгне към покана за кафе в хотела му, Флорина може да му изнесе кратка лекция:

— Вижте какво, един умен мъж винаги си дава сметка още в момента на запознаването дали жената срещу него е казала „да“ или „не“. Това става в първите три секунди на запознаването. Ако е „не“, звезди да и сваляте, все то! Вие сте „не“, не го ли усетихте?... Довиждане!

Отминава равнодушно, защото на следната маса, следния ъгъл или ден я очаква друг, който разпалено ѝ обяснява своята гледна точка по същия въпрос.

— Потрай, манго! — викахме си като деца, ако някой се увлече. — Дотук знаеш. Дотук тя не харесваше, това и другите са го видели. А...?

Прав сте, останалото не ми е добре известно. Помня само моя случай. Беше на квартира в долния етаж на една нова неизмазана къща. Една вечер дрънкахме много — всъщност приказвах аз, тя се смееше и ме гледеше с искрящи очи. После я изпратих. Върнах се вкъщи, легнах и отведнъж си помислих, че съм „да“! Беше октомври, прозорецът ѝ вероятно е отворен. Станах и хукнах. Прозорецът беше отворен. Влязох. Бях „да“.

Родиха ни се две деца.

Междувременно се настанихме в приличен апартамент, който ще изплащаме до старини.

А на десетата година въпреки безпаричието, за което поменах, купихме кола. И тръгнахме на море.

Месец преди това се запознахме с Тахомир и Вирджиния.

Вече бях чувал от Флорина за този русенски братовчед със странното име Тахо, Тахомир. Господ знае защо не е Тихо или Тихомир! В началото ми беше неприятно да го произнеса, после свикнах. Завършил право, син на известен в миналото русенски съдия от апелативния съд. Около този Тахомир имаше някаква легенда, нещо странно и много интересно. Бил изключително красив или изключително грозен, не помня точно, но видът му се отличавал от другите. Страшно интелигентен! Като ученик взел два класа за една година и имал намерение да се яви за още един! Свирел на пиано и още в училище изнесъл концерт или участвувал в концерт. Вундеркинд! Имал странен характер — абсолютен мълчаливец! По седмици не говорел, трябвало да го молят. Купили му огромен роял. Къщата им била аристократична, със стари кестени и висока желязна ограда. Майката, бивша учителка, се държала сурово със сина си, а към роднините на мъжа си — отчуждено. Вероятно това беше причината да не се знаем десет години с първи братовчеди. Добре, че имахме визитна картичка: собственици на току-що придобит лек автомобил. Колко му е да минем за парвенюта! Тази леля или вуйна била всъщност първото чудо. Тя накарала мъжа си да стане юрист и съдия. Оженили се с вуйчото на Флора, но той бил политически неблагонадежден, големият брат съден по ЗЗД, бил в затвора и на него му отказали да запише право. Затова тя го пратила в чужбина — Франция или Испания, мисля, че се говореше за Испания. Самата тя се хванала селска учителка, въпреки че била от градския елит и имала големи претенции.

Флорина поменаваше, че като дете няколко пъти я водили в голямата русенска къща, Тахо ѝ свирел на рояла, но вуйната бързо я отпращала. Сетне настъпил големият катаклизъм — синът, още студент, се оженил за някаква хубавица със съмнителна слава, била три-четири години по-голяма от него и двамата заживели бохемски живот. Имаше още и още приказки-клюки за онзи род, скверни неща и за сестрата на снахата, и за майка ѝ-и изобщо...

— Изглежда, сензации около вашия род дал господ! — пошегувах се веднъж с Флорина, което не е безопасно.

— Какво имаш предвид? — затаи дъх тя.

— Например това, че баба ти не знае български.

— Да, но пък знае да лекува! — ухили ми се. — Тя е кажи-речи докторът на селото! Особено изкълчено!

В началото, при запознанството ни, малко се учудих на името ѝ. Тя не ми каза, че по баба брой произхода си от романската раса, тъй като в тяхното крайдунавско село повечето стари хора говорят влашкия от началото на света. Виж, дядото беше двуезичен и нашенец. Но пък не смееше да се обади много, по-скоро превеждаше. Оженихме се, заведе ме нашата да ме представи, зет нали, а онези хора я „добър ден“, я „буна днминяца“! Можех да помисля и да се сетя: кой българин ще тури на детето си име „Флорина“!

Поне да знаеше румънски, а то някоя песничка!

— Трябва да се гордееш, че водиш жена, в чиито жили тече латинска кръв! — шегува се понякога Флорина.

— Римляните са изпращали в Дакия престъпниците си.

— А Овидий?

Тахо смята, че отсам дунавските власи са нещо като американци; кой убил брат, кой откраднал пари, кой се борил против чокоя, та трябвало да търси спасение зад голяма вода. Най-веселото стана — на мене малко ми догорча, — когато той добави, че по дядова линия пък имат осмина татарска кръв. Прадядо им се женил шест пъти, доживял сто години и бил мюсюлманин. Не турчин, а татарин, останал от ордата на хан Чоки. В Руско-турската война се бил на страната на Сюлейман паша!

Флора заяви, че не е вярно, но Тахомир разправи как се опитали веднъж да преброят братовчедите си от шестте брака на дядо Доко — истинското му име било „Докс“. Чет и брой нямали!

Моят прадядо е умрял в Априлското въстание!

Първата катастрофа се състоя през един хубав априлски ден. „Състоя“, защото частицата „съ...“ означава двама противопоставени един срещу друг съперници. Слизам по нормално наклонена улица, с лек завой. Път чист и сух, слънцето изгряло. Студено. На завоя колата си продължи направо по закона за инерцията. Насреща идеше камионче. „Зъи-дрън-трак!“ Точно над нас има чешма с корито. Някой не затворил крана или изобщо не е могъл да се затвори. Отточният канал, разбира се, е бил запушен — чешмата е обществена. Заранта

пуснали водата за два часа, колкото да намокри пътя. Режим на икономии. Мокротията се превърнала в тънък ледец, който ще заблуди и Любка Кумчева. Аз, има-няма нужда, съм подпалил — питай ме къде съм тръгнал! После поправиха чешмата и туриха знак за еднопосочно движение. А аз се зложих да видя на колко минават колите. Няма и няма! Оттогава реших: в бога не вярвам, но в дяволите — да!

Много дяволи се навъдиха, ще знаеш.

Пак такива едни дяволи поправиха колата. „Щом си психолог, познай колко ще ти вземем!“ Разбира се, не познах.

Забелязал съм обаче, че след всяка катастрофа машината става по-хубава. Сменят калници, фарове, стъкла, мигачи, капаци и тя се подновява. Боядисват я отново. Ръждата също изчезва.

Та взехме си подновената нова кола през май и ни се дощя да тръгнем веднага към София, Варна, Букурещ. Бяхме поспестили и пари за бензин — тогава той не беше още на цената на швепса. Всъщност пари за бензин винаги се намират — децата са най-бедни, а сладкарниците са винаги пълни.

Към баба Флора! Разбира се! Минава се през Русе, а там живеят нашите братовчеди Тахомир и Вирджиния Хинкови. Кръвните връзки са донякъде отживелица, те се замениха с по-съществени принципи, но нас ни гъделичкаше любопитството. Няколко дни преди това пак стана дума за тях, за музиката и картините в богатия дом, за красотата на Вирджиния и грозотата на Тахомир, за дългите им бохемски пощи. Информацията идеше от софийските братовчеди — хора с титли и очарование, на които можеше да се разчита. Станало Дума и за нас.

Намерихме къщата, намерихме и обятията им. Стая след стая, някои с двойни врати. Високи етажи, гипсови орнаменти по таваните, различни полилеи, навред завеси. Жилищната криза беше заобикаляла тази обетована земя. Дори картините бяха истински. Кабинетът на Тахомир имаше огромна библиотека. Бащината. И двата майчини гоблена — японски мотиви, с езеро, вишна й пагода. В салона — къщата имаше и салон — се мъдреше огромен роял.

Не, не си загубих самочувствието. Тополата у дома беше най-висока в село. Но тук цареше спокойствие, богатство, ум. Само празните бутилки смущаваха — бяха навред. По-късно в спалнята им щяхме да открием и една десетлитрова дамаджана с около три литра

ракия. Вирджиния каза, че няма защо да се тревожим, не е много, но ще стигне.

Как хубаво ни посрещнаха нашите домакини! Тази първа вечер ще запомним с Флорина завинаги. Вирджиния ни прегръщаше и целуваше, наливаше чашите и напомняше на Тахомир да не зяпа, пушеше и предлагаше цигари. Огорчи се, че не пуша, а като разбра, че не искам и да пия, остави фаса в пепелника и си улови главата с две ръце. Най-напред реши, че си правя шега, после попита дали не вземам лекарства, не съм ли съботянин или вегетарианец, а като разбра, че здравето ми е селско, а възгледите — наполовина градски, отсече, че болестта ми е в главата. И със същото очарование и лекота, с която допреди минута ми се радваше, заяви на жена ми, че е взела ошашавен селяндур. Шуцер! Язык му за стойката и височината, но нея я впечатлило ръкостискането ми — типична ръка на пейзаж. Монологът срещу мене завърши с предложение да се разведе.

Тази обида, това мое разграничаване от възгледите им, Вирджиния не ми прости никога. Тя не ме прие такъв, какъвто съм, както олиото и водата не искат да се приемат, както две етърви или две отричащи се религии. А иначе толкова била чувала за Флорчето, толкова си приказвали с Тахо за нас! Но никъде не отивали, с никого не се виждали, разбира се, заради този „флегматик“. „домосед“ и „маниакален тип“ — Тахо. Той не мръдвал по цяла година от центъра, не ходел по мачове, не знаел кварталните кина, не четял български автори, дори не правел приятелства с хора, които живеят по-далеч. До София пътувал само със самолет, а ако имало някакъв концерт, отлагал делото си в арбитража, За нас си приказвали, канели се да ни открият адреса, защото само ние, българите, сме толкова равнодушни към своите, не си познаваме най-близките роднини, съгласяваме се с каквото дойде. Но, слава богу, всичко е назад, отсега ще се знаем и събираме, ще си гостуваме.

— Ето, имате кола, много хубаво, че сте си купили, но на нас не ни трябва. Тахо винаги бърка коя е предна и коя задна врата, а сега, чувам, на шофьорите не давали да пият. Как може такава глупост, къде го има по света? Защо да не пият, колко трезви правят катастрофи, а колко пияни не правят!...

Попита ме дали съм я удрял досега и като разбра, че съм сменял единия фар и двата стопа, ме целуна:

— На какa сладкият!

Но най-много ѝ харесало, че и ние имаме образование, само дете не сме юристи като тях.

— Флорче — каза, — ти поне защо не записа право, защо не се посъветва с нас? Правото е професия, то дава ширина на възгледите и дълбочина на ума, то е на уважение в целия свят, чужденците ахват, като разберат, че с Тахо сме юристи... Ами деца имате ли?... Сериозно? Две? Олеле, вие сте смахнати! Ние нямаме и едно, ти си се заробила, мила!

А като разбра, че второто е дошло по мое настояване, подпря брадичка на длан и ме загледа мълком, както доктор психиатър гледа своя пациент или както пациентът гледа доктора. Двайсетина секунди мълча обидено, преживя го, съжали от сърце и душа братовчедката, нарече я мъченица, жертва на предрасъдъци и ориенталска психика, на мъж с допотопно мислене. Охка и се вайка, задето Флорина се е обрeкла на вечно слугуване, и беше толкова убедителна, че накрая моята жена ме изгледа заплашително.

— Светът се е задръстил от народ — продължаваше Вирджиния, — няма вече какво да се яде, всичко живо пие и лочи, ударило го е на живот, научиха се и простаците. Русе какъв град беше, а сега е пълно със селяния... Ами какви са, милите? Момиченца? Добре поне, че са момичета. Ако бяха мъже, какво щеше да правиш с тия гаменарии?... Ами що не ги доведохте, сега как ще изтърпим да ги видим! Не може ли да се направи нещо, а, Тахо? Измисли де, лято иде, ще почнат отпуските, отиде до есента! Не мога издържа!... Дума да не става, вие къде летувате, на море, нали? Ние също. Значи трябва да се съберем. Що не идем заедно някъде — най-лесно е на къмпинг. Тахо има палатка от студентско време, ходил по Рила и Пирин, шантав колкото си ще. Вие имате кола, ще купим една „алпийка“, ние ще ви купим, Тахо, решено, край, отиваме на къмпинг, на простор, на чист въздух, дечицата с нас, Омръзнаха ми тия хотели и сноби, аман от тълпи и простаци, на Каваците и Аркутино има барове, как не се сетих досега!...

Седяхме на масата, вечеряхме, говорехме, Вирджиния ръкомахаше, отхапваше по мъничко хляб, пресягаше се изтънчено за луканка, пиеше и междувременно смукваше от димящата цигара. Дядо

би се пресегнал за бастуна: „Когато ядеш нищо друго няма да правиш.“

След време Вирджиния сподели, че много упреци е чула за лошия си навик да пуши и яде едновременно, много съвети ѝ давали, искала да се отърве, но не могла, Човек бил предопределен за всичко! Няма смисъл да се променяш — и без това няма да успееш.

„Не мога да ям, ако не пуша.“ „Не мога да избягам от себе си, а цигарите са част от мене.“ „Не мога да мълча, когато съм с хора.“ „Не мога да не танцувам, когато има музика.“ „Не мога да не флиртувам, ако има интересни мъже.“ „Не мога да не правя сладки, когато съм сама у дома.“ „Не понасям вестник без кръстословица.“ „Ненавиждам мъжете, които чакат наготово от жените.“ „Противно е да гледаш жена без грим.“ : „Всеки мъж е глупав, защото е смахнат.“ „Който плува във водата, без да има отдолу дъно, е перко.“ „Възпитаният човек никога не говори за пари и не се пазари.“ „Най-глупавият юрист е по-умен от най-умния счетоводител.“ „Простакът и преди да се роди, и след смъртта си е простак.“ „Който спестява пари, е малоумен.“

Вирджиния обичаше да говори дълго, с къси изречения, да взема становища, да издава присъди и да бъде великодушна в незнаен час, по неизвестни мотиви. Тахомир каза един път, че сборът от сентенциите ѝ бил по-голям от мъдростта на древния Рим, защото „тя не ги измисля или обмисля, а ги приказва“. Като философия те опровергават човешкия опит, за да възтържествува едно друго мислене, основано на потока на съзнанието. Е, може да се каже и по-просто, с една дума, но ще обидим философията.

— Тя и в съда коригира цялото писано право според схващанията на „социалистическата практика“, от която впрочем си няма хабер.

След вечеря се прехвърлихме в спалнята, при поменатата дамаджана. Тахо улови в погледа на Флорина недоумение и обясни:

— Когато народът пиеше ракия, а чужденците идваха в България за сливова, ние купувахме кашони джин и уиски. Никой ги не щеше, водката вървеше по цена на виното сега. Подозирам, че Вирджиния спомогна за нахлуването на тия вносни шишетии, само и само да не е като другите. После, когато куцо и сакато пропи водка и уиски, ние се върнахме към гроздовата. Затова я купуваме в плетени дамаджани.

Говорехме като римски сенатори — полулегнали. Вирджиния го обоснова:

— Естественият начин на говорене е легнал. Езикът няма нужда от краката!

Ракията наистина стигна, но не хартиса. Нощта се оказа пълна с мисъл и цигари, къса за приказките ни.

— Ненавиждам спането нощем — заяви Вирджиния. — Интелигентният човек се отличава от простия по това, че спи през деня, а нощем работи и се забавлява, Това е разликата между Париж и провинцията.

Естествено, около нея всичко било провинциализъм — „всичко живо ни одумва, съжалява и завижда“.

На разсъмване Вирджиния плака за някакъв техен приятел Пачо, умрял на операционната маса. Когато се опитвахме да я утешим, се разрида и изля остатъка от чашата на пода. Поиска да отидем на гроба му и стана. Но тъй като ние седяхме, а Тахомир не изтръска дори пепелта от цигарата си, тя заяви, че сме безчувствени егоисти, че хората са станали отворатителни, че никой вече не проронва сълза за близък човек.

Оказа се, че тази първа вечер Вирджиния била без очила от уважение към нас, от чувство за „политес“, Иначе носеше четири диоптъра вдлъбнати стъкла и се препъваше, като ходи. По улиците минавала за недостъпна и горделива, незабелязваща хората. Късогледството не ѝ пречеше да стъпва като балерина на високите си крака, да гледа самоуверено на света, да го презира и обича едновременно.

Тази нощ тя беше облякла огнен пеньоар с ресни и без копчета, с шнур и два големи пискюла, които непрекъснато обещаваха да се развържат. Жена ми го оцени с поглед на познавач, гласът ѝ стана възторжен и литна нагоре, после спадна. Това означава самосъжаление, което трябва да бъде чуто от мен. Вирджиния на свой ред също се трогна, обяви вкуса ѝ за изискан и я отведе при гардероба си. В тази огромна дядова ръкавичка имаше рокли, блузи, поли, панталони, палта, шлифери, ръкавици, волани, шалове, кашони бельо — безчет пликове фино бельо и дори едно кимоно.

Тя искаше да подари на гостенката нещо хубаво и скъпо, което да е достойно за двете. Предлагаше ѝ всичко, но жена ми благоразумно

отказваше. Изведнъж чух:

— Само в едно никой никога не може да ме убеди:

че трябва да си стягам гръдния кош! Аз съм първата, която повлече тази мода. Мъжете знаят, че в това е половината ни чар, мила, но жените са патки и не го усещат!

Месец по-късно разказах на друг един братовчед и зет на романската фамилия за тази вечер. Той е шеф, заместник генерален директор в София на обединение. Изслуша ме внимателно, погълнат от темата. Познаваше отлично Вирджиния и Тахомир. Когато стигнах до въпросното понятие от женския тоалет, той се оживи, наля си „Хавана клуб“ и отбеляза:

— Права е. Тя самата никога не е носила такова нещо и трябва да ти кажа, адаш, че няма нужда! Последва разправия с жена му:

— Откъде знаеш толкова много за нея, кога си я проверявал?

На другия ден се събудихме късно. Тахомир беше отишъл на работа, а Вирджиния говореше по телефона. Стана ясно, че отсреща е директорът ѝ. Тя му обясняваше нетърпеливо, че днес ще отсъства, тъй като са дошли братовчедите ѝ, за които му говорила. Как тъй не си спомня? После щяла да му разкаже подробности:

имат кола, сега я купили и се отбили за няколко дни. Тя се казва Флорина, в най-хубавата си младост, испанска хубавица, ако я види, ще му се завърти акълът. Не няма да дойде на работа. Толкова, драги! Можеш да си пиеш кафето със секретарката! Край!... Хич не ме интересува кой ще иде!... Изпрати началника на плановия отдел!

Намеренията ни бяха да продължим пътя си, но тя не искаше да чуе. Нямало смисъл да ходим при откачения бабишкер, извинявай, Флорче! Какво ще правите на село? Ако е да заколят кокошка, Тахо вече запазил много хубаво месо. Ще отложите заминаването два-три дни и пак ще идете. Тя и без това нямало да се вестява на работа утре и вдругиден, нека видят какво е без юрист. Иначе директорът ѝ бил симпатичен, разбирал от дума, но потънал в производство и разправии. Все пак е от село. Секретарката му била много проста, а жена му невъзможна. Ревнувала го от всички. А за обед ще направим друсан кебап, Тахо ще го направи, той е майстор. Вечерта ще идем на бар, за да ни запознаят с компанията си. Имали фамозни приятели, щели да ни харесат, особено Флорина, защото е родена за общество и не е дребнава. Трябвало да признае, че изобщо родът им е щедър, с размах

и всички са артисти, пушат и пият, изкуството е в кръвта им. Само свежърва ѝ е нещастие. Тахо свири на пиано от малък, чувала си, Флорче, но това е било някога, сега с месеци не вдига капака, жалко, че го заряза. Сигурно и вие сте музикални, но дето сте се натопили с две деца, там сте сбъркали. Както ще да е, вече е свършено, да са живи и здрави. Разбрахме се, никакво тръгване, Тахо ще се разсърди...

Флорина ме погледна въпросително, но аз не бях от техния род. Тръгнали сме, където сме тръгнали. Тя мръдна недоволно ъгълчето на устните си и през мен мина електрически ток. Това нейно затаено презрение!...

Работата дойде пак до прегръдки и целувки, до заръки и триене на очи, до обещания и клетви. Последен опит да ни откаже Вирджиния направи, когато запалих колата. Щях да включа на скорост, но тя застана отпреде ми и заяви, че не ни пуска, снощи сме пристигнали и веднага си отиваме, какво ще кажат съседите, приятелите! Моторът работеше, тя се отчая и започна да ми дава шофьорски съвети: да внимавам, дъжд може да завали, отскоро съм на кормилото, сума откачени има по пътищата, вчера купили кола и се понесли; боже, Флорче, защо не остана поне ти, пускай го този да ходи подир шантавата си глава, той няма сърце, той ще прави кариера, такива се издигат с гледане на часовника, те крият безсърдечието си с принципи...

Тя плаче, жена ми от учтивост ѝ подражава, аз надувам газта и се мъча да включа на първа. Най-сетне успях. Колата с две-три засилвания пое, но виеше сърдито, изглежда, ѝ се оставаше, защото Вирджиния я похвали: колко хубава била, нова, модерна, цветът е фантастичен, светлобежов, само името ѝ не струва, кой го измисли, боже. това да не е хотелски слуга, паркетен мошеник...

Каква интуиция имаше Вирджиния! Тя успя да смени името на тези коли!

Излязохме от града, а в малкото огледало за обратно виждане остана лентата на пътя и уговорката за предстоящото летуване.

На село първо отидохме на гробищата. Тъжно. Големият гранитен паметник се беше наклонил. Гробът обрасъл с трева и бурени. Флорина го почисти с мокри бузи, а аз гледах мъжественото лице на порцелановата снимка и се чувствавах задължен. Нещо обещавах пред себе си или пред него. Мemento! Някой разправяше, че

в Китай било обичай сановниците да ходят един път месечно на гробищата. Проява на добро възпитание и осъзнат дълг!

Майката почиваше в родния си град, далече оттук. Беше надживяла мъжа си с дванайсет години.

Дядото, видял смъртта на сина си, беше наблизно.

Бабата живееше при малкия си син. Хубава нова къща, голям двор, три ореха. Прегръдки на работни хора, пак насълзени очи. Чичото неволно или съзнателно се мъчел да бъде като покойния си брат. Всичко у него беше ясно изказано, сериозно и сърдечно. Само дето закушваше с каната вино до него. Стринката не знаеше къде да ни сложи. Трапези, вино, гости, приятелки, ядене, спомени за умрелия . —. На тръгване натъпкаха колата с ядене и пиене за цял месец. Впрочем пиенето беше за повече. Чичото търсеше начин да вкара едно столитрово буре, но като не успя, колкото може, го преля в бидони.

Отново раздяла, заръки. Идния път да доведете и децата, но по-добре да ги пратите сега, след училище, нека поседят две-три седмици, пък ако им хареса, и лятото. Ще ходят с братовчедите си по Дунава, ще играят из полето, ще се опекаат на слънце... Българинът още помни поотминаващите традиции, поне селянинът. И иска да те види отново на масата си, иска да харесаш яденето, пиенето, стоката му... Там дето ги има!

Нямането създава навред свои обичаи.

В понеделник бяхме на работа с окачени на врата Тахо и Вирджиния. А може би и в сърцата си. Повтаряхме с удоволствие думи и жестове, припомняхме си прегръдки и сълзи, тръпнехме от роднински чувства. Любовта е прилепчива, ако не си имунизиран, а ние бяхме отворили широко порите си за тази болест. Непрекъснато коментирахме нашите неочаквани братовчеди; първо и първо — роднини; второ — млади хора, близки по дух; трето — великодушни, артистични, всеотдайни; четвърто — интелигентни, особено Тахомир; пето — емоционални, особено Вирджиния; шесто — естествени, всеки по своему красив; ненавиждат скуката, пият и не спят, пепелниците им са цели чинии; щедри, изтънчени, музикални: топли хора, жадни за близост, бохеми; и най-важното — очаровани от нас, почти влюбени. Впрочем, както и ние в тях.

Вдъхновявахме се от преживяното, описвахме ги на приятели и близки, може да сме преувеличили нещо, но заражихме всички с

любопитство. Една вечер бяхме у нашия съсед Хари, „мъж със седем звезди“, както сам се титулува, герой на не една любовна драма или комедия, полиглот и самохвалко. Абсолютен познавач на всички наши и вносни концентрати.

— Коя Вирджиния? — отвори изразителните си очи, забулени във влага. Поменаването на „хубава жена“ за него е като включване на шалтер.

— Наша братовчедка, по-точно, жена на мой братовчед, не я познаваш, Хари — отвърна жена ми.

— Години?... Професия?

— Юристка, по-млада от теб.

— Руса, кестенява?

— Руса, с пламнала коса и разпилени къдри по гърба. Хари, такова чудо в биографията си нямаш. — включи на провокация Флора. — Ако видиш големите ѝ зелени очи, трябва да затвориш твоите! Но не банално зелено, а морско, с лъчи! Радиация! Шията ѝ лебедова, като на руските мадами във „Война и мир“ Носът е рисуван с игла — изящен, няма с кого да ти го сравня! Изтънчена, интелигентна, само устните ѝ по-пълни, колкото да подлудяват мъжете. Лицето малко издължено като на принцесите в детските книжки. Да не ти разправам повече! Крак, походка, гърди.

— За гърдите ѝ би трябвало да се намеся аз! — включих се. — Хари, гърди на самодива или гейша... Абе на „Голата маха“...

— Я не се увличай толкова! — охлади възторга ми Флора.

Но Хари едва не ни беше размазал с четката на снизходителния си поглед:

— Флори, откъде си сигурна, че не я познавам?

— Доколкото ми е известно, не е идвала тук, а не съм чувала да си върлувал из Русе.

— Така е. Но един човек от Русе може да бъде срещнат в София, Варна или Пампорово, да не говорим за Златни пясъци. Позволи ми да уточня: стройна, елегантна, ексцентрична, силно гримирана, музикална, учила балетно училище, танцува страхотно. Изключвана от гимназията като мене, само че аз репетирах два пъти — втория за увеличаване на знанията. От типа на фаталните жени, цялата секс, има бюст за милиони и не си връзва гърдния кош. Сестра ѝ страшно пие, напива се каруцарски, също хубава... Още?

Гледахме го смаяни, загубили желание за спор.

— Хари и нея ли познаваш?...

— Момент да върна кадъра... Знаете, че имам феноменална памет. Флори, казвал съм ти, че говоря с някого и бия ръка с непознат. След години го срещам във влак или заведение. Не мога да ям! Кой беше този?... Ето сега: Вирджиния... Така: морското казино във Варна. Голяма маса с гларуси и чайки от щатния състав на Златни пясъци. Елитна компания, от която се интересуват съседните маси и милицията. Прием и се забавляваме, всъщност скучаем, защото си познаваме и бикините. В един момент вратата се отваря и се появяват две мадами с трима кавалери. Мъжете ги заглежда Миклош, а жените — аз. Разбира се, гледат и другите, бих казал цялото заведение. Анданте состенуто! Какво се получава? Не сътресение, а потресение! Защото едната, първата, стъпва като принцесата на Монте Карло, гледа всички и не вижда никого: заведението е нейно! Но в никакъв случай не е келнерка. Тогава е администраторка на хотел, говори езици?... Актриса във вариетето? Но тогава щяхме да я знаем. Освен това онези само изглеждат опасни, а тази си е от джунглата. Това е тигрица, похарчила е камара пари, тя ще стъписа и мене! . — , Преувеличавам! В това време Ивко ме пита: „Бате Хари, можеш ли я доведе на нашата маса?“ Пита мене! Другите не вярват, търсят да се заядат. Ивко: „На две бутилки!“ Да, казвам, но това не е мадама за плодова, тука ще хвърчат тапи на „Джони“! Бием ръка. Отпивам — Флори, това е за психически тонус. Изчаквам да уловя погледа ѝ. И се надигам. Вървя по конец. Тя също не отглежда очи. Кой е този?... Защото от мене се излъчва увереност, не ми е сефте! Добре, че съм взел дозичката — преди атака се пие. И си правя сметки, че досегашните роли няма да ми помогнат, тази е на равнище. В последния миг разбирам:

откровеност! В тази жена има и нежност, въпреки че ти счупва главата... Добър ден! Кимва. Много се извинявам, казвам, може ли две думи? — Да, кажете. — Бих искал насаме, макар и тук, пред масата... Извинява се на другите. Възпитана. Става. И тогава Хари сменя постановката на гласа. Моля ви се, завися от един ваш жест, разчитам на съобразителност и великодушие. С влизането си направихте впечатление на заведението. Ние сме компанията в ъгъла. Спасители, бармани, тарикати. Единият от тях, шокиран от вида ви, ме провокира — мога ли да ви заведа на масата и ви почерпим едно уиски. Извинете!

Реших да заложа на интелигентност и чувство за хумор. Ако дойдете. Ивко, барман е на „Жасмин“, ще плати пет бутилки „Джони“. Вися на косъм. Не го съжалявайте, тъпкан е, краде и за колегите си в кафеза... Това е, Флори. И какво става? Оназ ме поглежда в очите и вижда едно дете. Няма кодош, няма мента! „Добре!“ Няма превземки, ама не се познаваме, за каква ме мислите! Целунах ѝ ръка: Херман Цалев, немска филология. Тя „Обичам тия номера. Вирджиния... — презимето съм забравил — студентка по право“. Да си призная, рекох си: Хайде па тая! Сега виждам, че е говорила истината. Трябва да ѝ се извиня... След малко дойде, целунахме ѝ ръка, а Ивко плати още една бутилка, за да му кажа хватката. Разбира се, праметнах го... Как защо? Защото, Флори, нямаше да повярва. Щеше да му се стори много просто. Кой вярва на истината?... Това е всичко.

Това е то всичкото!

А откъде са останалите подробности, Хари? Балет, изключване, танци, сестра алкохоличка...

Вече сме на път към морето: двама мъже отпред, четири жени отзад. Е, двете са още в коленете на големите, годините им събрани са шестнайсет, те са „мушмороците“ на леля Вирджиния, „милините мамини рожби“, „ангелски душици“. Отде да знае Вирджиния какви бели са, особено Малкото. Отде да е чувала врясъците им, да е виждала дърпането на коси, споровете за някой цветен молив. И аз някога си представях дома като място за камерна музика. Оказа се, че сме салон за додекафонии с късане на струни, чупене на порцелан, събаряне на столове и дуети на пожарникарски сирени. Когато за пръв път Малкото зарева, разбрах, че от едно гърло могат да излязат два гласа. Едва се беше научило да приказва, и попита защо ни е била така му, трябвало да имаме едно дете. Едва проходи, и почна да скитори из махалата, да дърпа опашките на котките и да се бие с момчетата. Що го заведохме в една сладкарница, и взе да повтаря: „Пари! Пари!“ — с проговарянето си каза „р“. Що тръгна в детската градина, и родителите на останалите „мамини“ почнаха да се обаждат по телефона и да пишат изложения в „Народна просвета“.

Сега двете мируваха, проучваха обстановката и слушаха захласнато леля Вирджиния. Мисля, че бяха горди с нея, с роклите ѝ, кремове, пръстените, огромните обеци, походката, прическата — изобщо с роднинството и пола си. У дома не беше ясно дали е по-

добре да си мъж или жена. Вече нямаше съмнение: жените са по-важни!

Следните дни хлапетата търсеха да си мажат устните и очите, вдигаха и спускаха коси, връзваха панделки, старяха се да гледат изразително и отмятаха пренебрежително глави. Дори провлачваха походка. Възприеха и едно от основните правила на леля Вирджиния: парите са нищо, важното е да знаеш как се харчат. Купуваха в несвяст сладолед, искаха спасителни пояси, топки, кегли, сандали, бански, парфюми, даже надуваема лодка.

Когато след няколко години трябваше да купя първите „дамски обувки“ и цената ме удари между двете очи, дъщеря ми заяви: „Тате, парите не са важни, важното е, че ми стоят добре!“

Сега още сме на пътя и обувките им са малък номер. Колата, макар недоизплатена, бяга настървено, не признава разлика в служби и заплати, сърди се на завоите и предните коли, не обръща внимание на пътните знаци и се държи като младо жребче, което иска да остави зад себе си опитните коне. Накрая ме глобиха два лева. Тогава глобите бяха малки, какво са два лева, но аз ги преживях като двайсет. Може честта ми на шофьор да се засегна, а може би предчувствувах идните глоби, актове, продупчвания на талона, повторното явяване на „проверочен изпит“. Макар и психолог, никога не станах философ, минах транзит край различните „нео-“, „био-“ и „социо-“ школи, та и досега се ядосвам, когато ме глобят. Виж, едно ме научиха — да отвърщам: „Прав сте, другарю старшина! Следния път ще внимавам!“

Вирджиния отметна с досада глава:

— Тахо, плати на другаря офицер двата лева да не ни бави!

Е, ние ако сме по-долу материално, фасон не ни липсва. Платих като поп, макар че не зная отде е тази приказка, чувал съм, че поповете дават най-малко.

Дребното първокласниче се навъси отзад, досвидяха му се парите. Тросна се:

— Тате, що не внимаваши! Заради тебе дадохме сега два лева!

Старшината ухапа мустак, разбра, че е сбъркал. Обърнах се да видя домашния милиционер. Видя ми се с офицерски чин. И каката ме гледаше под очи, а жена ми изобщо не ме забелязваше.

Вече сме на магистралата. Тя ни носи на въздушни възглавници. Прекосяваме меки баири и слънчогледови ниви. Минаваме под

мостове без реки и край реки без вода. Прочитаме две-три думи, написани с червени букви по циментовите грамади на прелезите, и ги забравяме веднага. Сливенските комини бълват пушек и „замърсяват околната среда“. Димът стои неподвижен над града и ще остане там още дълги години.

Карнобат, Айтос... Потокът от коли се сгъстява пред Бургас, но във въздуха се усеща благотворната влага. Излизаме от незначителна падина и отведнъж на хоризонта изплуват многоетажни сгради. Иде големият град, иде голямото море! Вода, вода! — му се ще да извика на сухоземния Колумб.

Черно море!... Чудно синьо-зелено море!... Тука свършва България, нататък, през миражи и безбрежни вълни е Колхида, Кавказ, Арарат!...

Следните дни се заглеждах нататък и ми се щеше да тръгна за „златното руно“. Но как се става Язон? Забравил съм уроците за гръцките герои!

Спряхме в центъра на града и седнахме в представително заведение. Пихме добро кафе. Край нас стояха изискани хора. Децата ядоха скъп сладолед. Знаеш ли ти кои сме ние?... Но нямаше цигари „Родопи“ без филтър. Тахо и Вирджиния пушеха от тях — прости кутии със загатнати планински върхове. Евтините цигари контрастираха на нейните скъпи бижута, на тоалетите и маниерите ѝ, сякаш за да я направят по-достоверна. Но те подчертаваха умерения песимизъм на Тахо.

Бяхме платили вече и се канехме да ставаме. Вирджиния отиде на бара, за да види напитките. Младеж дойде и взе стола ѝ. Малкото се беше зазяпало навън и видя отмъкването в последния миг. Хвърли се котешки и сграбчи движимата вещ:

— Къде бе? Къде!

Дръпна стола и младият човек за миг се парализира. Нямаше време да осъзнае, че може да задържи стола, да извърти шамар на нахалното хлапе.

Попитах я:

— Защо го взе? Нали тръгваме?

— А той защо не попита дали е свободен!. На излизане от града колата обърка улиците, после пак намери пътя. Е, очаква ни Созопол, Аркутино, Ропотамо...

— Ето го! — рече Вирджиния с пръст, забит в картата. — „Аркутино“! Отбелязано е: ресторант, бар. Тахо, спомни си, че сме ходили! Пачо беше жив, прекарахме много весело. Отиваме там! Не мога да се навра къде да е при простотията! Не съм дошла да дивея, имам нужда от заведение.

— Не е за моята кесия — рекох.

— Тахо, научи този селянин да не говори за пари! Пет дни ще стоиш, но там, където ти прилича!

— Там не ми прилича.

— Щом сте тръгнали с нас, няма да говорите за пари!

Тахомир се намеси спокойно:

— Жини, разбира се, че ще минем през Аркутино и ще се настаним някъде наоколо. С колата можем да прескачаме редовно до бара... Ние наистина не можем без заведения — извини се той.

— А като попаднем сред простотия? — повиши глас Вирджиния. — Де що бакалин има по Европа, иде тук за по-евтино. Не мога да ги гледам как купуват двеста грама сирене и три домата! Имат по седем дечурлига, готвят картофи по цял ден и си търкат зъбите половин час. Изнервят ме! Броят си парите, като че са ги печелили с подадена шапка!... Аз нямам твоето волско търпение!

Понякога господ избира някоя Вирджиния, за да ни каже думите си!

Тахо отбеляза:

— В чужбина парите имат не само номинална, но и емоционална стойност... Миналата седмица позвънил на един колега от Бургас. Поисках съвет къде да се настаним, обясних му за децата и той каза, че за предпочитане е малък къмпинг.

— Защо не си ми казал?

— Не ме попита.

— Ако не ни хареса, ще се преместим в Аркутино!

— Разбира се!

За щастие хареса ни. Много! Посрещна ни управителят Вангелов, висок, светъл, позатлъстиял мъж, с воднисти очи и загатнати торбички под тях на начеващ пияница. Пое си дъх, за да ни поздрави, но в този момент видя да слиза от колата Вирджиния. Тъй си остана. Стъписа го тоалетът или красотата. След малко заговори сърдечно, надуто, като типичен управител на къмпинг от Южна Европа:

— Добре дошли, другари! Радвам се, че сте дошли тук, настанявайте се, където ви е удобно. Откъде сте, ако мога да запитам?... Русенци?... Браво! Голям град, прочут, музикален. Водил съм ученици в къщата на Баба Тонка. Минаха вече две-три семейства русенци... Правите ми отлично впечатление, имате, без намек, нещо особено, като от по-първа ръка. Хората си личат, стига да си психолог, а ние тука, извинявайте, това ни е занаятът.

Управителят беше симпатичен бърборко и това също му личеше. Улових в погледа на Флорина леко презрение. Малкото се беше вторачило в него и го пиеше, а голямата поглеждаше встрани. Вирджиния не помръдваше — позираше или изчакваше. Онзи продължи:

— Пристигат непрекъснато всякакви и трябва бързо да правиш заключение. Вчера например иде една кола, ама като отвориха и ме лъхна на плодова. Караше жената, той едва си държеше главата. Внимателно ги отпратих. Не че им отказах, но те се колебаеха и аз им помогнах... По професия, ако мога да запитам?... Юристи!... Ашколсун! И двамата! Едно време ми мина през ума да запиша право, много се ценеше. Адвокатите бяха видни хора, депутати, кметове, министри. Пари и къщи правеха, жените им красавици като другарката, макар че точно като нея надали имаше... Ами колата защо не е русенска?... А, братовчеди! Браво! Така го разбирам и аз... Паспортите ще ги донесете утре, тука работим с доверие. И вдругиден да ви запиша, все то, на морето денят се брои до обед... За колко дни, ако позволите?... Месец? Евалла! Това разбирам курорт, ако ще да е, да е! Един месец на море и спестовната касичка на децата догоре ще се напълни със здраве! Зимата няма да им е студено. Не се съмнявам, че ще станем приятели, имам такова предчувствие. Тъй че има време да ви запишем... — Вирджиния се заинтересува откъде е и какъв е, също ѝ направил добро впечатление. Точно така трябвало да се посрещат хората. Една вкисната физиономия може да развали всичко. Изрази възхищение от пясъка и морето, попита за слънцето, учуди се, че не е почернял, и го покани на чаша ракия. Управителят се трогна, но отказа, бил на служба, имал принципи.

— Малко неща си забранявам — заяви, — защото съм човек като всички. Но на първо място е службата и веднага след нея — дружбата!

Един управител можел лесно да се провали, тъй като всички искали да го черпят: на пристигане, на прощаване, по случай доброто или лошо време. Разбира се, и от мъка. Защото, да прощават другарките, жените шарят с очи. Има мъже, дошли само за приключения: види нещо по-хубаво, загледа се, цял ден лежат един до Друг, къпят се, преобличат се по десет пъти... Тук се мерне едно, там друго... Е, човек свиква, пък и голотията е от природата. Не е почернял заради службата. Цяло лято е на море, а стои на сянка. Виж, децата идват и си отиват, пекат се, готови арапчета. Да, тукашен е, от Бургас. В момента е учител по немски, но го товарят и с часове по ръчен труд. Времето е от добро — по-добро, понякога с месеци не вали. Пълно е с чужденци — чехи, немци, поляци. Минават и западни, но по-рядко. В момента има две френски коли. Ако питате мене, настанете се отпред, вие сте млади хора, няма да се плашите от вълните. Палатката — на изток, сутрин отваряш очи и виждаш море, слънце, някоя чайка на пясъка... Регистрацията е най-лесната работа, утре, вдругиден, защо да ви оцетявам с бутилката! Виж, като свърши работното време, може да се отбие. Разбира се, заради приятните хора и доверието!...

Пак ръкостискане, малко по-дълъг поглед към Вирджиния, още един върху Флорина и...

И нашият робинзоновски живот започна. Понеже Другарят управител се обяви за европеец, ние с Тахомир трябваше да бъдем петкановци, а децата — дивачета.

Опънахме шатрите на детски хвърлей от водата, върху троскот и пясък, до млада топола. Пред очите ни се опна тъмнозелено вечерно море, „ехтящо“ и „пенливо“, кой знае защо, и „винобагрено“. Види се, на старите елини им се е пийвало повече. Над главите ни небето се беше отдръпнало високо и два реактивни самолета играеха на гоненица. Прицелваха се приятелски и натискаха спусъци. На Странджа баир гората тъмнееше отзад и навяваше тъга по история и жал по исторически места. Наоколо шарения от палатки, езици и тоалети превръщаше пустото до вчера място в Казабланка и Акапулко, с известно преувеличение.

След няколко години тополите ще порастат, цените също, а ние — противно на всяка логика — още повече. Идеше световната инфлация и къмпинговият бум, настъпваше палатковата шизофрения, най-скъпо щеше да струва най-примитивното. В някои страни ще

обзаведат пещерни условия, а в тях ще се настанят кандидати за пещерни хора. Европа от доста време се готви за това, настанало е умиление по каменния чук... Колко му е!... Тук също ще се скупчим, ще кръстосаме върви и разпавии, ще превърнем морето в баня, ще се качим на дъски със и без платна, а дългите зимни дрехи ще заменим с лозов лист от копринен плат, вързан с конец, или невидимо златно синджирче.

Тахо беше човек на мисълта, но доколкото словото е и дело (за думи издават присъди), можеше да мине за делови човек. За жалост издигането на палатка е мълчалива работа, а ако се приказва, става по-лошо. Възможно е първите ругатни да са възникнали при построяването на първобитната колиба. Добре, че пристигна Вирджиния. Тя тутакси започна да дава съвети, при това, без да е виждала през плет как се прави тази къщичка. Тахо мълчеше, навикнал на съвети от малък. Лошото беше, че Вирджиния искаше съветите ѝ да се изпълняват точно, което логически беше „конградикцио“ — дървен камък. Безпомощният майстор най-сетне не издържа:

— Жини, моля те, престани! По-добре ми запали цигара!

Вирджиния отзивчиво му подаде своята, без да прекъсва теорията на палатките, като убедено твърдеше, че първо се издига металната част, сглобяват се рейките, като се внимава кое е горе, кое долу, и едва тогава се замята платът — той е най-отгоре. Тахо се съгласяваше, търсеше кое е „горе“ и кое „долу“, но надписи нямаше, по нищо не им личеше, рейките бяха еднообразни и скучни, по-къси, и по-дълги, някои извити, други прави, заострени от една и от две страни, а имаше и обикновени тръби, през които да зяпаш морето. Намесих се и аз, започна едно търсене и опитване на комбинации, нареждане кубчето на Рубик, очакване шестица от тотото. Тъй или иначе, след залез слънце чудото стана, улучихме петица, което доказва, че чудеса са ставали и стават, а скептиците не вярват за собствено удоволствие или по поръчка. Конструкцията застана доста симетрично на краката си и заприлича на кристална решетка, може би скелет на Тахова палатка. Веднага заметнахме плата, но той след кратко колебание отказа да прилегне. Въртяхме го на възможните четири страни, додето търпението ни се изчерпа, и се принудихме да не се съобразяваме с него, още повече че вечерта настъпваше. Завързахме връвчиците по наше усмотрение, бих казал по наш вкус, временно, до

утре, както каза Тахо, но на следния ден се оказа, че всичко е сполучливо, поне приемливо, нямаше нужда да започваме пак, тъй като можеше да загубим постигнатото. Заранта хората извърщаха очи към нас, бавеха крачки или поспираха, та Вирджиния ги питаше в упор какво има, да не сме вързали мечка, нямат ли си катуни, тю, че бакали се събрали, как не разбират, че е нахално да се завреш в чуждото, аз ходя ли да зяпам техните, надничат като късогледни! Чужденците отминаваха сконфузено или полуусмихнато, а леката постройка си стоеше невъзмутимо, здраво, с мощен цип на входа и още един на мрежестата завеса; тя имаше прозорче и два вътрешни джоба, сума ти опъвачи и гумиран под, застлан с одеяло и натъпкан с ваданлък. Вътре Вирджиния нареди една съвременна къща, изискана колкото самата нея, с множество шишенца и закачалки, чаши и пепелници, дори малък порцеланов сервиз и голяма червена свещ. Тази палатка просъществува близо двайсет дни и се събори едва през голямата буря, когато още петдесетина като нея пострадаха, а имаше и преобърнати, с изтръгнати колчета, хукнали към царевиците. Без злорадство ще добавя, че част от тези злополучни палатки принадлежаха на онези полуусмихнати немци, чехи и поляци, народности със стари технологични традиции. Но ние не ходихме тогава да им се присмиваме, ние им съчувствахме, особено Вирджиния, и едва посетне, насаме, сравнявахме тоталното им поражение с нашето малко увреждане, При повторното издигане на Таховата палатка направихме значителни подобрения, никой вече не се извърщаше да я гледа, или пък бяха свикнали, но до пълна хармония между ръбове и рейки не се стигна. Това даде основание на Вирджиния да заяви, че са му я пробутали дефектна, те са го преценили от вратата, че е заваян. Ако не е тя, щял да бъде не Тахо, а Хахо! Тахомир я гледаше добродушно и изразяваше особеното си мнение с неизменното: „Да, Жини, ти си абсолютно права!“, чиято удивителна означаваше: „Нищо подобно!“

Моята алпийка не ми създаде никакви трудности, тъй като имаше три еднакви тръбички и възможните комбинации бяха една. Но колко уютно беше, когато я подредихме! Децата се търкаляха от възторг, ние премервахме доволно ширини и дължини с гърбовете си, о, радост! — оказа се, че има място за всички, дори за багажа, ако легнем напреки. Така е, малкото стига, многото е недостатъчно, с любов и в кибритена кутийка е широко. Изтягахме се ние, настроението — до нас, а

машината добруваше отзад, да сме си подръка. По-славно от нас бяха само онези, които носеха на гръб раници със спален чувал, шапката отгоре и подрънкващо тиганче отдолу.

Край море, а и в планина разговорите се въртят най-много около хората. Красота без хора е скука. Хармонията изморява. И приказката тръгва към хубави жени и началници.

На къмпинг хубавите жени са много, човек го домързява да ги гледа. Голотата без украшения е еднообразна, Виж, морето се мени всеки ден. А началниците тука са малко: един управител и двама спасители.

След като издигнахме нашите обиталища, ние се окъпахме, поехме си дъх, наобиколихме масичката и си наляхме кой каквото пие. Плюхме си в шепите и се заловихме да обсъждаме времето, водата и другаря управител. Спасителите щяха да почакаат. Той не дойде тази вечер, макар че обеща. Не казвам, че се е разсърдил, че служебни задължения са му попречили (!) или че ни е забравил. Тъкмо обратното. Другарят Вангелов можеше само да изглежда сърдит, и то в интерес на службата, за която дълбоко в себе си не даваше пет пари. Още малко и ние щяхме не само да се опознаем, но и да станем близки. Особено Вирджиния. И да открием, че той е по своему духом богат, стilen човек, с един непоклатим принцип: да няма такъв! Човек и служител се бяха слели в него, макар да изповядваше фалшивото схващане за разделянето им. Като че някой е успял да драсне с тебешир! Другарят Вангелов искаше да мине за лицемер, без да е такъв. Говореше за правилници, наредби и хора отгоре, но знаеше, че горе са облаците, слънцето и вятърът, че те са над всичко, защото не зависят от никого. Не искаше и не можеше да се кара с началниците, но още по-малко можеше да се опълчи срещу себе си. Законът и моралът му бяха приятели, просто се имаха, услужваха си и не си придиряха. Ако някой философ не беше го изпреварил, той пръв щеше да произнесе известната максима: Това е животът, братче!

При ясна и слънчева утрин той се радваше заради летовниците; ако беше облачно, щяха да починат от големия пек; а ако валеше, още по-добре, цял ден ще е на чашка из палатките на българо-немско-руски лакърдии, изпъстрени с „добрий ден, пани“, „ахой“, „йопопоткивалок“. „бардзо добже“ и други плажни идиоми, чийто речник можеше да състави. Нашият шеф говореше един език на европейското

сътрудничество и мира, като беше намерил ключа за постигането му: музика, алкохол, любов. Там, дето беше другарят управител, там се чуваше звън на чаши, музика и целувки. Той доказваше на дело, че в България лош ден няма, че климатът зависи от разбирателството, че ние сме еталон за гостоприемство, че водата в Черно море е най-чиста, че акули няма нито в морето, нито на сушата, че пясъкът ни е чисто злато, а българската ракия, мастика, вермут, бренди, ром, вино, сирене, дини и цигари нямат равни. Разбира се, той одобряваше и полската водка, унгарското токайско, немския шнапс, чешката „Пилзен“, дори френския коняк, гръцкото узо и шотландския скоч. Човешки и служебно пиеше много, по не заради самото пиене (никога сам), а заради разговора и дружбата. Намесваше се и невидим състезателен момент на национална почва. Жените под трийсетте го радваха, но не му бяха толкова по сърце. Нашият „обер“ и „керovníк“ обичаше дълбоки погледи и отлежали вина, силни думи на масата и ръкостискане под нея. Възпълните четирийсетгодишни матрони му бяха лудости пиянство, те го покоряваха от първо виждане, превръщаха го в юноша. Той улавяше властно китките им и ги повеждаше към водните колела и дълбините на морето. Как въртеше перките, какви пръски се вдигаха, как се забиваха носовете! Романтичен мъж, влюбен в здрача и свободата, прегърнал с лява ръка една, а с дясна друга самодива. Нощта настъпва, звездите се разсипват по небето, а в тъмнината се носи чешка или унгарска песничка, немска балада. Знаеше ги шефът, на всички езици пееше нощем! Накрая завършваше с „Тих бял Дунав“ и „Ура!“

Другарю Вангелов, другарю Вангелов! Що ти трябваше толкова международно разбирателство и пиене? Как допусна процентът на регистрираните да падне под половината! Видя ли докъде водят „омайните песни на прелестната Лорелай“!

На следния ден Вирджиния се тревожеше какво ли му се е случило. Отиде да провери и не се върна, та вместо за един тревогата стана за двама. Намерихме ги след два-три часа в задната стаичка склад на магазинчето, където бяха насядали на тарги пред една кръчмарска маса. Поливаха успешното настаняване: тя, той, магазинерът и шофьорът, докарал стока. На челото на другаря управител имаше червило, а устните на Вирджиния бяха набъбнали от ракията. Гледаше вдъхновено или гневно. Отвън чужденци и нашенци

се бяха наредили по джапанки, чакаха ред и правеха познанства, докосвайки неволно запалените си кожи.

Едва ли Тахо щеше да намери лесно съпругата си, особено като се има предвид, че не би тръгнал да я търси. Едва ли и аз щях да се сетя, че зад магазинчето има капанче за подранили и закъснели, пък ожаднели. Флорина си имаше деца, мъж и високомерие. Но Дребното, моят домашен следовател и ревизор, чуло смях. ще рече душило е, обикаляло. По интуиция решило, че тук трябва да е леля Вирджиния. После Тахо го помилва бащински:

— Точно така, Дробчо, чуеш ли някъде смях, плач и разправи, там ще търсиш леля Вирджиния.

Та чува смях нашето, а хора няма. Не се знае как е намерило вратата отзад, тъй като има телена ограда и не може да се влезе. Влязло и надникнало. Тя била в гръб. Изгонили го, но групата била разсекретена — малък пример за това, как е възникнала една от най-древните професии, която няма да изчезне дотогава, додето едни пият скрито, а други чакат на опашка.

Компанията се увеличи с новодошлите и се намали с един. Магазинерът знаеше, че дето е другарят управител, там не се плаща, и отиде да изкара някой лев.

— И по-малко да удряш в кантара! — викна му шефът, трогнат от нашето идване. Това беше гаранция, че мероприятияето продължава.

— Кого да удариш бе, шефе! Той купува бутилка бира, а връща две шишета. Речеш да потърсиш пет стотинки ресто, чака като за пет лева. И туй ако е занаят!...

— Тази работа държавата не я интересува! Ти си отворен тука с по-голяма цел. Стратегията! Ние развиваме туризма. Първо усмивка, после печалба! Ама вие идете от Мадан и Кюстендил, не виждал море, оставил даскаллъка или докторлъка, иска да забогатее за един сезон. Миналата година, Вирджиния, тука зеленчуковия магазин го държеше един ветеринарен доктор. Шефе, вика, разбери, две деца имам, плащам издръжка и се ожених за една с още едно!

— Прав е човекът! — заяви Вирджиния. — Какво от това, че е доктор? Децата искат ли издръжка? Осъдили са го осемдесет-сто лева.

— А що се жени? — удари масата шофьорът, младеж с увиснали мустаци.

— Защото се влюбил! — викна му Вирджиния. — Ти ли ще му казваш да не се жени! Защото днешните сте такива: дай малко, любов, пък утре ще видим! Ама и ти ще глътнеш вода, ще се влюбиш и хич няма да питаш колко деца има!

— Ще се влюбя, кога ме няма! — улови едната си китка младежът.

— Млъкни! Знаеш ли колко ги е чувала така ти Вирджиния! Точно от такива нахакани!

— Жената иска само едно!

— Простако, жената иска да бъде разбрана, търси съчувствие и когато го намери, тогава дава любов! Да не мислиш, че хубостта ти е в мустаците, дето са потекли? Тука трябва да го имаш! — посочи тя сърцето си.

Управителят се окашля — знак, че ще говори.

— Ние сме изостанал народ — заяви. — Но благодарение на индустрията и туризма догонваме европейците. От години наблюдавам чужденците и ви казвам: не бива да се подценяваме! Ето, да не познавах Тахомир и Вирджиния, щях ли да кажа, че са българи? Пристигат, гледам, кола с наш номер, а слиза френска мадама с английски джентълмен. Братовчедът — посочи ме шефът, — личи, че е наше момче, но Флорина бие на италианка, гъркиня, пък, ако рече, и испанка — бардзо добже! Как да не се объркаш, тука рядко ще видиш и чужденка с фасона на Вирджиния... Ще извиняваш, Тахомире, не зная отде си я намерил тая жена! Нашите, че и мойта, поначало не умеят да се гримират. Викам й, докарай се бе, мазни очите, зачерви устни, купи си нещо, поискай да ти купя! Мра за хубава жена с грим! Не и не! Все над тетрадките, все подскача: олеле, децата, олеле, бойлерът!... А децата искат едно: свобода. Като щат, да се къпят, като не щат, да правят, каквото щат! Прав ли съм?

Отпи и набоде две краставички. Имаше делови вид, въпросите му бяха важни.

Вирджиния пое мисълта му:

— Българката е била покорна на мъжа си, защото едно време е имало мъже. Днес мъжете са на изчезване. Останали са хибриди, като житото — ядеш го, ама то фураж. Всички са с язви, гастрити, осадени, пият хисарска вода. И преуморени! Я ми кажете вие, като сте мъже, кой кого е набил? Питам, кой е извадил нож заради жена?... Иде

например някой кретен да танцува с мене. Отказвам, той нахалствува. Е, трябва ли някой да му разбие носа? Ама никой не се хаби, не рискува! И всичко живо смърди, гледа си спокойствието. Къде ги едновременешните скандали? Някой виждал ли е побой на улицата или в заведение? Като ученичка хората чупеха чаши, обръщаха маси, хвърляха бутилки. Баща ми стовари едного със стола, не могат да го вдигнат. Направи го заради мама, онзи ѝ правел знаци, а тя беше най-хубавата жена в града. Днес и красотата не се цени, всички са кариеристи, хитреци, шушумиги и научни работници. Най-важните момичета са секретарки на директори, лягат с началници от немайкъде. Защо, питам, го правиш с едно шкембе? Ами защото зависи от него!... Я се разкарай! Щом си директор, купи си гири, потичай, стопи си сланината и тогава ела за оферта! А той знае: Ще те уволня! На такъв устата му трябва да виси все разцепена. Вие не знаете, но в Русе се помни как едно време мама избягала от баща ми. Напуснала го въпреки богатството. Защо? С кого? По сметка ли?... Избягала с един фризьор, но бил Рудолф Валентино! Обличал се като принц, продал дюкяна за дрехи и серенади, разорил се и когато баща ми придумал мама да се върне, онзи се изселил, отворил една каква да е бръснарница в Търговище, закачил портрета на мама и го държал цял живот! Сега всеки ще ти каже: Прост, че глупав! Така е, глупав, милият, но мъж, кавалер, влюбен! Баща ми три пъти е съден за побой, все заради мама. Но когато вървах до него, хората ме гледаха с респект. Ако зависеше от мене, щях да върна дуелите!

— Леле, Тахомире! — възкликна управителят. — Не те виждам. Щеше ли да излезеш на двубой?... Да му не зная какво, ако имах такава жена, щях да се бия и с пищов, и с нож, и с дърво. Или ще го напоркам до козирката и с едно водно колело ще го обърна в морето!... Аз, Вирджиния, съм плувец и още като ученик се състезавах. Имахме една учителка по телесно, ама стройна, извъртяна, хубава, че хубава, почти като теб. Заради нея се записахме в курса по плуване... Голямо нещо е красотата, Тахомире!... Ще ви запомня за цял живот: Тахомир и Вирджиния!... Абе да няма грешка, защо не си Тихомир?

Вирджиния прихна и се закашля. Улови си гърдите и шефът я потупа. Рече с половин глас:

— Да каже!... Попът много се старал, турял завъртулки и „и“-то станало на „а“! Баща му рекъл:

„Не бива да се пипа, ръката на попа я движи господ!“

— Сериозно?... Майтап — бил е пиан! Тахомире, така ли е? Аз не вярвам! Тахо кимна:

— Правили са си шеги. Баща ми е бил две години в Испания, на река Тахо. Дори е участвувал във войната с Франко, но не искаше да прави капитал от това.

Долових някаква прилика между него и Флорина. Очите, челото... Отначало ми се стори по-възрастен, много грозен и съвсем необщителен. Сега ми изглеждаше млад, приветлив, дори хубав!

Малката ми дъщеря следеше с подвижни очички всичко. Очи — синчец! По мърдането на устните разбирах, че преживява разговора, че в главата ѝ се развива нейна лента, че приспособява живота на големите към своите представи. Бръчките отсега се загатваха край очите. Моите! Горната ѝ устна беше по-дълга. Бащина!

Като ученик все ме питаха защо си набръчквам лицето. Погупав въпрос не зная. Задаваха ми го ѝ учителите. Другарко, казах на една, ако зависеше от мене, щях ли да го правя? Да, отвърна ми, но трябва да внимаваш. Когато се смееш, не изглеждаш добре. И устата ти е много голяма!

Надигнах се. Подадох ръка на моя двойник с очите на баба Флорина. И двамата не пушихме, не пиехме, дори не бяхме управители на къмпинг. Е, татъвото, какво да се прави? Никога няма да чуеш, че си леля Вирджиния! Ще ти задават сума глупави въпроси, има да се чудиш какво да отговаряш. Може и да съжаляваш, че не си първа хубавица. Но един ден ще разбереш, че не било голяма беда, че изобщо не е беда!

Е, дотогава има да страдаш...

Героите от задната стаичка склад заспаха, както се спи първи ден на море, и то сръбнал. По някое време Вирджиния извести събуждането си с лека тютюнева кашлица. Обади се и Тахо. Идеше вечерта, идеше прозата на яденето след поезията на пиенето. Трябваше да се пазарува, да се стои на опашка. Тъй се случи, че с моята братовчедка и съседка се наредихме един след друг. В магазинчето продавача пак го нямаше, но го заместваше приятна жена. Беше втората щатна бройка на минисупермаркета, съпруга или любовница на известния ни вече даскал или доктор, с когото делеше едно бунгало и една отговорност „на бригадни начала“. Както ще да е, не му беше

жена, важното, че обслужваше клиентите сръчно и с настроение. Може да е била зъболекарка, келнерка или самодейна актриса. Пък и защо трябва да е нещо друго, след като всяка продавачка у нас има самочувствие на зъболекарка, както и лекарите имат самочувствие на продавачи. Всички професии са важни, всички заедно сме на стопанския или здравен фронт и членуваме в кварталните организации. Над принцесата на щанда имаше надпис: „Културното обслужване задължава двете страни да се държат културно!“ Другарката говореше ясно, отсечено, разбираше чужденците по ръцете и физиономиите им, те разбираха надписа, стрелката на кантара се движеше и хората ядяха три пъти дневно. Кой каквото и да казва, нашият пазар има своите преимущества, но най-важното е: продавачи личности. Без да са собственици, те правят такова впечатление, додето ония са безсловесни слуги на парите, уплашени от конкуренция и конюнктура, сънуващи фалити и пистолети. Те се смеят и когато не им се смее, бързат и когато не им се бърза, треперят да не отидеш при друг. Нашият те гледа с достойнство и в очите му се чете: „Върви където щеш!“ В крайна сметка печелят еднакво.

Плажният народец, нареден бос или по джапанки пред и зад нас, поглеждаше с любопитство и малодушие Вирджиния, качена на високи токове, спуснала на гърба си дълги коси и не забелязваща никого поради липса на очила. Покрай нея хората заглеждаха и мене: този ще да е мъжът ѝ. Може би ми завиждаха, някой ме е съжалявал.

Ето ни пред богинята на изобилието. Застанаха едно срещу друго две самочувствия.

— Добър ден! — поздрави клиентката, защото у нас пръв поздравява купувачът.

— Добър ден — отвърна другата без удивителна накрая.

— Снощи пристигнахме, настанихме се много хубаво. Тук е божествено. Виждам, че сте добре обзаведени... Цигари „Родопи“, напоследък рядко се намират...

— Имаме.

— Вие сте фантастична! Откога търсим! Двеста кутии!

— Момент, извинявайте да проверя... Четирийсет, шейсет... Осемдесет и пет са останали.

— Не очаквах и толкова. Ще ни стигнат в началото. С мъжа ми пушим много. Кафе в малки кутийки имате ли?

— Да, ето ги.

— Трийсет.

Отсрещното самочувствие се посмъкна. Обърна се, брои, брои, отиде и отзад и се върна сконфузено:

— Само двајсет и четири...

— Няма значение. Сложете ги в нещо, моля. Джин виждам, че сте набавили.

Продавачката го погледна с благодарност.

— Знаете ли, тук не го купуват много. Бяхме поръчали само два кашона. Останали са десетина бутилки.

— Дайте ги за всеки случай. Очакваме гости, ние джин напоследък по-малко прием... Уиски?

— По-ниска категория сме.

— Предполагам. Ако все пак имате възможност, отделете ни десетина бутилки. И пет да са, ще ви бъдем благодарни. Защо да го купуваме по цени на бар!

— О, разбира се! Ще опитаме, макар че не ни се полагат вносни напитки. Друго с какво мога да ви услужа?

— Няколко пачки кибрит.

— А за ядене? Имаме хубаво овче сирене, очакваме маслини. Саламът също е пресен, докараха и шпек...

— А, да, щях да забравя. Сирене, най-много половин кило. Парче шпек.

— Хляб?

— Почти не ядем, много се пълнее. Другарят след мене ще вземе.

Натоварих се с кафета, цигари и джин, два хляба, кило и половина сирене, бисквити и кутия чай. Понесох се, а хората ни заглеждаха. Доколкото разбирам от погледи, минавах ту за богаташ, ту за носач.

Тахомир одобри покупките, но се обезпокои за цигарите, Няма да им стигнат, трябва да проверят в Аркутино и Приморско. Попита за сметката.

— Откъде да знам! — вдигна рамене Вирджиния.

— Добре, но колко плати?

— Дадох сто и няколко лева... Престани да питаш!

— Сто шейсет и два лева — казах. — И стотинки.

Тахомир постоя разсеян.

— Минали са те с около пет-шест лева.

— Глупости! — викна Вирджиния. — Жената беше много мила, обслужи ме както трябва и се извини, че няма всичко. Освен това обеща да потърси уиски. Ти си много завеян човек! Аз очаквах, че ще вземе десет-петнайсет лева! Коя ще се задоволи с „пет лева“? За какво виси там, млада и интелигентна, по-хубава от половината тука! Аз ще ти кажа пък, че тя е една почтена жена и утре, като пазаруваш, ще ѝ дадеш по-голям бакшиш! Аз ѝ направих впечатление, тя ще ни дава най-хубава стока. Запомни ме и може да купуваме отзад, без опашка. Чу ли какво каза приятелят ѝ: от тези чужденци не могат да изкарат нищо. Освен това черпят управителя, ревизорите, началниците... Плати ли на обед?

— Сметката беше моя.

— Затова съм те харесала! — поуспокои се Вирджиния. — Флори, което си е, знаеше да плаща! Представи си, мъжете търсеха да ми направят впечатление, бях най-известната мадама, дъщеря на най-големия винар. Само лозето в Две могили беше към шейсет декара... Всъщност защо не наливаме, кого чакаме? Можем да си вземем аперитива и да побъбрим...

Тахомир наля от джина, Флорина донесе лимон. Малкото тури пепелника и Тахомир го изгледа благодарно:

— Кой те научи, голямо Малко момиче? Назначавам те ординарец с порцион и премиални!

— Тати — отвърна то и ме погледна доволно. У дома само Флорина пуши и ние се надпреварваме помпозно да ѝ поднасяме огън, пепелник, кафе. Това е заяждане, пасивна съпротива, ирония. Разбира се, непочтените идеи са мои, но успях да включа и децата. Дори уредихме нещо като изложба от десетина плаката против пушенето. Флорина се направи, че не ги вижда, и демонстративно извади кутията. Веднага ѝ турихме пепелника.

Вирджиния се разположи, наметнала екстравагантна хавлия. Запуши, отпи и тогава се чукна. Вероятно дегустация. Флорина имаше настроение, усещах, че обстановка, хора, пиене, море — всичко ѝ допада. Попита разнежено:

— Вирджиния, чувала съм от леля, че първоначално си искала да ставаш артистка, но баща ти не дал...

Дълбоко въздъхване, сладък спомен!

— Флори, моят живот изобщо е объркан!... Учих пиано колкото за обща култура. Нямах нерви да дрънча с часове. Балетна школа. Пеене. Танци. Мама се беше побъркала да ме види на сцена, виждаше ме във филми, в средата на режисьори... Милата, каквото не успяла сама, го беше прехвърлила на мене. Просто е била родена за сцена, но този звяр, баща ми, смяташе артистите за нещастници и глупаци, които живеят от муфта. Умря на думата си, не ми даде да запиша ВИТИЗ, сега щях да бъда една Коканова може би. Що режисьори се увъртаха около мене, композитори, поетчета, да не говорим за русенски доктори и адвокати. Един икономически дребосък — викахме му така, защото беше толкова на ръст, завършил в Свищов — ми предлага бъдеще и разходки в чужбина. Най-големият майтап беше, когато стана заместник-министър. Замина, загуби се, а един ден Тахо иде и разправя, че съм изпуснала да стана госпожа министерша. Асистентчета станаха професори, ходят с връзки и носят очила. „Пробивни!“ Един австриец пък, хахо, се хвалеше, че има сто метра магазини в Линц. До последния момент ме моли на пристанището... Само той ли е! Флори, то са романи! Ще ти покажа писмата му, три години ми праща честитки. Накрая Тахо го поздрави за една Нова година... Ако седна да ти изброявам имена и професии...

— Ще стане телефонен указател — забеляза Тахомир.

— Но този сополанко, гимназист в униформа и първи кълвач на уроци, ме видял отнякъде, тъкмо изкарва пубертета. Знаеш в тази възраст какви смущения настъпват. „Тази и никоя друга!“ Ама да помисли, . за него ли е така му Вирджиния, има ли мангизи, фасон, опит... И вместо да стане онанист, решава да ме свали. Добре бе, аз психопатка ли съм, истеричка? Толкова ли съм закъсала да се помъкна с непълнолетни? Нищо не му се доказва! И той нафукан, моля ти се, първенец в гимназията, син на юрист, взел два класа за една година. Мисли, че тия работи стават с учебници! Майка му, и тя влюбена в него, подготвя му кариера, навремето издържала баща му в чужбина. Флори, мойта свекърва е опасна жена, оправяла и командувала както си ще преди мене. И досега не се е отказала, въпреки че я поставих на място. Тормозила го да свири, беше напреднал, имал амбиции да завърши и музика. Но вече не разрешаваха да учиш на две места. Рояла

у дома го видяхте — сума пари има в него, ами не сме опрели до тях. Блъскал като улав, може от това да се е привел.

— Защо? — възрази Флора. — Никак не е приведен!

— Понякога ходи изгърбен... Казвам ти, невзрачен колкото си ще, натъпкан със знания, възпитан да уважава старите, да си ляга навреме, шантав, че заваян, а тръгнал да се мери с ония хора! Досажда и се вре на коня в краката — баща ми обичаше този лаф, лека му пръст! Започна да се влачи подир мене от Русе до София, отде намира пари, какво лъже майка си, не зная. Ученик! На всичко отгоре — разсеян! Случва се да срещне приятел, с когото снощи сме били заедно, и да не го познае. Като рече да говори, първо мисли, мълчи, гласи си приказките и додето отвори уста, го преварят. Някой тебе ще чака! — стрелна го Вирджиния. — Мене защо не преварят?... Изобщо не го забелязвах, не бях сигурна дали му зная името. И какво мислиш? Този кретен, братовчед ти, решава да запише право, въпреки че майка му го гласи за медицина, а той се готви тайно за музика. Вярно, баща му се надявал да го прави юрист, но той поел заради мене, само и само. Да сме в едни коридори. И понеже аз пропуснах една година като ученичка — бях изключена заради компании, завърших във Варна, — а той преварил една, се оказахме във факултета един след друг. Когато записах втори курс, той дофтаса първи. И веднага се опитва да се пробутва. Търси разговори, интересува се кога ще си ходим, предлага учебници, записки. Моля ти се, четете и за моите изпити! Научен да прави впечатление със знания, на тях разчита! Току го гледам в нашата аудитория. Не помня коя година ми написа курсовата работа при професор Андреев и човекът след това ме пита кандидат ли съм за аспирантура. Аз! Е, благородник беше, чух, че ходил да четете лекции в Сорбоната... Та така, нали съм глупава, неусетно приех услугите му, хич не ми минава през ума, че се връзвам. Какво да направя, всички ми предлагаха внимание, разглезена съм. Но не подозирам, че този бил най-опасният. Той ми поставил капана, турил сиренцето, а мишката иде да гризе! Не го гледай, Флори, че е мълчалив. Братовчед ти е тиха вода, дълбока и може да се удавиш. Упорит е, инат като майка си! Да ти призная, понякога ме плаши. Разсърди ли се, не ми говори със седмици. Аз се раздирам, плача, не мога да дишам, а той — Мунчо!... Мазохист! Защото и той страда. Но не може да си надвие. Наследството му проклето... Та тръгна в дирите ми. взе да посещава

местата, където ходя, приятелите ми се оказаха и негови познати. Отида на купон, в БИАД, на концерт, той там. Какво друго, ами започна да ми излиза дума, че съм се вързала. Викам си, трябва да го чупя, докато е време. А нашият упорит: посреща, изпраща, ако го метна, не се отчайва. Вярва, че ще изблъска всички. Има нахалството да ми го каже. Така ли? Вдигнах му страшен скандал, казах му, че е последният, с когото ще тръгна, да не си прави илюзии, не съм му кака, да го приспивам. Не е мой тип, да си гледа книжките, да става адвокат и пианист, като ще симфонии да пропише! Не му искам и частните концерти! Защото той се опитваше да импровизира, вманиачил се беше за авторски концерт. В квартирата си през цялото време държа пиано... Какво да ти разправам, умен, че шантав. И сега е такъв, помага, втурка се. Професор Кутпков се познавал с баща му и го кани за асистент. Страшно го обичаше. Но този фантазьор заряза всичко, защото аз се прибрах и станах адвокатка в Русе. Това пък беше най-голямата глупост. Иде на следната година Тахомирчо, тъкмо го бях позабравила, живеех си живота и забърквах каши. Много ме бива! И започва този да вади книги, да цитира — дай му да приказва за Юстиниан, Улпиан, Папиниян... Досега му хлопа дъската, макар че отдавна разбира: вятър и мъгла е всичко! Изгониха го! Онези са хитри, надушиха опасност и му скроиха номера. С първото съкращение него изритаха. А той ще им доказва, че нямали основание, че бил неопетнен, Бори се години, Флорче. Всички му обещаваха, всички се съгласяваха, всички го преметнаха! Само аз можех да го оправя, но не иска. Играе на гордост като баща си. Той от гордост взе, че умря... И на кого доказва? Сто пъти съм ти казала, че можеш да убедиш само едно дете, и то, ако го набиеш!... Което си е право, юрист беше! Речеше ли да извади някого от батака, не яде, не спи, но ще успее. Аз губех и спечелените дела. Баща му го мъкнал от малък в съда, свекървата му вадила душата да учи, да пише теми, да зубри и да внимава какво говори. Нищо излишно не му давала да каже, броила му думите. Потискала го като звяр. И ето резултата: сега не може да извика, да удари масата, да изпсува. Ще видите за един месец колко приказки ще изприказва. Реди ги, ще речеш темел за черква! Понякога не мога да го слушам! Никога не можеш да разбереш съгласен ли е, или те поднася. Пуска ги едни възпитани, а какво мисли, негова работа! Съгласна съм, но така се дръж в съда, на улицата! У дома е невъзпитано! Кухнята не е черква и

ти не си свекърва ми, разбра ли! — викна Вирджиния. — Ще приказваш като мен! Ако не си съгласен, кажи, направи скандал! Баща ми викаше тъй, че на хората им се дръпваше водата. Но с приятели пееше, псуваше и когато трябва, се биеше. Защото идва момент, налага се да цапардосаш някого! Аз, когато трябва, викам, крещя, псувам! Причернее ли ми, ритам, иначе ще гръмна! А той мълчи, възпитанието на майка му не му позволява, и затъва в депресии. Ето го, взе да побелява!... Не е ли така? — стрелна го тя. — Да не мислиш, че викам за удоволствие? Ама като живееш в свят, който рита, ще риташ и ти! Ще псуваш, ще хапеш, ще им таковаш майката на тия тарикати! Баща ми може да е бил див, но съм порасла нормално. Тя, моята свекърва, вуйна ти, Флорче, се опита и на мене да пробутва номерата си, да ме съветва лицемерно — нали е била даскалица: „Вирджиния, мила, жената трябва много да внимава какво говори, какви думи употребява, пред кого... Тропането е проява на невъзпитание. С усмивка се постига повече, отколкото с грубост...“ Постига се на мук! Тя какво е постигнала с премерената си усмивка и подредени думи? Постигнала е това, че на хората им полазват мравки, гълтат си езика. Ама как ще хипнотизира Вирджиния? Като ѝ изтресох две лайняни една подир друга, тя си гълтна езика!... Колко нерви ми е струвала, божичко, колко ме е разплаквала, идвало ми е да я убия или да се убия. Десет години война! Спасява драгоценния си син! Иска да го кърми до четирийсет години! Смята го за девствен. И така да е, ти си го създала такъв!... Ама Вирджиния пушела и пиела! Олеле, Тахомирчо започнал и той! Олеле, видели го пиян! Ах, мила, защо ви са тези компании ката вечер, защо толкова ходите по гости, защо не си лягате? Кои хора са ви приятели, как ги подбирате?...

— Жини, мама се оттегли.

— Оттегли се, защото я оттеглих! И пак се меси, пак иска да присъствува, даже с отсъствието си! Напусна. събра си багажа, но го направи като демонстрация. Попадиите и дъртите флърци тръгнаха да я окайват. А тя мълчи, не се оплаква, тя само страда! Вижте ме, жертва съм на снаха, ако умра, от нея е! Ще умре, ама първо мене ще зарови!

Вирджиния съжеляваше, че последният бой се е изплъзнал, тъй както разтърваните деца са недоволни. Връщането към неприятните спомени беше по-скоро наслада. Тя разчесваше заздравялата рана, която още сърби.

Флорина слушаше жадно. Този разказ беше продължение на отминали истории, на родови събития, с които е раснала. Всяко от тях е оставило чертица в паметта ѝ, носи спомена за власинка от меката четка, с която е рисувано детството ѝ. Това са имена, произнасяни от баща и майка, те възкресяват мъртвите.

— По-хитра е от попадиите, макар че се прави на наивна! — чукна празната чашка Вирджиния. — Никога за нищо на света няма да си развали режима. След погребението на баща му се върнала и полегнала да почине, защото „много зле го преживяла“! Но успяла да си ушие траурен костюм с шапка, воали и ръкавици. Страхотно е запазена. Флори, лицето ѝ е по-свежо от моето. В черква мъжете я ухажват с погледи, но е толкова потайна, че и с възглавницата няма да го сподели. Ако се случи да я прередят на опашка или да ѝ пробутат месо с кокал, ляга, затваря очи и диша дълбоко. Не ща да си кривя душата, интелигентна е. Прави психогенни упражнения. Може дълго да ти приказва за сугестия и психоанализа. Чете, взема от книгите на Тахо. Държи се на високо, с лайняна клечка не можеш да ѝ стигнеш носа. Чуkerne на вратата три пъти и отминава. Никога не влиза. Този скача: „Мама!“ Яд ме е да го гледам! Остаря, а още има страх от нея. Виж го, Флорче, мъж с две дипломи, признавам, накарал е цялото предприятие да се съобразява с него, директорът го зяпа в устата, пита го за всичко, а застане ли пред нея — ученик! Ученик в прогимназия! Това ако не е едипов комплекс, на!... Как можа толкова да ти вземе страха! Че започна да прилича на нея, да я повтаря. Даже мълчанието му същото. Ама защо не те научи малко да се оперваш като нея? Мълчи на мене, мълчи и на нея! Не може да си добър за двама ни! Или с нея, или с мене! Зная, че си с мене, но трябва да ѝ го кажеш!... Ами историята с другата братовчедка, която дошла да учи в Русе и се настанила у дома? Знаеш я, Флори, нали?

— Чувах нещо. — Онази се влюбила в нашия. Той, разбира се, хабер си няма. Но тя, тази зверкиня с поглед на снайперист — нали така се казва, — го е забелязала същата вечер! И на заранта почнала да ѝ стяга багажа. Братовчедка ти сама ми го каза. „Пораснах, вика, ожених се, дете отгледах, но чуя ли името ѝ, още се стряскам!“ Мене баща ми ме учеше: Няма да мълчиш! Ако някой ти каже едно, върни му две! Ако посегне отгоре, върни му го отдолу!... Мама разбираше, че за жената най-важното е красотата и вкусът, затова ме направи

изискана. Тя ме научи да си държа главата, да ходя, да гледам. Моите приятелки се мъчат да ми подражават, но излиза заучено. Късно е! Трябва да ти е в кръвта. Коя друга на мое място щеше да се оправи с такава свекърва?... Извинявай, Флорче, че така говоря за вуйна ти, но вие нямате обща кръв... Ох, не мога да повярвам, че ни е напуснала! Защо, мислиш, успях? Защото срещу нея се бореше баща ми в мене, а той не знае поражение. Хайде де!...

Вирджиния се закашля леко и се извини. Нагонът ѝ да говори против свекървата беше малко задоволен.

През цялото време децата слушаха. Жена ми тръскаше със замах пепелта от цигарата си и пак така свободно я приближаваше. Тези жестове тя ги „носи“. Дори дели хората на две според това могат или не могат да държат цигара. Аз, разбира се, не можех.

Флорина има изящни ръце, коси, на които завиждат, и характер, от който се плашат. За нещастие го знае.

Голямата ни дъщеря улови Малкото и му пошепна нещо. То вдигна очи и каза:

— Тате, гладни сме.

Рано на другата сутрин тръгнах по пясъчната ивица край морето с надежда да открия дъска, от която да скова бюфет. Имах брадвичка, имах клещи, останалото беше късмет и майсторлък. От късмет не можех да се оплача: бях висок, здрав, с добър апетит, без особени белези. Това го казвам заради онези, които приличат на мене, а се оплакват от късмета си, разбирайки го като пари, бащи и изобщо. Ако човек реши да помисли, кой знае дали няма да излезе, че лошият късмет е именно... Ама хайде да не проповядваме. Китките ми се въртяха добре — пораснал съм с евтин добитък, приучван у дома на труд и обноси, Мога и гвоздей да ти извадя, и кол да ти подостря, и право като свещ дърво да отсека. И на бой търпя. Ако се наложи, ще ти намеря дъска, която не е загубена от кораб.

Намерих. Наистина беше донесена от морето, вероятно от някое скеле, ядосал се майсторът — и я ритнал да се удави. Нищо чудно да са ги стоварили, дето не трябва.

Ако още с пристигането на море отпреде ти се изпречи гладка дъска, оглеждай се внимателно и играй на тото: непременно ще се спънеш в пластмасова каса (става за панер, леген, стол), ще намериш нов дезодорант или малко употребяван крем против слънчево

изгаряне; ще уллучиш тройка в тотото, а самотна жена в безумен бански ти е в кърпа вързана. Впрочем за такава не е нужен особен късмет.

От тази дълга тясна дъска щях да направя три полици, които ще ми спестят девет разправии. Следните два дни вадих гвоздеи и ги оправях. Събрах достатъчно, щяха да ми хартисат и за окачалки. Но колове нямаше или бяха лошо качество. Когато все пак три от четирите се кротнаха под вървите на палатката, дъската изчезна. Бях го предчувствувал, защото доста хора я заглеждаха любовно. Едва ли е нужна голяма интуиция, за да се сетиш, че ще ти свият хубавата дъска. На къмпинг хубави мацки колкото щещ, а хубави дъски няма, тъй че трябваше да я нарежа и натикам в палатката под дюшека. Иди я търси сега в село от триста къщички, макар че хората намират един престъпник в милионен град — гледали сме го по филмите. Разбира се, преди това има перипетии, но, тъй или иначе, го хващат и му разбиват мутрата. В самоотбрана. Вирджиния искаше да го намерим веднага и му разбием мутрата, да му счупим главата в дъската или обратното. Хвана я бяс. Тахомир и Малкото щяха да бъдат от полицията, тя — от противната банда, а аз — само побойник на заплащане. Онзи, не ще и дума, щеше да пренася и хероин.

Мненията ни се разделиха относно версиите. Жена ми твърдеше, че я е взел наш Ганьо, който не предвидил като мене бюфет; Тахомир смяташе, че ще я скрие и на тръгване ще я откара на вилата си; Вирджиния беше категорична — бакалин от чужденците! Тахо я нарече патриот. Известно е правилото на криминалистиката, прилагано толкова добре и от криминалната литература:

всяко престъпление оставя следи. Колкото и ловък да е бандитът, авторът е още по-ловък и ако единият злодействува професионално, другият също е от занаята и му поставя клопки, следи го с коли и хеликоптери, кучета го лаят, минувачи го псуват, додето накрая си изтърве паспорта.

И нашият крадец беше открит. Вирджиния се спънала в някаква дъска, която стърчала от една палатка. Била без очила, успяла да я прескочи, но няколко крачки по-нататък се заковала, осенена от подозрение. Връща се, навежда се и я познава! Оставя нишан — едно руло хартия и термоса — и тръгва да търси Малкото или мене. Малкото след случая с тайното пиене си беше спечелило прозвището „агент Пищора“ (носехме разказите на Чапек). Намира я и двете се

въртнат настървено за кокошкарина от централна Европа — да го арестуват, поне да го омаскарят с приказки. За нещастие Вирджиния забравила къде е оставила знаците. Откраднали са ги! Тогава почва ново, още по-възбудено, обикаляне. Нужни й били още половин-един час и дъската за втори път е открита — о, бедност на криминалната фантазия! — по същия начин. Но сега пък тоалетната хартия и термоса ги няма! Чашата преляла. Няма съмнение, че същият крим и псих ги е свил! Вирджиния се навежда и издърпва принадлежащото ни имущество. Отвътре се чува звън на стъклария и тенджери, падане и преобръщане на посуда. „Най-напред заяде — поясни сетне тя, — но това ме амбицира, дръпнах с всички сили и дрънченето се чу из махалата!“ Наоколо имало хора, един немец се опитал да оспори нещо, но видът и крясъците й го респектирала. Пак от криминалната литература знаем, че най-използуваните агенти са именно хубави руси жени, които се преструват на късогледни, за да заблудят противника. Но, види се, не и този немец, научил добре уроците на най-новата история.

Оказа се, че дъската не е наша. Тази беше по-широка и по-къса, щеше да стигне за две полици.

— Преиначили са я! — избухна Вирджиния.

— Дъска не може да се „преиначи“ — забеляза Тахомир.

— Поправили са я!

— Не беше развалена.

— Млъкни! Разбираш какво искам да кажа! Преправили са я!

— Как ще я направят по-широка?

— Така — взели са нашата и са я заменили за тази! И да не е така, тази също е крадена, ще видиш, че никой няма да я потърси. Да не я носят от майната си, да не са я купили от коректом! Казах ли ви, че са чужденци? — възкликна тя.

— По какво позна? — попитах, заразен от Таховия скептицизъм.

— Палатката им беше вносна! Приятелите му, дето излязоха да ги защитават, говореха немски и чешки.

Пък и имам нюх!

— Това е безспорно — съгласи се Тахомир, — но кой немец ще тури една дъска на земята и върху нея ще си нареди бурканите?

— Ако искаш да знаеш — вече се разгневи Вирджиния, — и дрънченето на тенджерите беше немско!

Нашите издават по-друг звук!

— Е, това е вече необорим аргумент! — предаде се Тахомир.

Сега започнаха ядовете за термоса и тоалетната хартия. Немците били педанти с наочници, чехите скръндзи, поляците знаели само „ш“ и „пш“, даже най-известният им писател бил „Пшибишевски“.

— Нищо не каза за унгарците, Жини...

— Не се занасяй, знаеш, че имах любов с унгарец, не съм виновна, че ти си бил хлапак! Унгарците са изискан народ, Карой беше един вълшебен Данко ПиЩа, те умеят да харчат, жената е култ и обичат музиката с душата, ръцете и краката! Те са аристократи, бохеми, кръвта им е циганска и ако не приказваха толкова неразбрано, щяха да бъдат витрината на Европа! Трябвало е да се родя там!

Цял ден оплаквахме хартията и термоса, додето привечер две момиченца ги донесоха. Едното беше наше и сочеше другото. Каза, че Катрин видяла една леличка да ги оставя при тяхната палатка, а после не дошла да ги вземе. Съседите питали и разпитвали на кого са, но никой не знаел. Тогава отишли при управителя. Катрин описала леличката — с дълги руси коси и хубава, — а той казал, че я познава.

Впрочем другарят Вангелов вече идеше радостен, че случаят приключва толкова добре за къмпинга и България. При такъв щастлив край оставаше едно: да се полее.

Така и направихме. Поляхме го, сетне продължихме да го поливаме. Намокрихме се доста. След няколко песни, примесени с целувки, другарят Вангелов отправи поглед към Вирджиния и разказа просълзен как преди години се запознал с подобна жена. Било след някакво напиване на Слънчев бряг. Той не участвувал в него, но посред нощ приятелите му дошли да го събудят, трябвали им ключовете от физкултурния салон. Тогава той предавал немски и физкултура, пак замествал. Онези решили по пътя да продължат с танци и дюшеци, с „гимнастически упражнения“.

— Та беше с тях и една артистка, мисля, че балерина, ама красавица, царица — танцуваше професионално. Другите размазани, падат на пода, а тя си развява блузата в една ръка, бюстът ѝ няма равен!... Ех! — въздъхна щастливо-трагично шефът. — Каквото могат да разкажат ония дюшеци, няма го в никой филм! Отделно дете учениците ги използваша, бяха си извадили ключове. Бандити до един!... И сега като гледам Вирджиния, ми се доплаква, макар че още

държим фронта и няма да се предаваме! Българското име трябва да се защитава! — вдигна глас шефът. — Но искам да кажа — гласът му прозвуча строго, — че онази артистка не беше от Русе и не се казваше Вирджиния!

Чукна се с всички, като на жените направи дълбок поклон.

В погледа на Флорина имаше презрение. Ако не беше забележката накрая, едва ли щях да си помисля, че е била точно нашата нестанала актриса.

Сковах бюфета — две широки полици, на които Флорина подреди оскъдното ни домакинство, Кафеничето и тиганът увиснаха кокетно в двата края, кърпата и канчето — на собствен кол с два противоположни гвоздеа. Кофата вода стъпи на тухла четворка. Отдолу изкопах малък трап. Между палатката и кола опънах въже за простор.

— Е? — попитах, търсейки признание. — Цигания! — отзова се Флорина с проклетия си навик да гледа отгоре на мене и света.

— Защо, маме? — възрази Малкото. — Виж колко е удобно!

— Като ви харесва, възхищавайте се!

Сега аз трябваше да кажа: „А какво би предпочела?"; тя ще отвърне: „Виж чужденците, виж им палатките!"; „Да, но те струват скъпо, освен туй аз не съм чужденец"; „Именно, тя нашата, българската, няма край!“... И тъй нататък, и прочие. Най-лошото е, че и двете страни са прави, тоест диалогът не може да свърши.

Не зная дали Флорина ме затъпява, или ме прави по-умен. Първите години дълго ѝ доказвах, че мисля нормално, че логиката ми е стъпила върху земя, че в основата на всеки възглед трябва да лежи природен закон, че зло в природата няма, че „социално“ означава морално, а моралът е условие за щастие... Какво ли не съм проповядвал, като че тя беше празен съд, а аз чешмата, която трябва да го напълни.

Само че каквото наливах, преливаше. Тя си имаше свое вино или своя вода.

Когато взех да разправам преди години у дома каква снаха ще доведе, увлякох се. Прекалих като търговец на пазара и понамалих:

— Е, има и един кусур... Малко проклета ще е.

Мама каза:

— Нищо, зла кучка къща пази. Зад гърба ми Каката изстреля:

— Тате, нашата палатка е малка и смешна! На леля Вирджиния е по-хубава!

Зад естетическото недоволство се криеше социален протест.

Леля Вирджиния се трогна:

— Догодина ще ви я подарим, лелиното! Чичо Тахо ще купи още една, не се тревожи! Ела да те гримирам...

Тахо, чуваш ли?

Чичо Тахо лежеше под сенника на палатката, облакътен на пясъка, с цигара в ръка. Тази Диогенова поза смяташе да я запази трийсетте дни.

— Разбира се, Жини. Точно така ще направим.

— Но ние няма да я вземем! — пошепна ми Малкото и аз затворих от умиление очи. Когато ги отворих, то прочете бащиното щастие.

Голямата ми дъщеря вече прекрачваше плахо в света на блаженството: мазила и миризми, стъкълца и парфюми, пудри и червила. Тахомир ме погледна подкупващо-усмихнато. Горедолу: зная, че си против тези кутийки, не понасяш маникюри, не ти се дават пари за автомобилни масла; но как ще се пребориш?

— Братовчедке — подех меко-възпитано, — не й обръщай внимание на моята кокона, защото отсега е суетна!...

— И да я оставя да заприлича на теб, така ли? — не се хвана на уловката ми Вирджиния. — Твоето не е ли суета, дето се правиш, че нищо не ти пука! Като си родиш момче, давай му акъл! Ох, на леля сладкото момиче, какви хубави пръсти има! И как са й окепазили ноктите! Кажу ми на безчувствения си баща да ти купи един несесер. Морската вода и слънцето изсушават кожата. Трябва, рожбо, да се мажеш редовно против слънчево изгаряне. Нищо не струва един крем „Нивеа“ и един бронзол... Искаш ли да приличаш на леля Вирджиния?

— Да.

— Тогава ще ме слушаш. Нали искаш да си хубава и момчетата все тебе да гледат?

— Ама тати нищо не ми купува!...

Сега аз потърсих Таховия поглед и примирено затворих очи.

Другото стоеше неподвижно и сините му очички изпитателно преценяваха ще има ли разправия заради гримирането на така й. Не, няма. Тогава може и тя да опита.

Приближи и надникна. Сдържано, без да се натрапва. Ако я поканят.

— О, дяволче! — разтвори се още по-широко сърцето на леля Вирджиния. — И ти ли искаш? Ела! Кака ти ще бъде мис Плаж, защото е красавица, а ти — подгласник. Стройна си, но имаш квадратни рамене. И много мускули. Едно момиче не бива да е толкова яко. Баща ти звеноводка ли мисли да те прави?

Моята ценностна теория, атакувана от Вирджиния, се огъваше. И все пак аз разчитах на пясъка, водата и въздуха. На идните дни. Още утре ще им купя две ракети и едно перце, за да играем. Ще се надбягвам с тях. Ще гребем. Може би ще ги науча да плуват... Най-сетне двете ще се сбият подир малко и тогава природата ще реши кое е за предпочитане.

Познах. След малко се разигра първата драматична сцена.

Двете бяха ходили да търсят миди и раковини.

Както са с червени нокти, а каката и с начервени устни. Събрали — истинска колекция. Показаха ми я: ситни-дребни мидички, раковинки оцветени в бледо-кафяво, керемидено и жълто. Имаше и снежнобели произведения на морето, ювелирно изкуство. Съзнателно бяха подбирали миниатюрното — усет за необикновено. Всичко можеше да се побере в една детска длан. Само едно първично търпение може да открие в пясъка това богатство. Радвах се заради радостта им, обещах да намеря кутия, в която да ги запазим и отнесем.

След няколко минути се събраха пет-шест околни деца. Те с възклицания или затаен дъх оценяваха малката изложба. Завистта превръщаше колекцията в съкровище.

Приближи едно хлапе. Не зная какво задържа вниманието ми в него, но го загледах. Изглежда, е имало предварително намерение, „предумисъл за престъпление“, както го определи по-сетне Вирджиния. Вървеше особено, самоуверено агресивно. Не искаше друг да бъде по-важен наоколо. Въпреки дребния си ръст изглеждаше авторитетно. Седем-осемгодишно, колкото малката ми дъщеря.

— Я бе, я да видя! — разблъска ги то, макар че имаше и поголеми.

Дъщеря ми поднесе дланта си, но то изненадващо замахна и я удари. Мидичките се разлетяха, за да потънат в пясъка!

Чак мен ме присви! В същия миг обаче Малкото замагна. Не понечи да спасява богатството си. Раковините бяха още във въздуха, когато изплющя шамарът... Какъв шамар! Изумителна реакция! Замах на немилостив човек! Онова писна толкова силно, че няколко души наскачаха, други се извърнаха или привдигнаха, разговорите секнаха. Нещо особено се беше случило! Морето мълчеше и произшествието завладя плажа.

Видях да бягат мъж и жена. Уплашени. Майката и таткото. Тя беше възпълна, но не грозна. Енергична жена, която закрещя без нужда и логика, и то така неистово, сякаш убиваха детето ѝ. Някакви разбираеми и неразбираеми „Олеле“, „Какво ти направиха“, „Детето ми“, „Идиоти“, „Иване, защо стоиш“, „Кой беше“, „Мълчи, маминото“, „Ох, олеле, детето ми“! — След това си оправи приказката и доста подредено, в речитатив, взе да нарича дъщеря ми гаменка и простачка, да пита къде са родителите ѝ, да заплашва и нас, и дъщерята, и управителя — щяла да се оплаче където трябва. Заедно с това притискаше и целуваше момченцето си, плачеше, а мъжът ѝ, настръхнал, овладяваше желанието си да се бие. Онова, окуражено, пицеше още по-високо и се задъхваше. Не ще и дума, също се изопнах, оставих логиката и смисъла на една разправа, но се сдържах с половин разум, половин характер. И въпреки това ми беше хубаво. Бях очарован от бързината и силата на Малкото, от умението му да се защитава и възпитава.

Приключихме я някак. По нашенски, с много обяснения. Флорина пристигна с малко закъснение, но така се опери на онази, че тя млъкна, без да е разбрала защо, и загуби най-важното си предимство: нахалството, агресията. Ако ние с бащата се сбиехме, би било рисуван филм пред възможното единоборство на двете. Но не стана нужда, тъй като се включи и Вирджиния — също бежешком. Тя надвика малки и големи, размаха дълги ръце и коси, отвори очи и ноздри — разбрах, че е жадувала за скандал, за публика, за съдебно дело. Наследството ѝ клокочеше, но ѝ липсваше собствена кауза, истинска стръв. А може би тя си оставаше актрисата!

И сърдитнята взе да се превръща в сценично зрелище.

Дръпнах Флорина и Малкото, прибрах ги, а Вирджиния остана да си довърши удоволствието. След това тя ме поде и нахока с не по-

малко думи, че сме я изоставили. Онези си отишли, без да си получат заслуженото.

Народът беше стъпкал колекцията. Зимата голямата ми дъщеря, третокласничка, била дежурна в училище, пред главния вход. Ръце, нокти, уши, коси...

— Знаеш ли какви са момчетата, тате! — оплака ми се. — Като видят, че е момиче, и нарочно си пъхат ръцете в джобовете. Нито шапки свалят, нито...

— И ти какво направи, татъвото?

— Какво мога да направя! Те са момчета, има и от четвърти клас. Могат да ме набият.

— И ги остави, така ли?

— Не, повиках нашата...

Изтръгнах... Малкото е първокласник!

И тя?...

— Нали я знаеш, тате! Онези пак идват и пак си турят ръцете в джобовете. Тя ги чака. И щом дойдат до нея, кресне: „Ръцете!“ Нали я знаеш, тате, ще ти спуска тъпанчетата. И онези ги вадят, преди да разберат... Тя ги плаши.

— Флори, твоят братовчед среща на улицата чичо си. В София, на двајсетина метра от тях. Ходил да го търси и се връща. Нямамо никой. Човекът го вижда и разтворил ръце да го прегърне. А той, моля ти се, го отминал! Психо! Че обаждания, питания — защо е сърдит, какво е станало... Не го познал! А се присмива на мене, че съм ходела в мъгла!...

Кой недовижда, а?...

— Човек гледа с очите, а вижда с ума. И понеже рецепторът на очния нерв е в тилната част на мозъка, би могло да се каже, че виждаме с тила си.

— Млъкни! Язык, че си чел и знаеш! Как не бях на твоє място, да управлявам съда! Щях да бъда най-известният адвокат в Русе!

Тахомир я погледна с настроение:

— Вирджиния се явява на дело в арбитража и ако няма цигари, праща арбитъра да и купи. Разпитва свидетели и пуши. Аргументите й са преди всичко впечатления от противника...

— Прекаляваш!

— Един колега беше поискал отлагане на делото, защото арбитърът не му обръщал внимание, гледал нея. Направил искане да се призове секретарката на техния директор, била много хубава. Комичното е, че искането било записано в протокола, тъй като арбитърът наистина бърбел с Вирджиния и не чул.

— Махни го! — пренебрежително се отзова Вирджиния. — Вече е пръднал в гащите! Боядисва си косата и мустаците, носи все поло, за да си крие жилите на врата.

На плажа пред нас група деца играеха мач. Бяха руси, сламеножълти и съвсем безцветни. Със спортни тела и сини очи. Бягаха упорито, мълчаливо. Когато се сблъскваха, не издаваха глас, чуваха се само изпъшквания. Имаше и две момичета, личаха си по дългите прави коси.

Никоя майка не викаше, не се вайкаше, че ще се изпотят и простинат.

— Вирджиния — поде жена ми, — доколкото разбрах, не си искала моя братовчед, а сте се оженили. Нашият род сме упорити, нали?

Флора пита с чист поглед и спестява на двете страни неудобството.

Тънките пръсти на Вирджиния се разпериха. Вдигна рамене. В жеста ѝ имаше някаква безпомощност.

— Какво да ти кажа?... Признавам, едно приказвах, друго стана. Може би сбърках, дето се върнах в Русе. А може би това ми е била съдбата, шансът... Но не трябваше да ставам адвокатка, не беше за мене. Аз учех колкото за изпит, за три. Нищо не помнех от гражданското право, а то е море. Да не говорим за гражданския процес — беше ми кръстословица. Постоянно изпусках срокове, пък и често отсъствах от града. Търси ме по пътища и фиести. Какво можех да направя, обаждат ми се от София и Пловдив, имах много приятели и бях в центъра на този живот. Знаеш ли, за да си добър адвокат, трябва да си малко педант. Дребнав! Аз мога ли да бъда дребнава! Аз се интересувах от главното, а то не е в Съдебната палата. Един аристократ няма работа при съдебния изпълнител, там е за плебеи и простаци! Парите миришат на еснафлък! Като наука правото е голямо нещо, но като наша практика е нищо. Моята поява в тази среда беше грешка. Аз ги шокирах. развалях им илюзията, че вършат нещо важно.

Плямпачи! Важно е любовта, слънцето, яденето, музиката. Съдиите накрая стават сухари, постоянните клиенти на съда са с деформирани черепи. Говорят, говорят, а никой не казва какво мисли. Съдебните заседания почти винаги са скука... Какво да ти разправам, карах я от днес за утре. И ето че се появи твойт братовчед. С чанта. Държи я с два пръста. Бях го забравила. Аз съм такава, ако не ме интересува един мъж, не си обременявам паметта. Какво правиш тука? Адвокат съм. А сега! Само ти липсваше! Нещо ме жегна, нещо предчувствувах. И за пръв път го загледах. Има известна разлика между ученик, студент и адвокат, нали? При това не е вече онзи. Докаран, поизмъкнал се, райе костюм, копринено шалче, сетил се да тури карфица. Косата пусната по-дълга и понеже е гъста, придава му ореол. Артистичен! Не е онзи смотаняк! Не го гледай, че е заваян, Флорче, когато го хване тръпката, е неузнаваем. Тия големи очи като пламнат, веждите се вдигнат, ще те глътне, ще те смаже! Истинският мъж е хубав на втори поглед. Красотата се усеща по-добре отдалеч, в походката, в гърба. Не казвам, че ме очарова, но ме смути, усетих, че губя нещо от властта си. Тахо е мъж, защото знае какво иска. Той ме оцени, постоянствува години и накрая ме получи. Само това вземи, че измести толкова хора и ме заведе в брачното, при това без да пита никого, показва що за човек е. Но понеже е фанатик, отказа да се венчаем. Развали ми най-хубавия празник. Не мога да му простя, иде ми някой ден да го замъкна в черква или манастир. Мама, и тя беше съсипана, даже свекърва ми не одобри постъпката му. Впрочем тя и не знаеше.

Тахомир вметна:

— Това е единственият въпрос, по който мама и Вирджиния са на едно мнение.

— А ти и него провали! — със задоволство каза тя.

— Защо да разваляме един изграден стил? Ами ако се съюзите?

Тя го облъчи със зелените си очи и потокът от фотони го накара да спусне клепачи.

— Няма опасност да се разберем с нея на този свят! Доколкото зная, тя се готви и за онзи!

Флорина се намеси:

— Пристига в Русе един хубав адвокат и...

— Слушах го по наказателно дело, Флорче. Като отвори едни уста, ама цитира, ходи из законодателства и школи, че литература ли

не щеш, че социология практика... По едно време взе да плещи на латински. Е, не се търпи! Колегите слушат увесено — този отде се довлече да ни бърка в очите и джобовете! Там е завист, дебнене, интриги... Както и да е, вече сме в един кръг, срещаме се по няколко пъти на ден. Да видиш как ме омота! Подпитва ме за делата, интересува се от становища, от доказателства, пробутва ми съвети. Додето усетя, станах му помощник. Праща ме за справки и преписи, той пише защиты. Какво лошо, повече знае, по-добре за клиентите, но другите усетиха. Те са вълци и лисици. И някой простак повдигна въпроса пред адвокатския съвет. Добре, че председателят беше стар познат на мама. Успя да отклони разследването, но работата тръгна на епек. Натиснаха ме да ставам юрисконсулта. Ти си представи, да напусна центъра — преди да продадем къщата, живеехме, кажи-речи, до Съдебната палата — и да пътувам всяка заран до някое скапано предприятие! Да се занимавам с фактури и неплатени стоки, да ходя час по час в счетоводството и да ме вика някой загубен директор! Ами трудовите консултации? Те са ми абсолютна мъгла!... Не че работата ми е лоша, излизам, когато си ща, директорът е мой агент, но друго е да се явяваш по дела за убийства и бракоразводи... По брачните дела бях факир, там право няма, само клюки.

— Вирджиния се яви по дело за убийство — забеляза Тахомир.

— Не се заяждай, спасихме жената! Имаше предумисъл, отровила съпруга си, а това можеше да й струва живота!

— С две малки деца, при това я пребивал след всяко пиянство! Била е до параноя.

— Няма значение, спасихме я! Флорче, бяхме с един ас по криминални дела, Мандажиев. Хубав мъж. Произнесох страшна реч, разплаках ги.

Тахомир засия:

— Вирджиния наистина се разплака и подсъдимата я гледаше състрадателно. Пусна се дума, че съдът от съжаление към адвоката приложил смекчаващи обстоятелства.

— Искаш да омаловажиш моето участие!

— Ни най-малко. Мандажиев искаше в защита да има жена. Едната заседателка беше пенсионирана учителка и сведенията бяха, че е сантиментална.

— И защото съдията ме харесваше!

— Действително.

Платното на сенника трепти над нас, вятърът го вдига и спуска. Навремени платът изгърмява, сепва ни и Вирджиния обръща заканително очи.

— Какво ще кажете по за едно кафенце? — предлага Тахо.

И ето че всичко се променя.

Думата „кафе“ при нас има магическо действие. Допускам, че Вирджиния е вдъхвала аромата му в пелени; у Тахомир се мъдри ювелирен източен сервиз; Флорина също е заразена, макар и по-късно; и децата у нас преживяват правенето на кафе, то е едно „свободно“ след повтарящото се „мирно“. Само аз съм в опозиция, защото никога у дома не се е варила тази горчиво-сладка мътилка. И някой ми е внушил, че кафето е излишно, вредно, губивреме.

Предложението на Тахо обезоръжи Вирджиния и тя смени темата.

— „Да направим!“ Ами направи! Запали огън, дай чинийки, смели кафе, налей вода, свари го, поднеси го! То много лесно: да направим! Ако му го натъкна, има готов отговор: „Е, то голяма работа, Жини!“ Като не е голяма, направи!

— Сега е мой ред — каза жена ми.

— Той това и чака. Ще свикне и всеки ден ще те гледа в очите!

Кафето го варим на спиртниче. Това Тахово съоръжение е малко и жалко, нещо като походно имущество на бедуин в пустинята. Процедурата около запалването и сваряването може да мине за лабораторно упражнение. Първо, трябва да прелееш спирт, без да го разлееш; а той се разлива; второ, да намериш равно, твърдо място; а сме на пясък; трето, кафеничето има съвсем малка площ и се мести коварно; четвърто, вятърът гаси огъня и трябва укритие; пето, пламъкът е слаб и непрекъснато се отклонява; има шесто, седмо, осмо, намесват се метеорологични условия, нерви. спорове, а и то понякога изчезва. Всичко това ядосва Вирджиния, тя се озлобява срещу него, обижда го и заплашва да го хвърли в морето. Толкова хули понесе това съоръжение, че накрая се озлоби и подпали палатката ѝ. За щастие изгоря само вътрешната завеса, но и то не беше малко, тъй като битката с комарите, която водехме всяка вечер, тръгна на поражение.

Кафето и цигарите вече димят на масичката. Децата са отишли да се къпят по-далече, за да не ги виждаме. Остава бутилка джин и

всичко е наред!

Топло. На сушата хлябът се пече, а тука е Акапулко, Хавай. Тук сме голи и сити, блаженството може да се пипне с ръка. То се усеща с порите, защото вятърът го носи от безкрая на водата. Въздухът мирише на чистота и щастливо безделие. Тази на пръв поглед социална леност е физиологическа активност. Слънчевите лъчи са омагьосали клетките, приспали са волята, целунали са разума. Хармония, надежда за подобър живот, за биологично оцеляване. Нашето безделие е изпълнено с морал. Парите сме ги печелили по малко.

— Бях чувала — поде разпита си Флорина, — че сте избягали от Русе, за да се ожените. Вуйна припадала, ходила в болница...

Този път Вирджиния не пое веднага. Паузата приличаше не толкова на нежелание, колкото на колебание. Флорина знае доста, но иска да научи всичко. Тахо не подсказа нищо на жена си. Той не се бърка в постъпките на хората, дори когато са тръгнали да грешат. Той им признава правото да грешат.

— Тя е една история, Флорче... Ще ти кажа направо: мене ме бедят за смъртта на баща му. Може и да са прави донякъде... Но кой можеше да предположи? И кой още му помогна? Защо трябваше да се месят в нашите отношения? То не беше брак, каквито стават всеки ден, а преместване на централния площад! Едва не се събори операта! Път направиха у тях и у дома, за да попречат. Защо бе, какво толкова ви бръкна една чиста любов? Признавам, аз не бях влюбена, но вече проглеждах истината. Защото хубавата жена е глупава, никой не ѝ казва истината. Около мене се въртяха едни пумпали, ще се избият да ми отворят вратата, но никой не ми предлага венчило. Поне не онези, от които чакам. Баща ми вече беше получил удар, мама безпомощна, няма пенсия, сестра ми разведена, тръгнала да спасява един хлапак удавник а аз, двайсет и шест-седем годишна, се мъча да уредя утрешния си ден. И какво? Нищо, все същото: компании, пътища, чаши, цигари. И досадни предложения за любов. Тарикатите ми целуват ръка и ми помагат да сляза от стъпалото, бохемите пръскат пари за подаръци, пинтиите плащат, но искат залог... Бях страшно разглезена от комплименти и внимание. Е, хубав живот, но трябва да се мисли за по-нататък, както казваше мама. Взех да се оглеждам, да се замислям кой как и защо харчи. То трябвало съвсем малко, за да разбереш, че никой не се е загрижил за тебе. Само този наивник се

мъчи да ме вади от батака. И си припомних как ми купуваше хляб и кебапчета през сесиите, за да чета; как бях на ръба със следването и се канех да напускам; как стоеше на вратата, додето изкарам тройката, за да ме поздрави; как един път го хванах, че е похарчил последните си левчета за мене!... И много друго си спомних, осъзнах се, но не се решавам на брак. Имах страх от женитбата — сигурно от мамината трагедия... Пак тя ми отвори очите. Я го виж, казва, от колко години се мъкне подир тебе, готов е да свали ризата си, да изостави баща и майка. Той е горд и има достойнство. Такива хора рядко се срещат! Колко други се изнизаха, предлагат ти Златни пясъци и хотели, но не и женитба. Като него няма да намериш, той е влюбен, готов е на всичко, на лудост и глупост. Освен туй един на мама, къщата им по-хубава от нашата, виж баща му, послушай се какво приказват за тях... И тъй нататък. Но защо да ми го казва, аз нямам ли очи! Така си беше, но аз затварях моите, защото... Има и други работи, кой ли ги няма!...

Направи ми впечатление, че Тахо е застинал. Не беше обичайното му спокойствие и отпуснатост. Сега той не помръдваше сякаш от напрежение.

— Дойде Нова година, Флорче, и останах да я посрещна в Русе, въпреки че ме канеха в София. Бяхме в една мансарда, романтика и алкохол, отключихме съседните тавани, намерихме ракия. След гърмежите и фойерверките се чу долу на улицата продавач на балони. Този скочи и изчезна, а след малко се връща — купил всичките. За мене. Не може да влезе. Пускай ги, казва, един по един над покривите, всеки да ти бъде по едно желание. Тази нощ всичко се сбъдва! Вживях се, хвана ме тръпка: този за щастието на мама, този за тати да не страда, за моряците, за любовта на студентите, този да стане гроздето, за красотата на Дунава, за помен на умрелите... Бяха над трийсет. Ръкопляскаха ми, а той ме поглъща с очи. Ще ме глътне. Помня, че тогава го видях за пръв път мъж: ама той бил хубав! Пък умен, от род със стил, музикален, харчи със замах, след някоя година ще почне да вади луди пари! И влюбен! Какво като е по-млад, аз съм достатъчно важна, за да не личи разликата!

След няколко дни сме седнали в кафенето срещу паметника. Пушим и се гледаме. Вече ви казах как може да мълчи. Чакам да почне нещо, усещам, че натам върви, ами!... Мълчи! И го подкачих аз. Колега, мога ли да ти задам един въпрос? Откъде-накъде си толкова

загрижен за мене? Защо непрекъснато участвуваши в живота ми? Каква съм ти аз?... Правя се и на малко учудена, възмутена. Все пак жената е фалшиво нещо... Той сериозен, намръщен. „Жена си ми, отвърща, не е ли ясно?“ Сериозно! Аз да не знам! Доколкото си спомням, не сме се разписвали... „Ще се разпишем.“ Кога си решил, съпруже?... „Идната неделя!“

Нея вечер не се прибрахме. Беше първата ни брачна нощ. Измислихме си ритуал, произнесохме заклинания. Той измисля, аз повтарям, добавям... Свидетел ни беше природата, зимата. Бяхме в една вила на лозята. Чужда, беше взел ключовете. Имаше сняг. Студено. Белота. Самота. Напалихме печката до червено. И тя беше особена, циганска, правена. Уж готварска. с два кръга, а по-висока. Вода нямаше, топихме сняг. Бутилка вино, хляб, луканка. Беше взел и сладки от тях. Вятърът се чуваше цялата нощ, дървата пращяха. Газена лампа свети, окачена на гвоздей до християнски календар със светец. Леглото беше дървено, нар за цялото семейство. Той слага дърва става все по-топло, все по-естествено помежду ни. Късно се сетихме да си лягаме. Съблякох се...

Простаците и поповете се възмущават, когато се говори за секс. Защото са гузни. А в отношенията между мъжа и жената по-важно няма. Трябва да се преподава в училище. Смущава ли ви, че говоря за това?

— Не.

— Удоволствието е във фантазията и свободата. С него сме обсъждали тия въпроси. Всичко е литература, всичко е изкуство: и патриотизъм, и вяра, и политика, и секс. Той е прочел толкова любовни романи, мечтал е години за тялото на жена, рисувал я, измислял си необикновени срещи, в които тя го съблазнява, а не е имал нищо! До двайсет и три години девствен! Около него хазайка, съседки, колежки, спътничка в нощния влак, но не може да посегне. И фантазията му лети все по-свободно... Ние сме говорили хиляди пъти за това, можем да напишем книга. Животното го прави за продължение на рода, но човек го превръща в изкуство. В изтънчена наслада. Прави го не толкова с другия, колкото с представата си за него. Затова предпочита нощта, гаси лампата. Правим го със себе си, както казва братовчед ти. И само ако обожествяваш другия, искаш да го гледаш... Ние сме много щастливи двамата и е смешно, че толкова години не могат да го

разберат. И досега се чудят, как съществува бракът ни, защо не се развеждаме. Ние сме различни, признавам, но в подробностите... Нас ни свързва нещо голямо и то ни държи от години...

— Можеш да добавиш и пиенето, Жини! — обади се Тахомир.

— Смятат, — че съм го спиртосала, че живеем от вечер за вечер, едва ли не като наркомани. Ами живеете и вие. кой ви пречи? Защо се дърлите денем и нощем? Едно напиване е винаги за предпочитане пред една разправия. Има нещо толкова красиво да видиш вечер на улицата пиян мъж, поддържан от жена си. Тя му става опора. Той е двойно щастлив — и от алкохола, и от нейното присъствие. А тя е сигурна в превъзходството си над съперничките. По-хубаво ли е пиян и сам да залита, да го лаят кучета, да го оглежда дежурният милиционер? Трезвият мъж може да е на всяка жена, но пиян е само твой! На трезвен ум мислиш дисциплинирано, правиш сметка на пари, съобразяваш се с началници, тревожиш се за утрешния ден. Пияния не му пука за нищо, той се връща при свободата, при любовта и изкуството, той се разтоварва. Ама било фалшиво! Кое не е фалшиво, кое в този живот не се е оказало в крайна сметка лъжа! Само че изтрезняват късно, подир година или десет. И без туй светът се е скапал от бакали и съобразяване!

Вирджиния беше станала възхитителна в увлечението си. Нейната убеденост превръщаше дори абсурдното в логично. Опиянена и енергична, тя беше възседнала своята крилата идея или книжно хвърчило, носеше се под небето и обстрелваше с обвинения противниците си. Имаше да урежда сметки, да се оправдава и отмъщава.

Тахомир изчака, за да разбере дали може да вмъкне нещо свое. Да, Вирджиния си поемаше дъх.

— Тя стъписва непознатите с такива приказки и обърква шефовете си. Задава им подобни въпроси на съвещания. И онези, понеже са гузни, говорят за едно, а мислят за друго, се стъписват. Впрочем неочакваното е за предпочитане пред баналното. Истината често пъти е нетърпимо банална. Това означава според мене, че е била истина и от повторение станала лъжа.

Вирджиния го погледна благодарно, влюбено.

— След онази нощ вуйна как постъпи? — приземи ни Флорина.
— Предполагам, че не му е било лесно да обясни изчезването си.

— На другия ден се прибираме. За нас всичко е ясно, остава да го направим. У дома нямах проблеми, мама беше свикнала с отсъствията ми. Веднага ѝ казах, че се женим. Много се зарадва. Но у тях! Като си представя ония очи на фанатичка как се впиват в сина, как се разширяват от ужас!... Защото тя чете мислите му. Тя говори малко, но каквото има да пита, те пронизва. Залепяш се на стената! Никога не се съмнява в това, което върши... Нашият отказал да обясни Къде е бил, за да не излъже. С това се издал съвсем. Тя не само се сеца, тя е ясновидка. Ами сега?... Страшната Вирджиния иде за снаха! Толкова не ме искаха, че се поболяха. Баща му, и той, папикьосал се, дишането му се влошило. Вярно, имаше лоша астма, а тя се влияе от стресове. Беше съдържан човек, внимателен, но сега изкризил. И заплашил сина си: ще се откаже от него, ще го изгони. Когато и това не помогнало, казал, че няма да го преживее.

Представи си, Флори, ти нали си психолог пък! — обърна се тя към мене, което се случваше рядко. — Толкова умни хора, а не виждат очевидното: синът им отдавна е мъж и няма нужда от настойници... Тогава той направи един последен опит, Флори, поиска среща с мене. Покани ме в заведение. Наскоро бяха открили бара в новия хотел до Дунав. Беше учтив, поръча ми водка „Смирноф“. Извадих цигари, но се сетих за болестта му. „Не се притеснявайте!“ — каза и ми поднесе огън. После мълча. Трудно му беше: все пак горд човек, на възраст, а се унижава пред една вчерашна пикла. Заговори внимателно, без злоба. Но беше категоричен: каквито и чувства да имате един към друг, това е погрешна стъпка. Не толкова за вас, колкото за него. Бракът е съюз на равни, а вие сте абсолютно различни: възгледи, навици, досегашен живот. Като намекна за миналото ми, скочих: какво имате против досегашния ми живот? В какво ме упрекувате?... О, казва, ако бяхте моя дъщеря, щях да имам много против, но вие не сте. Не ви осъждам, това е ваше право на избор. Вие сте много млада, трудно е да се говори за вина, камо ли за осъждане. Тук съм, за да обсъдим бъдещето на моя син. Той ще се провали. Вие ще го провалите, и то, без да имате намерение. Не се съмнявам в добрите ви чувства, но хората се провалят най-често от чувства. Съдбата е продължение на навиците и характера, затова ще се опитам да ви предрека бъдещето. Тахомир не туря капка алкохол в устата си; вие ще го накарате да пие; не пуши — ще пропуши; ще зареже музиката, книгите, увлеченията си; дори

професията — ще я кара по инерция; ще заживее вашия живот, ще се събира с вашите приятели, ще печели пари, за да ги пръска; ще бъде за кратко време възторжен, после ще се затвори в себе си; той не обича да говори, не обича врява, танци, компании; вие няма да се откажете от тях; той е възпитан, вежлив, умен, но е и глупав, защото познава само едната страна на живота, по-добрата; досега не се е натопявал в безчестието, в мръсотията, наивен е; вие ще му отворите очите, но от това по-щастлив няма да стане; няма да стане и по-умен с вашите приятели, но по-глупав — положително! Той би бил нещо, ако зад него стои установена, уравновесена жена, скромна, а вие сте родена и отгледана в лукс, суета, мъжки компании. Бихте ли се отказали от досегашния си живот заради него? Гледаше ме право в очите и ме харесваше. Не можеше да ме понася, но ми се възхищаваше. Бил е хубав мъж, личеше му, но болестта не му даваше да диша дълбоко. Ако не ставаше въпрос за сина му, щяхме да говорим съвсем иначе, да се разберем.

Не обичам да мълча, мразя да ме поучават. Изтърпях го, но накрая му казах две думи. Вижте какво, всеки си има свой път. Ако на вашия син му беше много добре, нямаше да дойде при мене! Ако е мекушав, то не е защото е пораснал у дома! Ако аз съм по-силна, заслугата е на моите родители. Освен туй не съм сигурна, че той иска точно каквото вие искате. Аз пък съм сигурна, че на него му е необходим по-весел и по-забавен живот. Всеки човек иска развлечения. Млад е, прилича му да живее! Освен всичко това ние сме във фактически брак!

Допих си водката, станах и демонстративно излязох. И аз съм дъщеря на някого, няма защо да ми навират в очите, че той бил син на еди-кого си! Не че бях много права, човекът говореше с уважение, но чувствавах, че ще стане по-лошо.

Следната неделя бяхме в София и се разписахме. Кръстници ни бяха моите хазаи, известни хора, интелектуалци. В Русе техните научили случайно, след като съобщението пристигнало по официален ред. Не зная как са им съобщили, но баща му получил пристъп и го откарали в болницата. Започват да го лекуват ударно, със „златни инжекции“ — бяха на мода, говореше се, че правят чудеса. Не му подействували добре. Възможно е белята да е била и в тях. Свекървата вижда това и го посъветвала да ги спре. Веднага! Но той се доверил на лекаря... След месец и половина почина...

Все пак тя излезе умна, прати ни хабер да се приберем преди смъртта. Скри си омразата, прие ме от хорски срам, заведе ни в болницата. Влезе първа, за да го предупреди. Беше трагично да се видим, отново при тия условия. Целунах му ръка, но той вече не говореше. Предполагам, че не ми е простил... Кой знае. Погледът му беше празен...

Чичо Тахо и леля Вирджиния купиха на децата кегелбан. Много хубава игра. Шест пластмасови човечета бутилки в различни цветове се поставят на една линия в пясъка, а ние ги замерваме и сваляме с малка топка. Печели онзи, който улучи най-много кегли. Играта ни допадна. С часове целехме тумбестите фигурки, състезателният дух растеше и напрежението стигаше до ликуване или отчаяние. Моят опит в замерването на жаби, дървета и хора от детството ми послужи. След няколко поражения Вирджиния заяви, че съм нетърпим. Истинският мъж не бивало да печели толкова. Имала алергия към първенци, пък и улучването с камъни било качество на неандерталците.

Не за пръв път детската ми амбиция да печеля се сблъскваше с хорската неприязън. Флорина ми го е изтъквала не един път като лош навик и болезнено честолюбие. Съзнавах, че донякъде имат право, не бива да се печели срещу по-слаб. Тахомир играеше седнал, по-скоро отпуснат и наистина очакваше да спечелят жените и децата.

Вече имахме и перца за федербал, с ракети се бяхме въоръжили. Умален тенис. Сутрин и вечер, в най-тихото време, замахвахме и удряхме перцето. То летеше високо над главите или по хоризонтала на очите; зрение, мускули и нерви се изопваха, кръвта биеше в ушите; пот течеше, пулсът се ускоряваше двойно, дишахме дълбоко и щастливо.

Плувах дълго, стигах до отсрещния каменен нос — „бурунчето“ — и след минутна почивка се връщах. С Малкото бягахме по пясъка, опитвахме се да правим акробатични номера, успявахме или падахме и гладни сяддахме да ядем.

Не беше далеч денят, в който щяхме да спечелим ръкоплясканията на околните. Засега я вдигах високо над главата си, уловил малките ходила. Но ние имахме амбицията да го направим уловени ръце в ръце, както в цирка. Хлапето тренираше гимнастика, но изпитваше трайна страст към акробатиката. Много усилия ни струваше, додето успеем. Победихме. Аплодираха ни и аз се поклоних достолепно. Сърцето ми биеше от гордост!

Тихомир се къпеше рано сутрин. Плуваше спокойно, умело, но по малко. Вечер отиваше далеч на юг по пясъчната ивица, отново се къпеше и лягаше на лакът под сенника. Не се боеше от комарите. Не се обличаше вечер, не му беше студено, не признаваше термометри и метеорологични промени. Твърдеше, че досами морето лете е грях да си облечен, невъзможно е да се простудиш. Наистина никога не кихна.

Флорина искаше да мине за спортистка, подскачаше и приклякаше маниерно с ракетата и се оглеждаше нехайно и суетно. Плуваше, гмуркаше се, посрещаше вълните с изпъчени гърди и правеше опити да си свали горната част на банския. Но въпреки всичко се боеше от дълбочините и не се отдалечаваше от хората, от шамандурите. Радвахме ѝ се, поздравявахме я, но тя искаше да ѝ се възхищаваме.

Разбира се, Вирджиния не можеше да плува. Морето ѝ беше необходимо като гледка, пейзаж, фон на самата нея. Преживяваше го, вълнуваше се, смееше се, но всичко си беше участие в атракция. От водата използваше съвсем малка част, може би колкото вана, другото беше разточителство на, природата. Близо до евиния плаж („Нудата“) си намери една дълбочинка на два метра от брега, копка, в която да се къпе. Тахомир разправяше как влизала, клякала и цапала, плискала се и издавала звуци, та хората се питали какво става, дали не е слънчасала. Един храбрец я видял, помислил, че се дави, и се хвърлил да я спасява. Вирджиния нямала нищо против и се оставила да я спаси. Бил млад, благодарила му, но се оказало, че е немец, а тя искала да е унгарец. Тахо се обърнал да не гледа и да не разваля романтичното приключение. Направи малък коментар: за да преживее нещо

изключително, нещо от серийните любовни романи, Вирджиния би се хвърлила в дълбокото. Но преди това трябва да ѝ представят спасителя, за да го одобри. Ще е нужен и фотограф, надуваем костюм, публика. Вирджиния отговори през рамо, че може да я подмамва колкото ще, тя в дълбокото няма да влезе дори срещу сензация в световния печат. Щабът на флотата да я моли, все то! Виж, с лодка може, за предпочитане — яхта. Да е лунна нощ, китара, джин и двама морски офицери. Над водата се носи „Соренто“. Тя е на носа в широка циганска рокля и шапка, увиснала до раменете. Наоколо плуват делфини, рибарски лодки се завръщат, мигат далечни светлини. Ръката ѝ е в дланта на единия от красивите мъже...

— Това е сценарий, Вирджиния! — възхитих се. — Ти имаш фантазия!

— Каква фантазия те е патило! — засегна се. — Разказвам спомен от Варна, бяхме със сестра ми. Тя пееше знаменито, аз завършвах гимназия. Плувахме по лунната пътека. На брега ни очакваха цял час, но аз исках да се върнем сутринта!

Е, яхта и китара нямахме, но една вечер измолих спасителната лодка от Митко. Даде ми я веднага, дори не с дума, а с жест. Моряк, боцман! На другия ден го броях за приятел.

Още с опъването на палатката взе да ме гложди стар мерак за рибарлък. Стоял съм до звезди над някой ялов вир по Росица. Като деца плетяхме кошове и ги залагахме в реката, а сутрин вадохме по някоя мрена, кефал или сомче. Крал съм и чужда риба от винтери. Но тук беше море, тук на чепарето се окачваха наведнъж по десет или петнайсет сафрида. Гледахме с Таховия бинокъл рибарите. — Те излизаха сутрин и привечер по за два-три часа и се връщаха с пълни панери. Морето вреше от сафрид!

Чепаре ми намери старият портиер на къмпинга бай Ставри, който беше агенция за хиляда и една услуги. Три лева — десет въдички, петнайсет метра корда, Перушинката от дива патица беше завързана за кукичката с червено конче. Ръцете ми трепереха от предчувствие, устата ми пресъхваше от желание. Говореха, че пасажът е в залива.

Лодката побираше десетина души. Настанихме целия личен състав на двете палатки, макар че голямата ми дъщеря се дърпаше. Трепереше. Това окуражаваше Малкото и то за секунди победи страха

си. Психичната патерица. Присъствието на леля Вирджиния беше гаранция, че няма да се удавим. Чичо Тахо улови лопатите, той разбираше и от гребане. Аз блъснах лодката, няколко вълни я вдигнаха и след това се прехвърлих през кърмата.

Какво усещане с водата под тебе! Тя те люлее, иска те, трябва да потънеш, да се удавиш, но това велико и просто творение на ума и ръката те спасява, държи те отгоре... И чудото става. Вместо страх се ражда ликуване, безсилието се превръща в непрекъсната победа. О, радост на оцеляването!

Побързах да извадя чепарето. Развивах го с тръпнещи пръсти. Рибата наистина беше около нас, под нас, навред. Любовта към морето за броени дни се превръщаше в страст. При всяко спускане оловото повличаше блестящите кукички надолу, рибите се втурваха към шарените перушинки, надпреварваха се като лакоми и прости хора, кордата потрепваше, започваше да се опъва, натежаваше сладостно, сетне трепереше все по-силно, а аз теглех бавно, опитно, като истински барба! И изваждах една, две, пет, осем риби! Никога не съм мислил, че мога да ловя по толкова много, че не трябва да клеча с часове край реката, да треперя от студ и надзиратели, да се чудя дали добитъкът не е из чуждите ниви и накрай да се върна с три мрени от които едната малолетна. Морето беше щедро и не се скъпеше, броят на рибешките глави беше колкото житните зърна в полето. И рибарят е земеделец, той цял живот учи една наука, додето я превърне в изкуство. Търпение трябва, а не начасничаво вдъхновение.

Лодката плуваше на улов, Тахомир гребеше бавно и не пушеше, Вирджиния седеше на носа без шапка, двете хлапета, затаили дъх, примираха от очакване, възторг. Когато вдигнех над главите им блесналите рибки, те пляскаха щастливо, помагаха да ги откача, пускаха ги в кофата и ги милваха с две ръце. Вирджиния обясняваше някои тънкости на рибарския занаят като от време на време питаше Тахомир за подробности и ни ги препредаваше. Понякога оспорваше нещо, позоваваше се на еди-кой си рибар от Поморие или Несебър, защото той казал друго, а тя помни много добре, макар че била пила. Изведнъж нададе писък.

Бях отзад, наведен над водата, отдаден на улова. Обърнах се стреснато. Вирджиния гледаше втренчено напред, а гласът и паднало и хрипливо повтаряше, че току-що сме щели да потънем, че тя видяла в

последния момент някаква голяма вълна, която насмалко да ни залее. Веднага да се връщаме, това било мъртво вълнение, сигурно ни тегли навътре, отдалечаваме се, никого не сме предупредили, никой не ни вижда...

Опасност нямаше, но вълните бяха станали по-го-леми, по-дебели. Ако си на носа, първо се издигаш високо, става ти хубаво, просторът се разширява, но веднага след това политаш надолу, падаш в някакво дъно и идващата голяма вълна заплашва да те глътне. Но отново се издигаш, спасяваш се, за да политнеш пак в бездната И тъй нататък, докато морето се разбушува и тогава бягай, крий се. Ние бяхме на хвърлей от брега, залезът изпращаше жълто-оранжевото си сияние и паниката на Вирджиния можеше само да се предаде безсмислено на децата.

Те наистина бяха отворили ужасени очи и не смееха да викат. Тахомир заяви добродушно, че леля Вирджиния се страхува, защото я уплашили като малка и оттогава стряска и другите. Рибарите нали са в морето, ето ги там, никой не мисли за връщане, а вълните само ни люлеят като в люлка, даже е много приятно.

Късно! Голямата ми дъщеря беше свила болезнено устни и на пресекулки каза, че не е приятно, че ще се обърнем и ще се удавим. Гледаше втренчено идващата вълна, потисна вика си, но трепереше. Малкото, уловило се за борда, стискаше зъби и изпитваше себе си. Ядосах се заради него. Побутнах го, то се обърна и му се усмигнах:

— Виж ги, татъвото!

Но и Флорина заяви, че трябва да се връщаме. Свърнахме назад. Продължавах да спускам и вдигам чепарето, въпреки че кофата беше преполовена. За нещастие улови се драконче. Знаех, че трябва да внимавам с него, че убождането предизвиква частична парализа. Додето го откача, се изнервих, изпитвах и унизителен страх. Въдиците се заплетоха и си играх с тях до прибой. Там водата ни плисна два пъти, измокри ни и Флорина ми подхвърли раздражено да внимавам. Вирджиния скочи първа на брега, направи няколко крачки и се наведе. От страх или по чисто физиологични причини я хвана морската болест. Цялата вечер ме одумваха. Окайвах глупостта си да тръгнат с мене, за всичко бях виновен аз и, разбира се, Тахо, който се повел по акъла ми. Не ми искали вече разходките и драконите, рибата да си я чистя сам. Селянинът, тоест пак аз, прави-струва, все гледа да му излезе евтино.

Като че нямаме пари да си купим и попчета, и сафрид, и калкан, ами ще ходим да я ловим като първите хора!

Тахомир слушаше жена си с удоволствие. Заяви, че я разбира напълно, и тя се разсърди още повече.

С Малкото се хванахме и за половин час оправихме улова. Още нямахме опит. Осолихме с любов своята риба, а на другата заран другарят Вангелов ни предостави котлона и контакта си. Тиган и олио имахме. Закусихме славно. Чувствувах се почти герой.

Вирджиния одобри пържената риба и ми пожела да ида пак.

Морето и риболовът се оказаха велико изкушение за мене. Оттук насетне започнах да излизам почти всяка сутрин и вечер. Боцманът Митко, спасител за месец-два до следното тръгване на кораба, ми предостави лодката и лопатите. Непонятна страст ме влечеше към простора и вълните. Никой да не дойде с мене, тръгнах сам. Събуждах се без часовник, обличах се трескаво, безпокоях се, че закъснявам, че слънцето ще ме свари на сушата. Тръгнах в хладина или студ, понякога мокър-зъзнец, безпомощен да вкарам лодката във водата, отчаян от пръските, от вятъра, от безсилието си. Тръгнах като безумец, опънал до скъсване жили и мускули, с една цел и страст: морето! Искях да вляза дълбоко, да загубя хората и брега, да остана сам в огромното пространство. Чувствувах го живо, добронамерено към човечето, дори нежно. Приемах разсъмването и свечеряването вътре като ласка. В тези тръпнеци мигове и часове преодолявах хилядолетията, сливах се с времето и сам ставах време, усещах миналото и бъдещето, докосвах древни божества.

Все по-често вземах със себе си Малкото, този осемгодишен мой дребосък, който есента щеше да бъде във втори клас за ужас на другарката и момчетата. Тя беше решителна, гъвкава, силна. Още на втория ден забрави уплахата на леля Вирджиния, морето ѝ стана приятел, видя и преживя по-големи вълни. Стигна и до свой извод: „Тате, морето плаши тези, дето ги е страх, нали?“

Гошетото, съсед по палатка идната година, рибар от Бургас, щеше да ми каже: „Морето те влече, то е вътре в тебе. Ако се беше родил при нас, щеше да си като нас.“ Тахо се помъчи да намери връзката: „Роден и пораснал в поле, свикнал с далечен хоризонт и премеждия, изпитващ носталгия по първичното“. Вирджиния, както винаги, знаеше по-добре кое как е:

— Остави го, луд, та му е лесно! Шантав по цялата глава! Зарязал жена си, хукнал по морето, а тя, млада и красива, скучае. Повлякъл и горкото дете! Това баща ли е? Насилва го да гребе с нежните си ръчички, знаеш ли, че може да загрубее, трюлюлю такъв! На тебе ли искаш да заприлича? Утре ще сложи гривна и пръстени, виждал ли си как стоят на селянка? Като се зажени, хората първо ръцете гледат, по тях четат миналото!... Този орач, Флорче, е будала с широки ръце и както те оставя всяка вечер, може да му туриш рога на елен лопатар!... Ама ти си много наивен бе! — ожесточи се тя насреща ми. — Аз се чудя как си взел диплома за висше образование! Ох, защо не съм ти жена, че да те направя за смях! Ще станеш мек като памук! Не видиш ли, че жена ти има аристократична душа, ходи ѝ се по заведения, танцува ѝ се, пуши изискано, иска да ѝ поръчаш нещо по-така. Тя да не е като тебе да лочи само прясна вода! Ти да не си добитък, че пиеш вода! Кой те знае дали не гълташ морска, от такъв всичко може да се очаква! Хората се женят, за да бъдат заедно, къде си хукнал по водата и си я оставил да шие на гергеф? И защо си ѝ направил две деца, за да я заробиш, нали? Като толкова искаш да ловиш хамсия, ще ѝ дадеш пари и свобода, ще постъпиш като кавалер, а тя ще намери кой да я придружи... Иде нашият от кефа си, вършал по морето като риба цаца, кой го знае дали не се мисли за Васко да Гама, и: Какво има за ядене? Чушки! А Пепеляшка, нали е послушна, веднага туря, поднася, върти се на пета. Ох, как не си в моите ръце, че да ядеш седем дена в седмицата бисквити и седем недели пържени яйца!

— Жини, аз какво съм виновен, че съм наказан така? — пошегува се Тахомир, а може би и за да отклони темата.

Вирджиния пое удара от сърце:

— Как нямаш срама, безсъвестен тип, непризнателен мародер! Божичко, ще получа удар! Не готвя ли, не правя ли сладки, не посрещам ли гости, не ходя ли на работа, не пътувам ли в командировки? Кой пере, кой мете, кой слага и вдига, кой застила леглото?...

— Обикновено никой, Жини.

— Млъкни! Как не се научи да не ме прекъсваш, като говоря! Кой тупа, кой проветрява, кой мие чиниите?...

— Отсега аз ще мия двете чинии.

— Престани с глупавите си шеги! Не само чинии, и вилици, лъжици, ножове, тенджери, тигани, бърсане на прах, събиране на трохи, смяна на пердета, подреждане на столове... Едно ли е, две ли са! Аз нямам ли нужда да прочета книга, да реша кръстословица, да си успокоя нервите? Мога ли да тупам с тия ръце килими, да местя фотьойли, да сменям крушки...

— На масата танцуваш превъзходно! Вирджиния млъкна и го загледа, като че се чудеше веднага ли да го убие или след малко.

— Слушай бе, ти защо не си взе някоя повлекана, да ти готви по три пъти на ден манджи, да мие пода и да простира чаршафи? Да не искаш клозета да чистя? Да не съм баба ти, че да плета на пет куки! Искаше жена с образование, с маниери, музикална, висшистка. Искаше да си горд с нея, да ти завиждат. Драго ти е, че се обръщат след мене... Грижа се за него като момиченце за куклата си! Добре, ти купуваш, но аз приготвям и поднасям, разглезих те, взе да приказваш, взе да забравяш на какво те е учила майка ти! Ама отсега ще сядам на масата първа, ти ще правиш супи, ще слагаш и ще вдигаш!

Тахомир се пресегна за чашата й. Наля.

— Добре, Жини, не се нервирай. Наистина имаш много работа.

— Тогава защо почваш? Още малко и ще излезе, че други ми гледат къщата. Ама сега като я съборят, ще се отърва. Аз да се трепя по цяла година и да не чуя думичка признателност! Имам ниско кръвно, вие ми се свят, на майка ти щяха да се откъснат ръцете, ако пазаруваше!... Хайде да не се разправяме пред хората, че каквото ми се е събрало! Целият ви род сте егоисти, не знаете да поздравите човека, тя пък, за да изглежда добра, на всекиго „добър ден“, „как сте, госпожа Стратиева“, а не й пука за никого. Баща ми умря, мама ще се скапе, милата, а тя все по-хубава става. Може да ми прави конкуренция, има повече тоалети от мене! Кандилото й все запалено. Библията на масата, четете и не пропуска неделна служба, то не беше постене, не бяха светии, все тримири, ама да ти кажа ли защо го прави: за да живее сто години! Тя си е наумила да ме изпрати на онзи свят, тя всички ни ще надживее, виж я на колко години е, а лицето й гладко, опънато — няма да се закашля, врема не я хваща, а аз сутрин едва дишам, тия цигари ще ме задушат!... Мама падна, разболя се, няма кой да й помогне, няма доходи, колко пъти сме отишли да й оставим двайсет лева? Пилеем ги с хиляди, а за нея ни се свиди, кракът ни не

стъпва по месеци! Принуди се да продаде къщата, живее в една стаичка, няма къде да си покани приятелките, кафе пие, ако ѝ донесат, пианото замина, къде са палтата, сребърните лисици, скъпите прибори?... Попадна на един мошеник плебей, а тя горда, доверчива, обича жеста, обича да прави подаръци, изпраща цветя, бонбониери, а онези са скубачи и използвачи, нищожества, бивши хотелиери, свикнали да угодничат за бакшиш. Казах ѝ, че това нищожество е хрантутник, че я скубе, а тя: Не, той ме обича! Сега се принуди да износва стари дрехи. да чака от дъщеря си някоя рокля, затвори се, кукува по цяла година, откога не е ходила на курорт! Майка ти рък до София при сестра си, рък до Рилския манастир с отците, хайде на спявка... Къде е справедливостта и християнското братство? Това общество нали претендира, че е на страната на бедните? Защо не станеш да кажеш истината, ами пушиш и мълчиш? Отваряш уста само да ми възразяваш! Кажеш нещо де!

Тахомир я погледна нежно или тъжно, може би съзерцателно.

Права си, Жини, справедливостта е била винаги с УТОПИИ.

Управителят ни намери привечер, когато започваше „светският живот“ на къмпинга. Тъкмо се гласяхме да тръгваме за Аркутино — първо на ресторант, а след това на бар. Щях да направя два курса с колата, за да върна след вечеря децата.

Тахо се появи изненадващо елегантен, в бежов летен костюм на едва доловимо райе. Толкова добре беше ушит и така му стоеше, че аз се озяхах, а Флорина просия, ахна. Изненадата беше на първо място от преобразената голота, както и от досегашното нехайство на Тахомир. Въпреки леко приведената си фигура той беше добре сложен и дрехата само подсказваше едно естествено самочувствие. Малко по-сетне той щеше да каже: „Разбира се, че не бива да се обръща особено внимание на облеклото, но един път месечно трябва да си шик, за да не те подценяват“.

— Ама вие се каните да тръгвате? — разочарова се Вангелов. — Бре, бре, я виж, това било Флорина! Нищо че хубаво, стига да е младо! — ухили се щастливо и я погълна с очи. — А къде е нашата царица?

Прям. Откровеността спасява, донякъде пречиства тия хора. В края на краищата очите и желанията са едни и същи, важното е как се отнасяш към тях.

Вирджиния се обади от палатката:

— Николай, по какъв случай насам? Хайде да те водим на бар в Аркутино!

— Ох, как ми се иде! — изпъшка, че изохка другарят Вангелов. — Догодина ще напусна тая служба, ще опъна една шатра до вас и ще си живея живота! Така де, не мога да помръдна! Пък и баджанакът дойде: жена, дете, кола. Взели и мойта от Бургас, сега съм арестуван... Има пак телеграма за вас и две писма с обратна разписка. Ама вие сте някакви големи хора в Русе, Тахомире! Още първата седмица писма, запитвания, телеграми... Тази е третата!

Тахомир отвърна вежливо:

— Заслугата е на Вирджиния... Както се разбрахме — всичко обратно!

— Мене тази работа не ме засяга. Добре, че не ви записах! Сега с чиста съвест мога да отговоря: По опис и адресни карти няма данни за семейство Тахомир и Вирджиния Хинкови. Проверката ще го докаже... И защо ви търсят толкова?

— Защото сме българи — отвърна Тахо. — Или ти искат нещо, или ти досаждат. Случва се да питат колко струва баклата на пазара. Може да ти съкратят и отпуската.

— Точно това щях да кажа! — добави Вангелов. — Един път в годината се отървеш от началници, таман се отпуснеш и — хоп — телеграма: „Незабавно се върни на работа по служебни причини!“ Пък тя, работата, свършване няма!

— И какво пише в телеграмата? — появи се Вирджиния.

Сега изненадата беше обща. Вирджиния сякаш излезе не от палатка, а от модна къща. Дълга до земята рокля, вдигнати коси, подчертано гримирана, с голи ръце и гръб. Дори платът беше немислим в този първобитен край — въздушен, прозрачен, с виолетови отблясъци, на безброй дипли. Всичко създаваше впечатление за нереалност и излишество.

— Е, сега вече ни утепа! — предаде се управителят Николай Вангелов и се поклони дълбоко. Приблужи наведен и добави: — Ръката ви, мадам!

Редно беше такъв тоалет да бъде оценен.

Шефът ѝ целуна ръка, изправи се и ѝ даде път, сякаш искаше да я представи на целия къмпинг.

Вирджиния взе писмата от Тахомир. Опипа едното, обърна го и също се подразни:

— Обратна разписка! Тия хора си въобразяват, че могат да разполагат с нас, както си щат! Хайде чупката! Телеграмата за какво е?

— Искат от вас някакво съгласие. Горедолу: „Незабавно потвърдете получаването на протокола“. Тук телеграмите ги получаваме по телефона, вашата я приех преди десетина минути.

— Второто е от Надя. Ще го задържим. Тахомир обмисляше нещо. Отбеляза съсредоточено, може би като в съдебно заседание:

— Писмото е уловка. Почеркът е друг.

— Каква уловка? Защо? Адресът е нейният.

— Те са елементарни, мислят се за хитреци. Знаят, че Надя ти е най-близка приятелка. Подпитали са я къде сме и тя е дала адреса. Може и да са я заплашили. Изпращат две писма с обратни разписки: ако второто, на „Надя“, върне разписката подписана, имат доказателство за местонахождението. В такъв случай и първото е стигнало до знание. Прилагат втората разписка към преписката и тогава аз трябва да доказвам, че не съм бил на този адрес. Тоест, че не съм получавал протокола.

— А ако е от Надя и има нещо важно?

— Звънни й един телефон. Обзалагам се какво ще чуеш: Не съм пращала никакво писмо! И за какво й е да праща писма? Тя каза, че може да мине за два-три дни и толкова.

— Прав си — озадачи се Вирджиния, — тя мрази да пише. Като мен.

След десетина минути бяхме на пощата в Аркутино. Оказа се, че Русе може да се избира на автомата. Надя я нямаше, обади се дъщеря й. Не знаеше за никакво писмо. Майка й не е поменавала. Но се канели тия дни да се разходят до морето. Естествено, ще дойдат да ни видят, вече се затъжили. Не знае дали майка й е давала адреса.

— Никому нито дума! — чуваше се Вирджиния. — Не знаете изобщо къде сме! Ако ви питат, казвайте: други път ходят на Слънчев бряг, сигурно са там.

Поздрави — и натам, и насам.

В ресторанта се настанихме вън, досами кипарисите, с изглед към морето. Беше ни удобно, приятно. Имахме пари. Те са на първо място след господата, съм чувал. А че без пари съм по-глупав, това съм

го изпитвал. Вятърът още подухваше откъм изток и комарите си стояха в блатото. Слава богу! Само че утихваше. Тахо поръчваше ястията, а Вирджиния му диктуваше, като гледаше в листа отзад напред. Интересуваха я само скъпите. Младият сервитьор в бяло сако беше респектиран от богатата поръчка: ордъоври и салати, уиски за големите, специалитета на заведението за всички, най-хубавото бяло вино, кола за децата, после сухо мезе. разбира се, и десерти — крем-карамел, шоколад и сладолед. Хлапетиите се въодушевяваха от невиджаното разточителство, изръкопляскаха при шоколада и се прегърнаха при сладоледа. Флорина също заприлича на дете, на нея ѝ допадат богати маси и скъпи заведения, при това смята, че заслужава да се харчат покрай нея пари. Но част от настроението ѝ идеше от видимото сравнение: ето как се поръчва, ти никога не би го направил! Този, който го правеше, беше от нейния род!

Темата „пари“ сама дойде на масата. Бяхме достатъчно близки, за да говорим за тях.

Тахомир и Вирджиния бяха дошли с хиляда и петстотин лева. Ние — с триста и петдесет. Те имаха намерение да ги похарчат всичките, а-аз се надявах, че ще ни останат и за връщане. Начинът им на харчене ме караше да мисля, че са оставили у тях още два или три пъти по толкова. Аз също бях скрил в една книга двайсет лева, нещо като дълбок резерв, и се надявах, че няма да опрем в тях.

— Откъде разполагате с толкова пари? — попита възхитено Флорина. — Ние караме от заплата до заплата.

Проклетият ѝ нюх надуши момента да надникне в чуждата тайна. Не се съмнявах, че ще стигне до загадката с върнатите писма.

И ето че хубавата къща в центъра на Русе се оказа пред събаряне. Заговор на трима-четирима влиятелни хора с особено служебно положение, оформен вече административно. Широкият двор даваше чудесна възможност за построяване на малък жилищен блок за избрани лица.

Идеята осенила, разбира се, глава, която може да я побере и си представи как реално ще стане това. Бързо. Големите хора не обичат да чакат. Заместник-председателят, мозъчният център на цялата работа, оженил дъщеря си и решил да остави досегашния си апартамент на младите, а той да се придвижи по-близо до службата. Въпрос и на престиж. Ако блокът е по-малък, апартаментите ще бъдат по-големи,

по сто и два̀сет квадрата. Ако наддадат първия етаж с метър — по сто и трийсет; плюс малък прикрит апартамент на таванския етаж с тесни прозорчета. И тъй: едно стълбище, четири етажа, по два апартамента на етаж. Осем. Един за собствениците — седем; един за директора на строителната организация, която ще поеме направата — шест; за банковия шеф — пет; без него самия — четири; един ще запази за ресорния си началник — три-Уви, само три апартамента ще останат за голямата конкуренция на най-близките хора! За ония дето чакат от десет и петнайсет години, не си струва да се приказва, те са много.

Всяко голямо обществено дело започва най-напред като съзаклятие. Всяко равновесие е стъпило на три опорни точки. Тука са не толкова точки, колкото стълбове. Четири!

И все пак се случва тези отговорни хора да не турят в сметка нищо. Например характера на някого, ума или наивитета му, невъзможността да го купят, заплашат, приобцят. Мисля, че Тахомир не беше идеалист в баналния смисъл. Не беше и страхлив, макар да се съобразяваше със силата. Неговата увереност произтичаше дори не от юридическия реализъм, който е толкова безпомощен понякога. Доколкото разбрах, той разчиташе на своите противници. Вярваше, че те ще му помогнат с грешките си, С бързането. С убедеността си, че са всесилни.

А той нямаше какво да губи. Не можеха да му отнемат нито юрисконсултското място, нито наследствената упоритост. Юристи за предприятия все не достигат.

— Те не знаят какво още предстои — заяви. — Ще трябва или да се откажат, или да платят. Те няма да се откажат. Ще плащат.

Оттеглянето на свекървата от младите в свое домакинство се оказва не само победа за Вирджиния, но удачен ход в играта за апартаменти. Ето че собствениците имат право да поискат два! Това е непочтено, моля! Претенцията се предявява едва след като кооперацията (компанията) де факто е оформена! В такъв случай един от началниците трябва да напусне! Възможно е претенцията за тези два апартамента да е спорна. Ще се води административна битка, за жалост със съдебно продължение. Синът на бабата е бивш адвокат... Ако бабата спечели, кой от влиятелните хора ще се откаже? Кого и как ще принудят да се оттегли? Никой не е за подценяване! Дори самото

поставяне на въпроса пред общото събрание влече подозрение, заплашва днешното единство с утрешен разкол.

Да, но бабата няма право на такъв голям апартамент. Така е. Тя и не го иска, на нея ѝ трябват пет-десет-шейсет квадрата. Тогава някой трябва да се примири с остатъка — другите седемдесет-осемдесет квадрата. Кой ще е орязаният, униженият? До вчера си чертал, сънувал и подреждал сто и двацет, сега се свиват наполовина. А мястото ти в живота е такова, че другите са се свивали пред тебе. При това ще бъдеш единствен, нещо като бедният роднина. Сравнението!... А ще има ли бабата тавански стаи? Гараж? От кой етаж ще поиска, от коя страна? Вероятно слънчевата. Как ще се прекрои този етаж? А може ли съседът да вземе другата половина за себе си и тогава апартаментът му става министерски!

Апетити, комбинации, усложнени игри. Как се постига компромис между хора, свикнали да им отстъпват?

— Така че моето съгласие беше форма на принуда. Те правилно оцениха безизходицата ми и счетоха случая за приключен. И сгрехиха. Побързаха да уговорят строителството. Наложиха размествания в полза на нашия обект, за да го започнат веднага. Просто се вързаха в собствените си кроежи. Идния месец смятат да започнат изкопите. Планирани са техника, материали, работна ръка. Но аз съм в правото си да отлагам чрез обжалване в полза на мама. Смятам, че предстои крах в организацията и разбирателството им. Има вече признаци. Двама направиха опит да се свържат с мене зад гърба на другите. Сриват се производствени планове. Те знаят какво означава това: проверки, наказания. Те нямат интерес в тази кооперация да си пъха носа който и да е. За да избегнат това, ще направят втората си грешка: ще се опитат да подправят документ. Понеже не могат да ме намерят и оформят събарянето, а бързат, ще фалшифицират съгласието ми. Те работят със свършени факти — всичко е приключило, дайте да гледаме напред. Да, но ще струва пари. Приеха половината от предложението ми. Сега ще внесат другата половина!

Вирджиния допълни:

— Отстъпихме си и правото на тавански апартамент за три хиляди. За какво ни е? Двама души сме. Отделно Тахо се уговори да даде още две стаи на съседите, но неофициално, без да знаят другите.

Каза им пет хиляди и онези приеха веднага! С пари си играят. Щели да настанят там бабето си.

— А колко оцениха къщата?

— Двайсет и шест хиляди. Първоначално беше двайсет и две, но Тахо обжалва... Флори, какво са двайсет и шест хиляди вече? Те бяха пари. Къщата струва петдесет!

Хиляди, хиляди... Защо ли подехме този разговор! У нас вече има милионери. Не завиждам... само че бих искал да са спечелени, не заграбени. Би трябвало този, който е спечелил за себе си милион, да е дал на обществото два, пет!... И тогава нека всички са богати!

И все пак, когато двама души седнат на една маса и единият може да купи другия с парцалите, на ставане някой е обиден. Дори двамата!

— Ти смяташ ли, че е възможно да започнат събаряне без нас? — повиши заплашително тон Вирджиния. Тахомир вдигна рамене:

— Едва ли.

— Ако посегнат, скъпо ще ми платят! Ти — също! — някак странно произнесе тя.

Зад гърба ни детенце писна. Там разправията беше започнала. Разбира се, с участието на нашите. Отегчени от бърбуренето ни, те си намерили компания. И за да не умре джинсът на баща ми, Малкото родило поредната си идея. Подлъгало едно момченце, че най-вкусното нещо е филия, намазана с масло и посолена с пясък. „Ние всяка сутрин закусваме така“ — рекло.

Сега майка му го биеше по гащичките и повтаряше:

— Аз ли те накарах!... Аз ли?... Аз ли ти казах да ядеш!

Начинът, по който моите две се оттеглиха, ме усъмни и скочих. Каката издаде работата. Малкото се оправда:

— Като е глупаво, нека яде и пясък! Таман ще се научи!

Настроението клокочеше и у двете. Подбрах ги и ги закарах обратно в къмпинга. Уж им се поскарах, но веднага след това те запяха своята песен на безпричинното детско щастие. Текст и мелодия абсолютно оригинални, техни:

От прозореца надолу, от прозореца надолу, ооот прозореца надолу!

Мелодията беше малко по-добре от думите, чието продължение няма да доизясни смисъла. За тях, разбира се, той е ясен; какво неясно

има в думите „от прозореца надолу“? По-трудно е да се разбере припевът — повторение на една и съща дума: „гараго“.

Гараго, гараго, гааарааагооо!

Смисъл има да търсиш причината на нещастieto. В палатката се сетиха за Омир и „Илиада“. Те я знаят доста добре и я мъкнат поради моето налудно хрумване да ги приспивам от малки с нея. Винаги съм твърдял на Флорина, че Библията, „Илиада“ или Айнщайн могат да бъдат преподавани в предучилищна възраст, стига да му намериш цаката. Аз, колкото нескромно да звучи, я бях намерил. Тя е в двете думи: собствено вълнение от „Илиада“ и любов към публиката. Искате се и малко умение. Толкова много ли е нужно да се развълнуваш, да се вживееш — държиш в ръце велика книга! А децата си ги обичаш. Какво по-лесно? Когато се наложи, поспирваш и се доизяснявате. „Илиадата“ е приключение, боен сериал, има толкова юнаци, богове, смърт! Понякога ги питам нещо, за да разбере следят ли, помнят ли. В края на първа глава Ахил се оплаква на майка си, чак сълзи лее, че му взели най-хубавата играчка, прекрасната руменоока Бризеида. И моли Тетида, красивата морска богиня, да иде при Зевс гръмовержец и поиска отмъщение за обидата. Тетида отива на Олимп, прегръща коленете на бога и милва гальовно брадата му. Зевс се страхува да не види жена му Хера.

— Е, деца, защо Хера ще се разсърди, ако види, че Зевс разговаря с Тетида?

Голямата ми дъщеря е на пет години, Малкото на три и половина. Лежат на широкото си легло, завити до раменете. Нощната лампа свети.

— Защото — натъртва думите си Малкото — и мама се сърди, когато приказваш с някоя леличка! Е, какво неразбираемо има в „Илиадата“? Запалили сме две свещи и внимаваме да не подпалим палатката.

— За кое да прочетем?

— За подвизите на Диомед! — преварва Каката. , Бих искал да се вживея. Данайците се бият с троянците на брега на морето. Слушат тези вълни, дишат този въздух, воюват за тази земя...

— Вдъхна тогава Атина Палада на цар Диомеда сила голяма и смелост да бъде пръв между всички...

Преди две хиляди години на този бряг някой е декламирал същите стихове!

Връщането ми закъсня. Намерих ги в бара. Весели. Танцуват. Не обичам да танцувам. Недостатък ми е, но ми е минавало през ума да го обявя за достойнство. Флорина умее. Сега преживяваше ритъма, трептеше с цялата си страст край Тахомир, тежките ѝ коси забулваха лицето, ръце и крака се отмятаха едновременно и симетрично, а очите бяха огромни. Дори не ме видя. Лудееше — най-сетне свободна, най-сетне без две деца, без съпруг, без мисъл за утре — служби-пари.

Приличаше ѝ. Тахо, по-умерен, беше вдъхновяващият партньор, оставил под сенника на палатката си лен и безучастност. Този строен, жизнен и здрав мъж би бил необикновен, ако не упояваше всеки ден тяло, очи и енергия в дим, алкохол и наложено му отчуждение... Или грешах?

Разбира се, Вирджиния се открояваше с фигурата и финеса си. Тя би могла да се размята повече и по-умело от Флорина, би ѝ показала стъпки, чупки и импровизации, но не в този тоалет. Сега тя беше маркизата, а около нея танцуваха пажовете ѝ. Тя се къпеше в погледи и докосвания на пръсти... Дядо викаше: русчушки мурафети!

Нито ми се танцуваше, нито ми се пиеше, нито ми се стоеше. Най-малкото ми се харчеха излишни пари, Не обичам и този гъст, наслоен цигарен дим, който воалира превземките и те изглеждат „оригинални“. Нямам особена нужда и от случайни познанства, камо ли от приятелства след полунощ.

Тогава защо се чупих-превземах, защо пих и си стисках ръцете с някакви мъже, доволни от живота и нашите жени? Накрая съединихме двете маси.

— Прекарахме чудесно! — каза Флорина на лягане и ме притисна нежно.

На следния ден ненадейно пристигна племенникът на Вирджиния, Чико, с младата си жена — крехко никакво, пък смело в приказките си момиче. Долятаха със своя „Боинг“ — разкапана кола, дипломирана таратайка. годна само за хумористично рали. Трудно можеше да се каже каква марка е това индустриално творение,; покрито с червена боя и кафява ръжда, белязано жестоко от видими и загатнати пролуки. Всеки случай западна кола, олицетворение на

европейското сътрудничество, включително със социалистическо присъствие.

Три дни продължи гостуването на племенниците, три дни трая лепежът, кърпежът и изпробването на този „Боинг“, „Звяр“, „Мустанг“, „Торпила“, „Фантом“ — ласкателните му имена нямаха край. Според мене по-добре щеше да е, ако го кръстят „Камикадзе“. Всеки следобед едно импровизирано „Ей, ухнем!“ тикаше, блъскаше, риташе допотопното техническо чудо и когато силите ни привършваха, то издаваше звук, хрип, запалваше се, разтрисаше се и с неподозирана енергия хукваше, накъдето пожелаеха с Чико.

Настроението на Вирджиния литна високо, обзе я любвеобилност и всеопрощение, вече не мърмореше, не се заканваше, хвалеше къмпинга, времето и водата, помогна на семейството да обзаведе малката си палатка, сума ти пъти разцелува слабичкото момиче, непрекъснато им предлагаше кафе, бисквити и шпеков салам, наливаше алкохол, купи им кашонче цигари „Кент“, натика им няколко банкноти — Флорина взе да събира вежди и да очертава ефрейторската си бръчка. Чико също се вдъхнови, обзе го самочувствие и хлапашки възторг, хвалеше колата, службата и бъдещето си, заяви, че есента се записва във вечерна гимназия, а пролетта ще се дипломира, идната година ще следва архитектура, жена му току-що завършила строителен техникум, може би ще отидат до Югославия, където тя имала роднини... Не претегляше всичко на кантарче, приказваше и целуваше сладко съпругата си, тя му отвърщаше смело и щастието им цвъртеше като птичка на телефонна жица. Чико би могъл да бъде мъжествен с широките си гърди, но беше още розов, млад, оперетен в напъните си да изглежда важен. Смущаваше и показната му безцеремонност, тази увереност в думите, особено заявяваната любов, която приличаше на сексуална хвалба, Вирджиния не забелязваше нищо, може би намираще всичко за нормално, тя го познаваше отдавна и му се радваше такъв, какъвто е.

В себе си признавах, че момичето, макар и недохранено, макар и не особено красиво, притежава тайния чар на събудената жена. Всъщност това Фанче (Стефка) нямаше женственост, но имаше (откога?) мисъл и дързост на жена. Беше хлапачка, която не се смущава от мъжете и може да те погледне в упор, разбиращо с наивните си очи. Поне на мене така ми се стори. Във всеки случай

изпитваше постоянна нужда да се преоблича, да си запраща дрехите по въздуха и да се ядосва за собствено удоволствие. Но тъй като палатката им беше от възможно най-малките, за човек и половина, в нея не можеше дори да се седи, тя демонстрираше своя стриптийз пред блудните ни очи. О, не, голотата е целомъдрена, блудството идеше от събличането и обличането, то е вектор.

Отведнъж забелязахме, че Тахо е без настроение.

Флорина го долови първа и по вторачения и поглед можах да се досетя за промяната. Стори ми се абсурдна. Тахо, отчужденият интелектуалец, флегматичният сноб — впрегнат от един млад фукльо! Защо? Какво още беше направил този лекомислен нахалник? И дали причината е у него?

Вярно, Вирджиния го прекали и взе да се олива. Привързаността ѝ към своя род и кръв заприлича на пренебрежение и обида към Тахо, дори към нас.

— Това вече е перверзия! — отсече Флорина, в която може би пламна насрещна родова солидарност.

През трите дни на гостуването Тахомир ставаше и тръгваше бавно край морето. По никое време. Без да пророни дума. Вземаше си цигарите и кибрита, изчезваше към дюните и се бавеше часове. Отсъствието му беше мъчително дори за децата, толкова бяха привикнали към доброжелателното му мълчание. Всъщност Тахо излъчваше край себе си настроение, той участвуваше във всичките ни разговори с умните си очи и вътрешна усмивка. Както казват есеистите, беше едно присъствие.

Без да ни предупреди, Малкото тръгнало да го търси. Открило го далече в края на дюните полулегнал на пясъка, с цигара в ръка. Присламчило се до него. Двамата мълчали, не си пречели. После то го разпитало за баща му и майка му, за работата и пътуванията му. Сините му очи умееха да слушат! Върнаха се заедно, ръка в ръка. Тахо полегна под сенника, а то похватно наля спирт в спиртника, запали го и свари кафе за своя приятел и за мама. Леля Вирджиния беше край колата на Чико с Каката и още неколцина сеирджии.

Вирджиния обиди и моята кола, защото предпочете таратайката. Трябваше да се пазарува в Созопол. Досега отивахме с жигулито, но сега тя скочи по момичешки, дръпна Фанчето, Чико и офейкаха. Бавиха се часове, ходили и на заведение, а на връщане се къпали край

пътя без бански. Имало и други нудисти. На следния ден Вирджиния имаше още по-добро настроение, обхвана я лудост, обяви се за стюардеса на „Фантома“, за мореплавател, за Юлия и Дончо Папазови, заяви, че няма на света шофьор като Чико — само влюбените се возели в такива коли, само безумните и поетите пътували в една кола със смъртта. Тя била готова да изгори, да експлодира, стига да знае, че краят ще настъпи моментално. Странното беше, че и вярвах, макар да знаех вече колко е страхлива. Вирджиния лесно симулираше гняв, но едва ли можеше да изиграе толкова добре ролята на щастлива. Любовта към племенника ѝ заприлича на рекламno табло край пътя. Някаква стара обща кръв викаше у двамата, някоя прабаба сякаш ликуваше. С Чико се надпреварваха да говорят, да се възхищават, да прегръщат и целуват Фанчето, да ѝ купуват лакомства, да чертаят маршрути за утре, вдругиден, идната година...

Докато се загубиха. Следобеда на втория ден изчезнаха без Фанчето, защото била заспала и не искали да я будят. Всъщност Чико подхвърли, че отиват в автосервиза на Каваците, за да му регулират запалването, а и гумата му спадала. Вирджиния не се обади, вероятно се беше качила на портала.

Стана тягостно. Неудобно за Тахо, досадно за Флорина и любопитно за мене. Момичето се събуди, изненада се, че най-близките ѝ приятели ги няма, но ние я уверихме, че поправят „Мустанга“. Докъм шест часа то се разсейваше, но изведнъж се втренчи в мене и започна да пита обвиняващо къде точно са, защо са тръгнали без нея, нали се уговорили да ходят в Китен и Ахтопол, те били заминали сами нарочно. Чико не за пръв път я лъжел, той не можел да се контролира. След още два часа, на залез слънце, тя пламна, очите ѝ станаха големи и красиви, цигарата трепереше в тънките ѝ пръсти, а китките ѝ се чупеха като у психично разстроена. Изведнъж се заплака, хвърли цигарата и избухна с яростта на неуравновесен човек: Чико бил мръсник и кретен, още преди да се оженят я пързаял; като се върне, щяла да му плюе във фасона, майка ѝ не искала да го види, половината пари за колата били нейни, приятелките без това я навивали да го разкара... От съседната палатка дебелата немкиня взе да наднича, мъжът и, бившият военнопленник Шлаф, също и аз я посъветвах да спре и да си наплиска очите. Тя проумя, че е смешна, възви се и хукна към водата. Хвърли се във вечерния прибой, пешо изкрещя, пенестата

маса взе да я поваля и преобръща, извика и Флорина каза, че остава с глупавия си акъл да нагълта вода. Влязох да ѝ помогна, тя ме видя и се усмихна. Приблжих, една вълна я запрати в мене и следния миг се оказахме прегърнати. Момичето се притисна страшно в гърдите ми, тънките ѝ ръце се увиха любовно, краката ни се преплетоха и новата вълна ни накара да загубим равновесие. Паднахме щастливи, готови да се давим още... Страшно ми подеждува това неочаквано тяло, тази сила и нежност, може би смелост на първично момиче. Бях изключил за миг присъствието на Флорина, бях готов на дързост, чарът на хлапачката ми подеждува по-силно от задръжките. Не тя, а аз се давех в желание. Но Флорина гледаше, цензурата пищеше в съзнанието ми като сирена на милиционерска кола.

Измъкнах я, по-скоро извлякох себе си, защото тя нямаше никакво намерение да се дави. В последния момент срещнах отблизо очите ѝ. Видях признателност и тържество.

Вирджиния и Чико се върнаха малко преди дванайсет. С Флорина си бяхме легнали, но не можехме да заспим. Чухме как Тахо нещо се тросна, а Вирджиния приглушено, нервно му обясняваше и се оправдаваше. Разбрахме, че вини колата и неопитността на Чико, добре, че на пътя им помогнал някакъв шофьор, тя се изтормозила от чакане и притеснение.

Млъкнаха. Но откъм малката палатка тръгна плачлив шепот, отделни думи излитаха над плата, Чико отвърщаше зъбато, непримиримо. Беше ми неловко, не исках да ги слушам, не ми се щеше тя да го ревнува, а аз да мисля за невинното ѝ, пък виновно тяло. Но мислех.

Заранта осъмнахме с неприкрита разправия. Нощта не беше успяла да сдобри младите, те се караха както си знаят, измъкнаха се на четири крака, заднишком, изправиха се и помагайки си с ръце, погледи и движения, сипеха обиди, заплахи, предупреждения. Тя вземаше преднина, приказваше по-бързо и го наричаше келеш, простак, подлизурка, натъкваше му улично потекло, разврат и паразитно съществуване. По едно време той ѝ отвърна, че не се трогва от думите на една наркоманка и проститутка. Тя се забрави, хвърли се на него и го ритна с коляно, а той ѝ отвърна с шамар. Веднага след това започнаха едновременно да си събират багажа. След половин час възседнаха „Боинга“. Този път бракмата запали сама, види се,

акумулаторът беше натрупал малко сили от снощи и ги спаси от последно унижение.

Вирджиния се мъчеше да скрие лошото си настроение, но не успяваше. Мълчеше. И кафето не помогна. Флорина не се опита да ѝ помогне. След третата цигара тя посегна към бутилката. Напук на всичко искаше да се напие. Демонстрираше неотстъпчивост. Може би вярваше в ината си, но аз се съмнявах. Виждах колко силно я измъчва мълчанието. Въпреки това не търсеше помирение, държеше си главата предизвикателно. Само че издухваше цигарения дим бързо, без удоволствие.

Тахо се надигна и пое отново на юг, към дюните. Дъщеря ми го сподире на няколко крачки. След това се изравниха.

На втората чаша Вирджиния не издържа. Нямахте и пред кого да се прави на засегната. Заговори унило.

Чико бил най-нещастното дете, изоставено и плуто от всички. Не ѝ бил племенник, но понеже сестра ѝ го осиновила, тя му станала леля. Чувствувала го близък, по-близък от кръвен роднина, дори се смятала за втора майка. По-миналата година той живял няколко месеца у тях, защото напуснал сестра ѝ, избягал от нея и тя насмалко не се самоубила. Вярно, непризнателен, неблагодарен като всички днешни младежи, но то си има причини. След едно обременено детство и една толкова жестока раздяла със сестра ѝ какво може да се очаква?

— Милата, тя се трови, нагълта приспивателни, но успяха да я спасят с промивки... Жестока работа!... Толкова ѝ беше скъп, че след като това копеле я заряза, тя се пропи съвсем. Той я унищожи, не ѝ стигаше разводът, скандалите, клюките. Сега я лекуват, но без резултат. Всъщност и него трябва да го разберем. Какво да направи с наследството си? То няма задръжки, майка му го зарязала невръстно, баща му лежал в затвора, скитал и пил, свършил в някаква болница без име, не знаят на кого да го дадат... Беше се приютило при сестра ми, взе го на четиринайсет години, стана му майка, сестра, приятелка... Но нали и тя е наивна, обикне ли някого, любовта ѝ не знае граници, съвсем прилича на мама...

— А защо братовчедът не го обича? — попита Флорина.

— Ами да видиш! Даже го изгони. Ние за малко да се разведем, щях да ида на квартира с детето, какво е виновно то, че не е имало кой да го възпита! Отиде си от нас, наехме му квартира, пак ние я

плащяхме, но кой да го изпере, да му стотви? Пак аз! Училище напусна, не му вървеше, не му се четеше, материал беше изпуснал. намаляваха му и поведението. Движеше се в лоша среда... Сестра ми хем плаче, хем не иска да чуе за него, пенсия няма — какво ще наследиш от затворник, аз му давах някой лев, купувах му дрехи... Но го потегли към мадамчета, там се оказа на ниво. Нали го видиш. Хубав, артистичен, безсрамен. Преди няколко месеца чухме, че се оженил. Какво пък, поискал, оженил се. Пълнолетен. Хванал се на работа. Макар че м и идеше да го опердаша на голо. Защо се връзваш бре, глупчо? Първо огледай света, поживей, къде си навираш гагата!... Този свят има и опако, зад фасадата има попукано, а вътре — хлебарки! На ти сега жена — разправи на лягане и ставане! Разбирам да си закъсал, остарял, окуцял, а то младеж — шапка на тояга!

Вирджиния допи със замах чашата си.

Циганчето се беше появило вече в нашия живот. Всъщност то само приличаше на „романе чаве“, а иначе беше един от двама-тримата спасители на плажа: среден на ръст мулат с възсухо мускулесто тяло, може би красива глава и коса на млад индианец. Походката му беше също на спасител, който съзнава, че наоколо няма равни, че всички трябва да го гледат. Ще рече, момчето се превземаше, толкова му беше умът. Но тя, пясъчната ивица край морето, е нещо като ничия територия, самостоятелно държавно образувание, буферна зона на две законодателства. Тук действуваха собствени закони, един от които гласеше:

ако си млад и красив, може да се превземаш неограничено. И Циганчето използваше тази възможност. То дефилираше по „корсото“ кога съпроводено от млади почитатели, кога в свитата на старши спасител, почти винаги украсявано от младо русо момиче. Напълно естествено. Северните момичета се впечатляват от мускулестите южняци, които налитат с гаранция на всяко чуждо същество.

Беше винаги в униформа: жълт стегнат бански, свирка на врата.

Кой знае защо, един ден си помислих, че двамата с Вирджиния си приличат. Нищо, че тя беше висока и руса, а Циганчето средно и мургаво. Разбира се, различаваха се по образование, години, социално положение, може би във всичко освен в едно: най-важното. Едва ли можех точно да го определя, то беше смътно усещане, някакво предположение. Може би гледаха еднакво на света, може би вземаха и

даваха еднакво. А може би имаха едни и същи сърца, обичаха една песен... „Родено съм циганче черно...“

Тъй че не беше чудно, дето се появи на нашата маса. Кой го знае какво яде, горкото. — съжеляваше го тя. — Спасителите гладуват като хипари, храната им е повече течна, но нали трябва да подложиш, да натопиш къшей! Флорина беше наготвила картофена яхния. Предложихме му стол. Момчето отказа, седна на една топка, яде и пи малко. С Тахомир веднага мина на „бате Тахо“, а с Вирджиния бяха на „ти“, преди да се познават. Оплака се от службата: не им давали моторна лодка, едното гребло изпращяло и го вързали, няма какво да се яде. „Караме на мускули.“ А знамето никой не го поглежда — черно, бяло, червено, къпят се винаги, ако стане бяла, кой виновен — спасителят! На съвещанията ги искат в лодката до пладне, трябва да пасат народа откъм морето. Пък хубавата мацка гледа да не се подчини, може да ти направи номер — плува състезателно, а се дави, иска да я изнасяш. Туй дето иде от Полша-Германия-Чехия, само едно има в главата си: спасител! Врат ни се из ръцете, сега са дошли едни хлапетии от Хале, ще се избият коя да седне до вишката, непрекъснато им развалят гънките на въжето, мислят, че сме го намотали за игра. Иди обяснявай, че правилникът го изисква. Бате Митко вече не излиза от бунгалото. Вика: „Оправяй се. Свири, ако трябва — перни някого.“

Попитахме го откъде е, какво работи иначе, школа за спасители ли е изкарал. Каза, че бил в пощата на съседното село, служител в колетното, а като излезе сезонът, улавя се тука за по-интересно. Курсове за спаси тели имало всяка година на Каваците, не е голяма работа да ги изкараш. Вирджиния го гледаше иронично-закачливо и върна приказката на младите чехкини-немкини. Сигурно много го харесват такова опечено-насновано момче с големи очи. „Момчето“ отпи и махна пренебрежително. Да ви кажа, няма да повярвате, как може такова нещо, баща ѝ и майка ѝ на двайсет метра, а тя лежи и се целува. Още не му знаеш името, а речеш ли да го пипнеш, ляга и си затваря очите. Вечер излезе да иде до тоалетната, а се връща... Сега чакал да дойде една Хелга от Берлин, миналата година се запознали, нищо особено, само цуни-муни, щото малка, баща и бил учен, живеели до „Александерплац“, сума изгледил му пратила, цяла изложба, канила го и на гости. Накарала майка си да му пише, един приятел превеждал писмата. Е, той знае малко немски, туй-онуй. Друга пък, от Братислава,

стара мома на трийсет години, с апартамент, искала да се жени за него. „Абе всички си патим от жени.“ Една нашенка от Северна България уволнила приятеля му Кимчо. Натиснала се сама, а после като го хванала с друга, отишла в управлението, наковала го, щото с онази си скубали косите и се ритали на плажа, та трябвало да им удари по два шамара. Несправедливо, ама го уволнили, сега е на камион, изчаква един сезон. Плаче ми се, вика, може изобщо да излезе от играта, нагълтах се на прахоляк! Е, ще се върне догодина, но що да е така? Ей го и бате Митко, моряк, боцман, плува по целия свят, и той от жени пати. Една баба пък, минала четирийсет, като ми хвърли око: Млади пане, Йежеш Мария, майната ти. Предлага ми подаръци и мангизи... Само те да са! — въздъхна трагично този герой на нашето време и се надигна. Благодарни за обедата и закрачи.

След него Вирджиния го разнищва доста. Вярно, простичък, лала, понафукал се, но има добри данни. Ако попадне на по-умна жена, може да се очука и да напредне.

— В какво? — попитах. Флорина отсече:

— Като го гледам, чист пройдоха! Който го е направил спасител, ум няма!

Тя е потенциален расист, ами добре, че не живее в Африка.

Вирджиния го защити:

— Важното е, че има хубаво тяло. Тука дипломи не важат, тука се искат обноски и малко владееене на езици. Ето го, най-хубавите мацки на лагера са му в ръцете, що му трябва образование? Плаща онзи, който поръчва музиката. За една вечер й взема ума, ще го помни и поменува цял живот. Любовни писма получава колкото Стефан Данаилов!

С Митко се видяхме привечер. Отидох за веслата — държеше ги под бунгалото. Вече го имах за свой. През отворената врата мярнах тънка, гъвкава жена, negliже. Стори ми се красива, от ония, дето питат с поглед и настъпват под масата. Може да е било фантазията ми, но на следващата вечер той неочаквано дойде с мене в морето. Дъхна ми на ракия.

— Ще гребам — каза. — Ще скочим на отгатышния бурун, там прави по-едър сафрид.

— Да вземем още едно чепаре. При тази риба може да ловим „на кладенец“.

— Риба ям, кога няма друго — отвърна. — Тука каквото уловим, го раздаваме. Няма кой да я пържи.

Седна на греблата, натисна, лодката се плъзна, надигна се, преодоля вълните до брега и влезе в спокойното. Сега маховете му станаха широки и равни. Силните ръце загребваха привично, придърпваха мощно веслата и отново тялото се навеждаше напред. След малко, може би усетил възхищението ми, удари — зачести, водата отдолу се чу, движенията му станаха къси и резки. Лодката полетя. Мислех, че ще е за минута, че иска да ми покаже умение и ход. Сетих се за босата жена в голата му стая. Завидях му:

мускули, морета, океани, татуировки, свобода и по една секси фея, каквато никога няма да дойде при мен, ако ще звезди да й окача... Пък и никога нямаше да имам такова бунгало! Но този странен спасител боцман, не посещавал никога курс в Каваците, без свирка на врата и без перчене на плажа, натискаше все по-силно веслата, мълчеше унило и нямаше вид на преследван от жените гларус. По-скоро в дивата му сила съзирах опит да надмогне нещо, гняв, излизане от алкохола, може би отпушване на затаено напрежение. В мрачния му вид на мъж, който прекрачва прага на младостта, личеше не победа, а поражение. Възможно беше да е пил, но на тия калени хора дневното пиянство не личи, то се стопява в радостта или мъката. И ги стига едва през нощта. Един боцман от далечно плаване винаги има да преглъща обида, да премълчава изневяра, да изкупва прегрешения.

Бяхме стигнали рибарския бурун, Вече ловях сафрида и кофата малко по малко се пълнеше. Все очаквах моят другар да отвори уста. Усещах, че нещо го мъчи — личеше си. Но не исках да преварям. Беше се излегнал, отпиваше нарядко и по малко от бутилката, която се „намери“ в тъмния ъгъл под носа на лодката. Пушеше. Не бързаше за никъде, но не беше спокоен. Учудвах се, че тръгна без нужда с мене, че седи безсмислено с първия срещнат.

Откъде да зная, че бил точно там, където му е мястото.

Най-сетне празното шише изчезна. Нетърпението ми надви:

— Имаш гостенка...

— Имам.

— Откъде е?

— Софиянка.

— Кога се запознахте?

— Тя е жена ми.

— Те ти булка Спасовден! — викаше дядо. — Гошетото, моят рибарски учител, ще каже: „Помни, морето крие изненади!“

— Значи софиянка си взел?

— Дватама сме от Бургас.

Неловко беше да му дърпам думите. Но ми се видя, че Митко не толкова крие тайната си, колкото няма навик да говори.

— По какъв случай е станала софиянка?

— Ожени се.

— Нали каза, че ти е жена?

— Беше... Ама не е била само моя.

— Не те разбирам.

— За такива жени чужди мъже няма.

— Има богат живот, така ли?

— Него разведе, мене остави. Пътувам, правя пари, нося подаръци. Кукла! Другите пият и харчат, аз събирам за Гибралтар. Там е най-евтино. Каквото поиска! Купувах ѝ по каталог. Викаха ѝ „Малката принцеса“, Не ходи на работа, не ѝ давах, само шие тоалети. Искан едно: върна ли се, да е до мене! Беше все на коленете ми, на врата. Ученичка я взех, на всичко съм я учил...

Млъкна нелепо и доста време не проговори. Сметнах, че всичко е казал, когато поде отново:

— Ама и други я учили! Направили я. Такива като нея имат приятелки, а ония имат приятели. Синджир марка. Връщаме се един път, другите съобщават, а аз, йок, няма защо! Слизаме. Един от моите вика: „Дай си ножа!“ Те знаели. Взех го. Това при нашите е да не убиеш някого. А да те видя! Прибирам се, на закачалката чуждо сако, шлифер. Човек няма. Мълчи. За такива работи не се пита. Тя мисли, че ще почна аз. Няма! Давам подаръците. Взех ги. Гладен ли си? Това я научих, да пита. Не съм. Аз, казва, те оставям. Друго какво? Друго няма, но искам да ти обясня... Няма нужда! — и излизам. Каквото съм купувал — дрехи, обувци, магнетофони, бижута — всичко оставих. Нищо не ми трябва, на кораба имам. С него не се видях. После тази кучка ме кани в София да ни запознае. Искан да ми наведе носа, онзи бил капитан втори ранг, с ордени. Затри човека. И какво — да го убивам? Защо? Нея трябваше да заколя, ама защо? Животът е муха, ама не си муха!...

Държах чепарето като въдичар.

— И сега?

— Заминал за чужбина, десет дни щял да бъде в Съюза, и тя — при мене. Получавам телеграма: „Чакай ме на летището...“ Там-тарам! Казали й, че съм тука. И Митко хукна с изплезен език да му турят пак синджирчето на врата!... Няма! Взела такси и иде тука. Влиза. Аз спя. Отварям очи. Докарана. Защо не ме посрещна? Какъв съм ти? Мъж, нищо, че сме разведени? Винаги ще бъдеш мой, додето нямаш друга жена! Аз нямам, ти нали имаш? Остави го, той е мекушав и не се сърди, мога да правя каквото си ща. Не приказвай против мъжа си! Ти и против мене си приказвала! Не съм, какво мога да кажа против тебе! Защо дойде? А ти защо не дойде в София? Не ме интересуват чуждите къщи! Ама него и тогава го нямаше, щеше да видиш как съм се наредила, да поживееш пак с мене. Така ли? Така-и сега, щом тръгна за Съюза, пак хукнах към пощата! Разбери, казва, не мога да не изневерявам, такава ми е природата, не съм виновна!... И се хили.

Замахнах с опакото, както съм седнал. Ската се в къшето. Държи си бузата и повтаря: „Няма да си ида, няма да си ида! Когато аз кажа, тогава ще си ида!...“

— И?

— Остани. Но повече няма да се връщаш при него. Не обичам кални номера! Тя:

— Не ставай глупав, утре ще тръгнеш за три месеца и пак ще те оставя! Този да не е, друг ще е! Все някой не ви чака, само ви лъжат, за да ви използват. Аз поне бях честна... — замахнах пак, но се отказах. Такова няма смисъл да го биеш... Снощи не се прибрах. Тази вечер ще спя у колегата.

— Къде изкара?

— Пуших.

На следния ден се видяхме с Митко и го поканих на пържена риба. Отказа, но ми предложи да излезем пак — рано заранта. Щял да ме събуди. Всяка вечер си лягах по мръкване. Това не беше обикновеното заспиване, защото е станало късно, защото съм уморен. В тия дни аз лягах за удоволствие, като награда за смислен живот. Изпълваше ме някакво душевно равновесие, имах детско самочувствие, преживявах една радост на съществуването. Моето лягане, ставане, гребане, къпане, риболов, четене имаше смисъл!

Умората ми беше проста, а почивката — част от напрегнатия ден. Има значение кога и как си легнал, с каква цел! Нужен е морал и в съня! Угризения, страхове, разкаяния — всичко това съществуваше в другия ми живот, където денем ми се спеше, а нощем гледах тавана, където водата и праните дрехи миришат на хлор, а хората — на тютюн и непрани дрехи. Защо ли толкова се ядосвах, че този и онзи били по-силни от мене, имали повече власт, ум, коли-вили-любовници, билети за премиери, командировки в чужбина? Защо ми пречеха толкова думи и хора, а аз на свой ред им бърках с нещо? Защо Вирджиния и Флорина, дори Тахо, се присмиваха на това най-естествено лягане?

Управителят Вангелов заяви, че съм искал да извлека максимална полза, Флорина — че искам да живея сто години, Тахо го обяви за вик на прадедите у цивилизования човек, а Вирджиния отсече: причината е у главата му! Децата бяха най-близо до истината. „На тати му се спи, защото сутрин става рано“ — каза Малкото. „Ляга, защото така му каза баба, като бил малък — заяви Каката. — Тя и нас кара да лягаме рано.“

Но Митко ме превари тази сутрин. Тъмно, безлунно небе, безброй дребни звезди. Морето едва шуми, къмпинга го няма. Лодката тъмнее самотно на пясъка, а до нея се оказа човек. Добро утро! Здрависахме се, дланта му пареше. Веслата бяха окачени на клечките. Бутнахме коритото и Митко загреба, въпреки че с непознатия се одумахме. След няколко маха загубихме брега. Навътре стана по-тъмно. Щеше ми се да пусна чепарето, но не можех да се оправя в тъмнината. Пък и щях да го оплета. Не разбирах къде точно отиваме. Взирах се, надявах се да доловя розово отражение, но изтокът тъмнееше.

— Колко е часът? — попитах.

— Трябва да е към два, Мите — каза непознатият. — На излизане беше един. Ама ние се бавихме, и дотука още половин час, значи е към два, два и петнайсет. Имам страшен нюх за време. Събуди ме, когато щещ, ще ти кажа. Командирът ми вика един път: Стойчев, ти си хронометър!... Мите, бутилката нали остана в тебе?

Митко бръкна под седалката и му я подаде.

Още два часа до съмнало!

— Я дай кибрита да запалим по една, таман ще видим. Ако не е два и петнайсет, два и двайсет залагам... Нали и аз имах бутилка!...

— Изпихме я с ония.

— Ега ти, не съм забелязал!... Излязоха несериозни. Ще дойдем, ще гребем, ала-бала! Изтървахме ги... Признай, ти ги изтърва. Бяха навити. Моята вървеше до мен, даже ме беше хванала под ръка. Но изчезна.

— Махни ги!

— Какво пречеше да са с нас? Е, щом не щат, няма да ги караме насила. Да ти кажа, аз гледам на жената като на партньор. Нищо не искам, ако тя не иска. Ама те искат повече от нас! Ти срещал ли си жена, която да не иска?

— Не можеш ги разбра.

— Тука си прав. Ей ги тия, вътре се натискаха; беше ме уловила за врата с две ръце. Свят ми се зави от въртенето. „Готово, идваме!“ — Де ги? Нали щяхме да ловим риба и да кладем огън?

— Те търсеха бунгало.

— Точно така! Ти си спасител, значи имаш бунгало и си падат по мацета. Те и други път са ходили в бунгало и чакаха покана. А ти не ги покани. Няма ли право да се разсърдят? Имаг! Те се разочароваха...

— Остави ги!

— Тука не си прав! Аз щях да те питам одеде: отиваме ли в бунгалото? Но ти поръча двете бутилки, значи всичко е ясно. Туй лодка, чепаре — беше блъф. Кой ходи за риба в два часа през нощта? Само ние! Рибата още спи... На тебе спи ли ти се?

— Не.

— Спал си през деня. Туй ти е занаятът: денем спиш, нощем си с мадами. Ако е въпросът, и аз можех да стана спасител. Цял месец, как се шляя. Отпуска — вятър! Не зная какво да я правя. Вярваш ли?... И от други колеги съм го чувал.

— Не съм спал и миналата нощ.

— Вярно, ти помена. Имал си гости. Ще знаеш, нахален свят. Идват, настаняват се, ама да попитат къде ще спиш ти — няма! Човек си пати от роднини и приятели. Но най-много от непознати. Не подозираш, че съществува, а той ти подпалил чергата! Той вече те познава, идвал е у вас и е виждал жена ти да се съблича, По същото време ти си на работа, имаш служба на главата, имаш съвест, отделно чакаш повишение и се стараеш. Разбирам, свят широк. Можеш ли да я следиш всеки ден? Къде ти!... Върви си тя по улицата и — хоп —

кафене. Няма значение той ли е седнал на нейната маса или тя на неговата. Той млад, атлет, спортува бягане, плуване, кон, халки. Аз ако съм на двайсет и девет, той е на двайсет и пет. Тя сравнява: онзи похубав и най-важното — неженен. А тя — второ издание. И си вика: мога ли да направя впечатление на един ерген? Като при нас. Аз например съм установил, че мога да сваля даже ученичка... И какво? Вади си огледалцето, плюнчи вежди, оправя къдрици, поглежда часовника. Уж бърза. Онзи, нали е спортист, гледа състезателна мадама и се хваща: „Позволете да попитам...“ Или: „Много се извинявам...“ Колкото да стане лаф. Тя мълчи, после отговаря с по една дума, накрая се отпуска. Днес случайно, другата седмица случайно, на третата — нарочно. След месец на гости у негов приятел, после у нейна приятелка, накрая у вас! Мъжът ми е на служба, дежурен по поделение, няма го тази нощ... Ще го покани ли според тебе? Ще го покани и маса ще тури! Одобряваш ли го?... За нея няма значение! Подло ли е?... Подло, но аз я разбирам, донякъде и оправдавам. На всеки се случва... Не ща да се пиша светец. Колкото да си принципен, някога ще закъснееш, ще изкараш извънредно дежурство. Но след туй се прибирам. Винаги! Собствената жена е на първо място, не давам да я пипнат!... Но... Тука е голямото „но“! Защото има неща, които никой не може да разбере. Даже и тя. Това не ми дава мира...

Беше хванал с една ръка очите си, другата държеше бутилката. Въртеше глава и недоумяваше, не искаше да приеме логиката на жена си. Как е могла да го пренебрегне? Защо го е прахосала така лекомислено?...

С кого тръгна? — попитах. Там е всичкото!... Той, представете си. на трийсет и шест! Четиринайсет години разлика! Засега пак иди-дойди. Но само след четири години той е на четирийсет. Стават ли на тази възраст дядовци и баби? Ами като я попитат утре на колко години е мъжът ти, какво ще отговори? А този, когото остави, на колко беше?... Хлъц! Ами дето го взе сега, има ли дъщеря в седми клас? Поддържа ли с нея родителски отношения? Излиза, че ти си й майка! А като дойде Елката за пари, а него го няма? Бръкни се, Ванче, дай на дъщеря си, дето не си я раждала! Досега си получавала, дойде време да даваш! Ами за рожден ден, имен ден, края на срока, Нова година, Великден, екскурзия... Отсега има да види нашата Ваня! Ще го делиш ти и с дъщеря му, и с майка му, даже с оставената му жена, защото тя

има спомени с него и е свикнала с хъркането му. а ти не си... Ами като ти кажат, че се среща с нея в кафенето на онази същата маса? Тогава се промъква непозволената мисъл: какво му беше на старши лейтенант Стойчев, вече капитан Стойчев! Защо се мусех, че пийва? Да е прекалявал? Да е мъмрен и наказван като други? Ама бил не знам какъв, нямал интереси, и Добре, дрънкай сега умни приказки — ние все ще намерим с кого да разменим глупавите! Има и да не скучаят с нас... Но най-обидното ще го кажа сега, защото го премълчавах. Защото няма вече за кого да го пазя. „Мога, вика, да си счупя главата, но ще го направя от любов!“ Това няма да ми мине! Колегите са сигурни, че ще го остави. Може и той да я зареже. Добре, аз сега не мога ли да се ожения? Като спя с коя да е, ще се влюби не, ами по въздуха ще ходи! Но не го правя... Взела да ме съжاليا, чувала не знам какво си! А защо не пита когото трябва? Срещу нея не приказват ли? Само аз я защитавах! Защото ме боли. Ако ме накажат, ще бъде пак заради нея! Ако ме уволнят — заради нея! Защото приближава да пребия някого... Не съм ли прав, Мите?... Ега ти, скоро няма да съмне!... Една риба сме уловили и ние!...

Последните думи младият офицер в цивилни дрехи нареждаше превит, наведен над водата. Ненадейно изповедта му секна. Дотук му беше изтерзаването. Пресели се в по-хубав свят, там можеше да прегърне която си иска. Косата му сякаш милваше морето. Побоях се да не падне, но Митко ме успокои:

— Заспал, може. Но пиан и заспал е като абдал, господ го пази. Виж как се държи!

— И той от жени пати... Твоята отиде ли си?

— Стои.

— Не се ли обижда, че те няма?

— Не я питам.

— А тя?

— Няма да издържиш, казва, защото ме обичаш! Ако не му изневеря с тебе, друг ще намеря! Не всички са загубеняци!

— Ще го направи ли?

— Търси да ме ядоса. Но с мене — не!

Искаше ми се да надникна още малко в този мъчен българин, който спасяваше себе си с гордост и пиене, дори със себеотричане. Обичаше я, страдаше, но не можеше да се лекува с лъжа. Не бе

пожелал да свали от високото място своето момиче и да я направи коя да е срещната жена. Спасяваше и себе си, възможността си да вярва, да очаква друга, която ще му създаде по-силна илюзия, по-дълбока вяра.

А дали тя беше такава, за каквато се представя? Нима трябва да прекосиш България само за да изневериш с когото и да било, защото „такава ми е природата“?

— Тя те обича, барба. Но така може. Толкова може. Това е научила — друго защо търсиш? А че сърцето я тегли...

— То е .за три дни... Два.

След още малко тъмнината сякаш взе да бледнее. Бавно, мъчително се раждаше този ден. Най-сетне зората изпълзя от дълбините и пое мравешкия си ход нагоре.

Показа се и слънцето — голямо, студено, като самодоволен бог, който нехае за хората. Митко вече гребеше полека, а аз ловях.

Върнахме се, когато жените изтупваха чаршафите. Морето блестеше сребристо, простило всичко на нощта.

Инцидентното посещение на Чико и младата му съпруга беше нещо като синкоп в правилния ритъм на нашия юли. Отмина. Барометърът на настроението ни полека-лека се изравни с курортния на другаря Вангелов, който все сочеше „хубаво време“. Мълчанието на Тахо стана пак дружелюбно, с усмивка. Благородството е и великодушие; мъдреца може да го мислим само добър човек; кескин оцет за съда си зарар — викаше баба. То пък се случи Вирджиния да подпали мрежата на палатката си и гневният ѝ пристъп заличи всичко. Ние сме децата, които ровят дупки в пясъка край морето. Който е възпитал Тахо, поклон му доземи! Другарят Вангелов се преобърна с водното колело. Преобърна и седящата до него чужденка. Преждевременно. Язык за националната ни чест! Все пак успял да я спаси, даже я изнесъл на ръце. Корабокрушението станало на прибой, досами брега, по вечерно време. Жалко, че не го видяхме. Вината я приписахме на стария модел водни колела: те са високи, по-къси и ако седнат сто и осемдесет кила, инертността (момент на силата?) става голяма. Сигурно е попаднал и на риф, вълната е била седем бала, понесла е нагоре двамата и катастрофата е била неизбежна. За щастие и водното колело останало невредимо.

Съседът Шлаф от Лайпциг нахлу при нас с необичаен за името си възторг, едва не подскачаше от радост и като плажен факир ни

показа чудо: ако два свити събрани пръста (показалец и среден) ги огледаш в opakото на полирана лъжица, отражението е нецензурно. Пристигнаха жена му и дъщеря му, носеха лъскави лъжици и представлението се игра на бис. Усмиввахме се от учтивост и те поеа по околните къщички. Друго беше по-чудно с Шлаф: шест години е бил в плен, плащал е за греховете на Адолф Шикългрубер, но не знаеше нито един славянски език. И то никак! Не можахме да се разберем и за Гьоте. Ваймар. „Фауст“. „Херман и Доротея“. „Вертер“. Приказвай, че си нямаш работа! Не се съмнявам, че е бил добър войник, добър пленник и че сега добре гледа поверените му коне край Лайпциг под ръководството на жена си. Фермата завежда да тя.

Другият ни съсед немец се настани преди два дни и беше с далеч по-големи претенции: лъскава нова кола „Ауди“ с номер от Бундесрепублик, палатка „Маями“, тента за цяло бистро и жена с блясък в очите. Някой помена, че бил лекар. Нищо чудно, с такава жена един западен немец може да е собственик на клиника. Имаха и две момчетии, които се мислеха за гангстери — непрекъснато вадеха огнестрелни оръжия с кабси и трещяха. Още: лодка за двама-трима души, хладилник, собствено газово осветление, шезлонги — какви ли не щещ партакеша излизаха на показ. Въпреки това хората бяха естествени, с прости разбираеми движения. Приятно е да се гледат! Вероятно всичко беше последица на интелигентност, възпитание, семейно разбирателство. Флорина ги взе за образец. Ще видиш, каза, че няма да повишат тон, децата им няма да се сбият... Аман от намеци! За щастие съдбата се оказа на моя страна. На третия ден докторът — наистина се оказа доктор — изпсува така добре на западнобългарски, толкова по нашенски, че отидох да му стисна ръка. Свой човек, от Скопие, завършил медицина в София, оженил се за дъщерята на хазаите, взел специалност и се главил износно хирург у саксонците. Малка болница в малък град, но той успял да стане главният, шефът. Всяко лято си идвали в София за десетина дни и още двайсет — на Черно море. Когато го попитахме как е седнал на този висок стол, му намерихме слабото място.

— На един от моите подчинени скоро му набивах обръчите и се обиди. Вие, казва ми, сте дошли от една изостанала страна, за да командувате тук. Вярно, но защо се учудвате! — попитах. — Ако е трябвало да потърсят отнейде си друг, след като вие сте тук, разбирате

ли колко голяма е разликата между нас!... Мърльо! Насмалко да умори една млада жена, три дни я спасявахме!... Но аз не им прощавам! Хванал съм ги в шепа, на пръсти минават край мене.

През две палатки се настани един нашенец, пак дипломиран, пак с хубава жена, но без деца. Не успяхме отведнъж да го определим що за птица е. „И той е някакъв! Помни ми думата!“ — каза Флорина. Дойде с червен софийски Фолксваген, вносна палатка, предварително нарязан материал за бюфет. Окачи гумена мивка — кола също си го носеше. Бръкна ми в здравето! Лека чупка в кръста, походката малко превзета. Според Флорина хубав, според мене — смешен. Канехме се да го отпишем, а той взе, че излезе гениален. Можех да се досетя по луничавото му лице, безкрайно чело и хвърчащи редки коси.

Разправията почна с поставянето на палатката му: спор за място, за колчета и върви, за сенника, пътечката и изгледа — тия неща са обичайни. Яд за половин ден. Само че този път двете страни бяха особено войнствени. Наложих се да викат управителя. Другарят Вангелов, както поменахме, говореше и немски, и български. Но като истински плажен ментор не взе страна: на къмпинга не биваше да има обидени, всички му бяха еднакво скъпи. Даде ясни указания да се разберат помежду си и замина. Предостави ги на словесното им изкуство. Онези бяха неколцина, нашият — сам. Но се справяше добре, стреляше бързо, изглежда, улучваше. Възхитителното беше, че спореше на немски със свободата на радиоговорител. Намеси се и наш дебеланко, съюзник на чужденците — новодошлият пречи на всички. Отвърна му енергично, с показалец в гърдите: „Вие изчакайте реда си!“ Обади се някаква полякиня. Тутакси този луничав и щръклест българин обърна на полски, като че беше механичен компютър преводач. И тъй на немски, български и полски се наддумваха към половин час. Но не преминаваха децибелната граница, определена от самите тях. Додето нашият полиглот разцъфна в неочаквана, дори нелепа усмивка и с две ръце ги помоли да млъкнат. Последва монолог, сякаш цитираше Гьоте, защото онези го изслушаха почтително. След свършека нашият се поклони и оттегли. Разправията свърши, хората се примириха. Даже ми се стори, че са умърлушени.

Александър... Казваше се Александър. Презимето беше обикновено и не го запомних.

Привечер срещнахме погледи и му кимнах. Отвърна ми. На следната заран пак, а на третия ден го заговорих. Казах, че ми е било много приятно да го слушам как говори на три езика едновременно.

— Аз говоря още толкова — усмихна се почти суетно, със свободата на уверен в себе си човек.

— Малко ви завиждам... Бихте ли ми казали как завърши спорът ви? Защото онези така неочаквано капитулираха?

Зеленикавите му очи ми благодариха с радостен блясък.

— Значи сте забелязали?... Защото те направиха крупна грешка, а аз бях достатъчно бърз, за да я използвам. При случай ще ви развия тази тема, аз съм изключително опасен опонент... Единият от тях не издържа и реши да ме обиди: „Оставете го, казва, какъв смисъл има да спорим с един българин!“ Това при тях звучи добре, доста добре. Но като метод е слабо — изоставяш си аргументите и ги подменяш с емоция. В случая имах готов отговор, налагало ми се е да го използвам. Момент, господа, искам да отговоря на господина! Длъжни сте да ме изслушате, тъй като не става въпрос само за мене! Засегнахте и моите сънародници!... Вие сте съвършено прав, господине, ще ви наричам господин Мюлер, понеже не ви зная името. Вие сте абсолютно прав, когато сравнявате Германия с България. Уви, ние не можем да се мерим с вас нито икономически, нито исторически, нито статистически. Вие имате далеч по-големи постижения в наука, философия, музика, техника, индустрия. Бих казал навред! Но, господин Мюлер, когато сравнявате кой да е немец с кой да е българин, в случая вас с мене, моля да не бързате! Ако бяхте размислили, щеше да ви направи впечатление, че говорим на немски. Вие може би знаете български? Е, вярно, ние не сме световен език, макар че и вашият не е включен официално в тази категория. Тогава, ако искате, може да говорим на английски?... Отказвате? Тогава руски? Или полски? Знаете ли, аз съм завършил инженерство във Варшава. Извинете за нескромността — с пълно отличие. А случайно да сте член на вашата академия на науките? Аз съм научен сътрудник, доцент, секретар на институт към Българската академия. Имам издадени книги, имам няколко незначителни публикации и на немски. А да сте чели лекции във Виена или Сан Франциско? По биомеханика. Да сте спортували гребане, рапира? А знаете ли някой монолог от „Разбойници“ или „Фауст“? Аз съм учил в немско училище и знам. Впрочем летния

семестър, идната година, трябва да прочета кратък курс по механика на кръвта в Берлин... Ако искате, господин Мюлер, можем да говорим за жените ни. Моята съпруга също е научен сътрудник, също говори немски... Но — усмихна ми се очарователно нашият академик — трябва да призная, че тези доводи правят впечатление на един немец, един поляк... Мислите ли, че един българин би се трогнал?...

Вирджиния поднови с по-голяма сила въпроса за спиртника. Не го ще. Отказа да прави каквито и да било други алхимически опити, твърдеше, че ще изгорим, тя не е дошла да се затрива, заплашваше, че ще уведоми противопожарната власт, каквато наоколо нямаше. Тахомир се съгласяваше, но тя отново не се съгласяваше, искаше реванш за палатката и уплахата си, хулеше нищожния уред и накрая взе, че го затри. Зарови ли го, в морето ли го хвърли, но повече не се видя. Тогава чичо Тахо като вълшебник извади бели захарни бучки и заяви, че те ще ни свършат работа, че без кафе няма да останем. Това било корозит, горивото на космонавтите. Запали една пред възхитените погледи на децата и тя горя дълго, много дълго, додето спасителната напитка се надигна в кафеничето. Чичо Тахо я поднесе церемониално и леля Вирджиния го награди с най-високи похвали. Но веднага след това обърна страницата: защо е мълчал досега, защо е чакал да се запали, колко парчета е купил и ще ни стигнат ли до края. Като се върнат в Русе, трябва да се запасят за идната година.

Чичо Тахо имаше и други изненади. В тъмни нощи си светеше с дълга електрическа батерия, истински прожектор. Всяка вечер я даваше на децата и те скитаха из къмпинга, посещаваха тоалетните по няколко пъти. Носеше и джобен шах, чиито фигурки залепваха на малките квадратчета. Оказа се, че има и сгъваемо трикрако столче, което намери из багажите. На такива столчета сядали художниците, когато рисували на открито. Разправия за кого да бъде! Защото с Флорина имахме само два стола, идната година щяхме да купим още два. Вирджиния жалеше „мушморците“, искаше те да седят, а ние да сме прави — защо да страдали заради нас. Накрая и те взеха да мрънкат, че сме тръгнали на море без столове, никой не ходел така, другите как имали!

— Това е положението! — отсякох. — Други въпроси?

— Тате — рече Каката, — на тебе щом ти харесва, яж така. Ние не щем!

Накрая пак чичо Тахо ги оправи: купи две големи топки и ги настани на тях. То беше радост! Само че първото случайно падане се оказа блестяща идея: непрекъснато падаха, додето се наложи да стопля врата на някоя. Чичо Тахо не обичаше плодове. Редовно се отказваше от полагаемите му се праскови, по-сетне от дините и гроздето. Ядеше само кисели ябълки.

Когато в кутията „Родопи“, имаше само една цигара, не му се пушеше.

Ако водата в термоса беше на свършване, не му се пиеше.

Винаги беше съгласен.

„Вечерта на москитите“ беше предшествувана от „Денят на зяпача“.

На дюните Вирджиния усетила, че има диверсант воаиор, който си подавал главата иззад туфа висока трева. Надава вик, подгонва го и го натиква в тръстиките на блатото. Олелия, заплахи, емоции. Нещастникът се укрива, но тя продължила да го нарича както си знае, да хвърля след него думи и камъни, увлякла още пет-шест голи жени и създавала нещо като взвод на амазонки. Било доста забавно. Завърна се войнствена, свирепа, заканваше се да го кастрира, да го върже за един кол на евения плаж и му устрои парад на баби. Обсъждаше причините на тази перверзия, не бил нито пубертет, нито дъртак, не бил и грозен, щели да го харесат доста жени. Но за всичко били виновни училището, черквата и предразсъдъците. От къде на къде ще намаляват поведението на ученици за сбирки по квартири и любов! От къде на къде ще я изключат на шестнайсет години за любов с цивилен? И защо трябва да се потиска най-естественият стремеж, какво от това, че не нощували вкъщи? Аман от лицемерие! Забраните създават лъжци и страхливци, лицемери и хомосексуалисти.

Нея вечер отново бяхме на ресторант в Аркутино. По-голяма битка с комарите не сме имали. Нито тогава, нито през следващите години.

Бяхме се докарали да идем и на бар. Пак седнахме навън, този път до коронатите тополи. Съвсем наблизо беше пясъкът и морето. Тишината и просторът създаваха миньорно настроение. Божие местенце! Само че блатото е наблизо.

Вятърът беше утихнал, водата млъкна, въздухът не трепваше. Настъпваше топла лятна нощ. Нега. Сервитьорите се движеха

достолепно в белите костюми, понесли блестящи табли. Музикантите вадеха инструментите си. От кухнята идеше благоуханна миризма. Хората прииждаха, като че се бяха наговорили да се съберат заедно в последния си час. Публика в най-различни тоалети, шарена, доволна, заможна. В заведение всички са заможни.

Беше измамното доволство на Помпей преди гибелта му. След малко Вирджиния щеше да погледне часовника си:

— Още десет минути, и ще нахлуят!

Наричаше ги москити, мамарци, людоеди, кръвопийци, фашисти и въпреки това не ѝ достигаха думи, за да изрази чувствата си. Следеше появата и отлитането им по часовник, сравняваше броя им всяка вечер в зависимост от температура, вятър, луна и звезди, знаеше кое ги привлича и прогонва, купуваше си амоняк, чесън и цигари серт, разтриваше се с ракия, пиеше ракия и ги ругаеше с най-цветистите бащини ругатни. Отварянето и затварянето на палатката в опасните два часа вече ставаше по процедура, достойна за дребен феодал.

Москитите нахлуха на минутата, като по заповед на Вирджиния. Нахлуха повече от всеки друг път, кои знае защо, по-настървени, отчаяно смели. Може би са имали намерение за решителна битка с бледоликите, може да е било отмъщение за въвеждане на химически оръжия, а може и при тях да е настъпил демографски бум. Но тази вечер комарите бяха вкарали в бой редовни и резервни полкове, съюзни дивизии, пълчища щурмоваци, безброй роти „камикадзе“. Плацдармът Аркутино дълго ще помни тази вечер. Толкова движение не е имало от времето на немите филми. Още са пред мен музикантите, които свирят с една ръка, за да се пляска с другата; сервитьорите изпускаха прибори и чаши, но звънът им се губеше сред стотиците плесници на клиентите; танцуващи двойки надаваха писъци и се гърчеха като бичуващи се дервиши; жадните проливаха виното, гладните изтърваха хапките си по пътя към устата; влюбени се разделяха, скарани се събираха; завистници забравяха злобата си, сиромаси — безпаричието, началници — големството; хубавите жени не флиртуваха, суетните похабяваха тоалета си, педантичните нехаеха за прическите си; бармани наливаха чашите догоре, готвачите сипваха със замах, младоци не забелязваха отсрещните момичета; Тахо се удряше, изоставил всяко самообладание; дори Вирджиния взе да обърква думите си: накрая оберкелнерите забравяха да надписват

сметките. Запалиха огън с мокри съчки и мокри парцали, който пушеше и ни давеше, а по-сетне се разгоря огромен и свиреп, та трябваше да го гасим уплашено. Гримовете се размацаха, чисти лица се гримираха, езици се смесиха, изчезна достойнство и приличие. Настъпи вавилонско стълпотворение, мюсюлманска вакханалия, християнски мизерикордум... Сто минути вик и стенания, удари, пробивания на кожата, подутини и разкървавявания, хленч и изтощение, най-сетне отпадналост и сърбеж, сърбеж и цяла нощ сърбеж!

Тази нощ Вирджиния държа речта си от съседната палатка като загубил изборите политик, макар че от време на време се съвземаше и се заканваше за разплата. Но тирадата ѝ беше преди всичко за човешката глупост: никой свестен човек не ходел на къмпинг, хората били на Златни пясъци и Слънчев бряг, тука се събрали еснафи и сноби, тя какво прави сред тях, ама така е, като върви по ума на един егоист и един селяндур, него (аз) комари не го ядат, той им е приятел от детство, кожата му е биволска, свикнал е по рождение; въздишките на Тахо били преструвки, децата се превземали, само нейната кожа била фина, само тя страдала истински; мухи, кучета и негри налитат на бяло, тъпаците — на интелигенти, простотията има една цел — да задуши аристокрацията. Но тя ще повдигне въпроса къде трябва, ако се наложи, ще иде при министъра, то наистина трябва да изхвърлят един министър, за да се оправи нещо, морето и плажът са за хора, а те ги оставили на комарите; „Балкантурист“ се е задръстил от тарикати, дошла е с парите си — и тъй нататък, цяла нощ!

Нека добавя, че Вирджиния изпълни заканата си. От Русе звънила в София, протестираше и се заканвала на който ѝ падне, заплашвала със съд, публикации в печата и стигнала до човешките права. Изглежда, не е била единствена. Пък и москитите бяха подценили господарите на света, може да са надценили и мързела на някои отговорни другари. Но след тази вечер и това лято никой не можеше да бъде снизходителен. Наука, техника и химикали се обединиха и следната година към тях беше приложен геноцид. Разбира се, не ги ликвидираха окончателно. Кръвопийците никога няма да изчезнат от лицето на земята, но останаха разпокъсани терористични групи и единични отмъстителни, които не могат и не искат да забравят миналото.

Да не жалим за тях. Те няма да влязат в историята.

Взаимната ни симпатия с нашия учен и съсед растеше стихийно. Любов от пръв поглед между мъже. Бях склонен да мисля за него, че е безкрайна мисловност, съчетана с безкрайна енергия. Дали не виждах в него една осъществена юношеска представа за себе си? Вирджиния също го оцени и похвали: „Шантав е по цялата глава!“

Близостта ни беше улеснена от играта на кегли. Бяхме наредили пластмасовите човечета и ги замервахме с топката. Той приближи, очевидно заинтересован. Видът му беше възбуден. Не криеше намерението си да участва. Изчака ни да се изредим — играхме всички, без Тахо — и попита:

— Извинете, може ли да се включа?

С първия удар свали фигура. Децата го възнаградиха с едно завистливо-възхитено: „Еее!“ Втория път той се прицели още по-внимателно. Улучи. Но когато и третото човече се кандилна на пясъка, „е“-то стана: „Ааа!“ Той засия, обърна се към нас и с вдигнати ръце прие поздравленията. Този човек можеше да се радва. Нищо чудно да е бил тартор на детска банда. Вероятно имаше и наследено самочувствие. Ако е завършил във Варшава с отличие, то и у нас е бил изключителен. Жена му също беше мила и хубава, с мекота в движенията и гласа. Като прибавим известно чудачество, утрешните му думи щяха да прозвучат съвсем естествено:

— Да, аз съм вечният първенец. Имам комплекс за превъзходство. И то не само в България. Имам и чувство за хумор, което ме спасява — иначе щях да бъда кретен. И ми е ясно, че нищо не мога да постигна освен титли и потупвания по гърба. Говоря не само от мое име. Ние сме жреци в египетски храм и говорим от името на Амон Ра. Знаем малко повече от простосмъртните, но като цяло сме измамници.

Победата в кегелбана не му стигна и ни предложи по-трудно състезание: прескачане на малка летвичка, която държиш сам.

Мисля, че и аз имам състезателен комплекс.

Упражнението се оказа мъчително. Летвичката е пред тебе, уловена с две ръце на височина на коленете. И както си наведен, скачаш едновременно с двата крака, за да я прескочиш. Само че отдолу е пясък... Риташ я и я изпускаш.

Не успях нито един път. Той я прескочи последователно три пъти.

Победи ме и на шах.

Привечер направиха семейна среща на бридж: Тахо-Вирджиния и Александър-Малина. След това доцентът сподели с мен:

— Вашият приятел е самият Дейвид Ливингстън. Играе фантастично, би могъл да бъде състезател. Но красавицата е двоен пас. Впрочем за нея трябва да поговорим. Струва ми се, че не е толкова хубава, колкото изглежда на пръв поглед. Годинки, братче! . Така че победи жена ми... Бившата ми жена.

— Моля?

— Разведени сме. Но го направихме интелигентно, не по български. Останахме приятели. И понеже не се оженихме повторно, решихме да дойдем заедно. Харесвате ли я?... Не се притеснявайте, ценя смелостта и истината.

— Жена ви е много интересна.

— И аз съм интересен. Питам дали ви харесва като жена, като плът и очертания. — Много е хубава.

— Но не е съвсем млада. При това е една година по-голяма от мене, Ако бяхте я видели преди дванайсет години, когато я срещнах за пръв път, щяхте да получите леко замайване. За съжаление има един съществен недостатък на характера: силно се привързва. Правите разлика между любов и привързаност, нали? Любовта въпреки всичко си запазва свободата и гордостта, а привързаността е робско качество и си окачва нашийник... Подозирам, че жената на приятеля ви, Вирджиния, е без каишка. По-скоро Дейвид Ливингстън... Той е в много неизгодна позиция спрямо нея.

Ама че екземпляр! При всеки друг би ми се сторило безцеремонност, невъзпитание, но как да го предположа за един толкова обаятелен учен с момчешки реакции? Вместо да губи от посолени думи, той печелеше.

— Ще ми направите удоволствие, ако ухажвате жена ми, макар че съм ревнив — продължи той. — Това е напълно съвместимо за човек като мен. Може би ще ви изненадам, ако ви кажа, че си падам по мадами. Страшно! И понеже не съм Ален Делон, удовлетворението ми е далеч по-голямо, когато успея. Аз успявам. Защото влагам много усилия, изобретателност. Това са атрибути на творчеството. В София

има много работа, затова не мога да отделям достатъчно време, но когато съм в чужбина, постоянно играя. Думата „играя“ ще я чувате непрекъснато от мене. Това е темата на живота ми, разбирано научно, математически, Пътувам често — конференции, симпозиуми, лекции. Възможно е да си доказвам, че не съм толкова грозен, а може би си отмъщавам за пренебрежението, което усещам навън към националността ни. Но това вече е слабост... Шокирам ли ви?

— Малко.

Удоволствието му стана видимо. Беше намерил допинг за мисълта си — идеалният слушател.

— Допускам, че не сте мислили особено какво е мястото на играта в живота. Смятат, че е атрибут на детството. Тя е закон, условие за живот. Тя е показалец в скалата на жизнеността. Ние продължаваме да играем, променяйки понятията. Говорим за наука, изкуство, политика. Играта е творчество, настроение, победа. Определени са границите на свободата — те са правила на играта. Който не играе, не живее, повторението е деградация, Нали не обичате да ви разказват повторно виц?... Тази игра започва с раждането. Трябва да се знае, че противникът не греша. Залогът е продължителността на живота, тоест участието в самата игра... Математиката, този универсален модел на света, е абсолютен пример: поставяне на условия и решаване на задачи. Но самата математика не е синайска плоча с десет заповеди. Тя е безконечна, всеки ден някой тарикат измисля нов дял, нова математика. Как? Създава свои обозначения, нова азбука, фигурки, плюс няколко правила за боравене с тях. И мести... За да започне играта обаче, е нужен още един. Играта „християнство“ е невъзможна само с Христос. По-интересното е, че играта „математика“ служи за практически цели. Впрочем философията — също... Помислете за това, утре ще продължим.

Да допуснем ... Психологията се опитва да надникне в човека като мисъл, емоция и воля. Един от любимите ѝ похвати е: „да допуснем“. По-сетне математиката ще го обяви и за свой метод.

Ако допуснем, че доцентът играе на любов, за да живее пълноценно, то трябва да допуснем също, че играта живот е продължение на мисълта. Но у човека мисълта е средство, тя му служи, за да реализира любов. Разумът е адвокат на страстите... Ох, че гносеологични мъгли! Животът не може да се разделя по време на това

и онова, играта включва мисленето... Защо ли се трепем над мисълта за мисленето. Животът е първопричина за себе си, а какво е било и какво ще бъде, да го оставим на цар Соломона!

Върнах се към по-предметния спор с доцент Александър: летвичката. Още същата вечер започнах да се упражнявам на тревата. Не беше толкова трудно, колкото ми се стори. И все пак непривичното движение изисква упражнение, мозъчна координация. Не се съмнявах, че физически съм по-издръжлив, по-силен. Той беше само по-техничен.

От тревата минах на пясъка. Отвратително е да подскачаш на ронлива, изчезваща опора. Тя не само те мами и затруднява, тя те подронва психически. Само че аз съм имал работа с пясък, газил съм тиня, вадил съм затънала каруца в гьол. Мама ме е удряла през устата за „не мога“.

Флорина ме видя да подскачам в тъмното. Знаех какво ще последва.

— Що за болест ти е непременно да доказваш на някого, че можеш! Хората те виждат и преценяват!

— Не вярвам да е болест.

— Освен това, че ги дразниш. Добре, утре ще скочиш над тази клечка. Смяташ ли, че ще му стане приятно?

— Искаш да го лаская?

— Изобщо не разбираш какво ти говоря! Остави хората да си мислят каквото щат, ти си върши работата.

Създаваш си врагове!

Доцентът обаче не ми стана враг. Като истинска личност той не се подразни, когато прескочих летвата три пъти. След още няколко дни съперникът ми постигна дванайсет прескока, а аз — осемнайсет. В края на месеца, преди раздялата, петите ми минаха четирийсет пъти над „кличката“. Възхитен, той ми я подари.

Три-четири дни след признанието му за мадамите видях как интересите му се завъртяха около Вирджиния. Този проникателен сваляч, както сам се нарече, беше видял фигурите наредени на пясъка. Ура, игра! Аз съм с белите — царски гамбит! Крайната цел е свалянето на царицата. Вариантите са...

Не го и скри:

— Имате ли аспирации към Вирджиния? — попита.

— Не.

— Защо? Тя е достойна цел за всеки мъж.

— Не съм й симпатичен. Освен това условията изключват всяка възможност. Тахомир ми е близък... Имам бариери.

— Тя няма. Мога да ви уверя в това. Вие сте доста по-млад. Шансът ви е сигурен! Жена и кокошка синор нямат. Това е поговорка.

— Не съм жена.

— Ако не беше съпруга на Тахомир, бихте ли посегнали?

— Вероятно... Зависи.

Той светна, засия. Видя точка в своя полза.

— Ето това исках да чуя! Веднага прецених, че сте от хората, които се съобразяват с условностите. Не сте роден за водач. Никога няма да бъдете абсолютният мъж. Имате всички данни, предпоставките ви са по-добри от моите, желание не ви липсва. Но не можете да минете бариерата „условност“. Щом сте учили психология, би трябвало да знаете, че съвест, морал, религия, закон, националност, звание, роднинство и тъй нататък са само условности, които искат да минат за структура на кристала. Шопът казва: врата у поле! Гениално! Не искам да ви променям, останете си при условностите, но аз съм на страната на шопата.

— Позволете да ви запitam: нощем, когато на площад „Славейков“ например няма никой, бихте ли се изпикали? При условие, че няма да ви видят.

— Правил съм го на площад „Баба Неделя“. Не много отдавна. Моето суперего, за което намекувате, е доста шантаво. Аз съм реалист повече, отколкото предполагате. Вие сте селско момче, за вас площадът е нещо важно, там е училището, църквата, читалището. Денят ви е бил по полето. За мен София беше едновременно площад, ливада, гора, река и блато. Моите скрупули са значително по-малко. Имахме нещо като банда, на която бях вожд. Една от целите ни беше да установим извънбрачните връзки на най-хубавите жени в квартала. Да не ви съобщавам конфузни случаи...

— Бихте ли станали с този акъл търговец?

— За колко? Ако е за триста лева, не. За хиляда и триста ще помисля. За три хиляди — още днес!

— Съмнявам се. Реално, както казахте, няма да ви се наложи такъв избор, следователно и отговорът...

— Попитахте ме, отговорих честно. Ще добавя даром: минавам без институт и академия, защото и там е пиене на кафе, попълване на тото и игра на криеница по апартаменти. Вие имате много илюзии. Не ви упреквам.

Жаждата за контакти и информация преследваше този учен реалист със същата страст, с която някога е разузнавал кварталните тайни. Виждах го изненадващо пред тази и онази палатка да се здрависва, да ръкомаха и се смее, да оспорва нещо, при това винаги делови, с ведро в ръка, инструмент, плажен дюшек, шнорхел и плавници, дори кибритени клечки. С тях задаваше задачи: как може с преместване на две клечки лопатката с боклук да се окаже извън оградата... Умееше да пита. По-скоро разпитваше, разнищваше случая, съставяше план — алгоритъм, — по който да се действа, и се уговаряше за проверката. Особено внимателно уточняваше имената. Ако не беше званието му, можеше да мине за клюкар.

— Извинявайте, управителят записа ли ви, когато пристигнахте? — попита ме... — Ясно, този предприемач си е присвоил социализма и сега го дои. Само че аз се досетих веднага и му казах: Шефе, фифти-фифти! Да помислим: тук са триста-четиристотин палатки с по двама души минимум плюс кола — прави около 1200–1500 лева на вечер. Ако само една десета не записва — реалното е повече — остава му 120–150 лева сухо. За три месеца са десет хиляди лева! Половината да дели с някой шеф, пак са пет бона! Повече от моята годишна заплата! Разбра ли къде е академията! Държавата няма да разреши проблемите си с тях, а той си оправя тотото!

Откри, че хирургът е покерджия и покани Тахо да му посмъкнат западното перчене.

Шлаф също го беше изумил. Половин ден го проучва, подложи го на социологични тестове и накрая отсъди, че такъв загубен българин няма дори в София. Иначе Шлаф му пробутал номера с лъжицата.

Един ден ми съобщи:

— Трябва да запазим две места наоколо. Пристигат приятели. Пропуснах да кажа, че бате Сашо никога не е сам. Ще дойде един тузар от административните. Кариерист, но с качества. Не е зле да се запознаеш, ръката му е дълга и стига далеч.

Бяхме вече на „ти“.

— Използувал ли си го досега?

— Един симпозиум в Хале, който пък стана причина да чета лекциите в Берлин. Притесняваш ли се от връзкарството? Напрасно. Ако знаеш, че кадърният си ти, не бива да си скромнен. Овцата е добра, знаеш го. Презирам хората без инициатива: скромни мъже и жени саксии. Забележи, той не раздава своето — аз получавам само каквото ми се полага. Но без него не мога да го получа... По въпросите на тактиката мога да напиша ръководство.

— Как смяташ да свалиш Вирджиния? Той ме научи да питам така. Колкото по-директно, толкова по-малко губене на време. Настроението му блесна в погледа.

— Въпросът води въпрос: Как и защо питаш? Ако ти е хрумнало в момента, лошо. Ако е провокация, сценарий, идея — добре! Никога не задавай въпрос без цел! Но питай — който пита, води играта. Въпроси задава по-умният — в науката това се казва експеримент:

въпрос към природата, на който тя сама отговаря... Е, какво искаш да знаеш?

— Любопитно ми е.

— Лошо! Девет десети от хората, които четат романи, искат да разберат едно: какво ще стане... Добре, ще ти отговоря. Тя е юристка в някакво скапано предприятие. Ще попитам за работата ѝ. Това значи и за делата. В повечето случаи по тях назначават вещи лица — бивал съм няколко пъти, плащаха ми за глупости. Познавам един арбитър точно покрай едно от тия дела. Ще ме назначат пак. — Разбира се, ще спечелим делото. Тя е умна и ще разбере. Втора възможност е нейното идване в София. Чрез канцеларията ще се осведомя кога има насрочено дело. Случайна среща в коридора. Но най-добрият вариант е да я поканя на кафе-разходка в Боровец. Без посредник. Тя е голяма мадама, ще оцени жеста. Този тип жени не обичат игра на дребно — закъсняване, изчервяване. Дейвид Ливингстън едва ли брой отсъствията ѝ по часове... И тъй: казаното е спортно условие, по-скоро логическа задача. Не съм сигурен, че ще изоставя работата си и другите мадами.

Възхитителен фанфарен! Но не виждах къде греша?...

Само един път го видях леко смутен. Дойде забързано при мен с разперени ръце и усмивка-почуда.

— Знаеш ли, че си намерих майстора! — каза. — Малката ти дъщеря е опасна личност! Топлината на пясъка стигна ушите ми.

— Какво е станало?

— Нищо, а пък е нещо... Забелязах, че ме наблюдава. Поисках да разбера — аз съм подозрителен към животните и децата. Те са най-достоверни свидетели. И знаеш ли какво открих: гледа ме иронично! Не ми вярва! Относителното ми тегло в нейните очи не е високо. Попитах я защо ми се присмива. И двете прихнаха. Голямата я издаде: „Защото каза, че вървиш смешно!“

— Само това ли е?

— Не. Мене и кучетата ме лаят много. Имам ужасен страх от куче — като малък все налитаха да ме хапят!

След още някой ден той я спрял и попитал може ли да събере наум числата от едно до десет. Тя му отвърнала, че е петдесет и пет.

— Знаеш отговора, така ли?

— Смята се много лесно.

— Как?

— Като Гаус. Събираш само първото и последно число и ги умножаваш по пет.

Той я погледнал сащисан и едва тогава тя добавила:

— Тати ни го е разказвал.

Бурята ни връхлетя на другия ден привечер, след купуването на голямата палатка.

Другарят Вангелов освен управител беше „I“ на къмпинга. При това в много по-широк смисъл, отколкото си го представяха в „Балкантурист“. Този всестранно информиран мъж съобщи на Вирджиния, че един немец продава изгодно нова палатка с две стаи. На Флорина не ѝ приличало да живее така, да се навежда и излага. Вирджиния съобщи на Флорина, но тя не ми казва. Правят малък заговор, обход — провеждат огледа сами, а след това с Тахо и децата. „На мене може да откаже, но на децата — никога!“ — рекла. Тахо одобрил покупката, включително цената. Разбрали се и за парите — те да ни финансират.

Мъртва хватка! Децата бяха обзети от луда радост, дърпаха ме, скачаха, пищяха, че ще имат отделна стая. Иди заставай срещу такъв възторг, опитай се да потопиш къмпинга в сълзи! Цената беше наистина приемлива, особено като се има предвид авансирането.

И ето че Флорина се видя господарка на нов дом. Две скосени стаички по за двама души, а между тях високо квадратно помещение (хол, дневна, кухня) и сенник (веранда, балкон). Апартамент! При това нямаше нужда да го строим, само извадихме колчетата и го пренесохме за четирите крака. Акуратният продавач ни връчи и схема упътване за построяването ѝ. Загубих я веднага и следната година половин ден дрънчах рейки, проклинайки германския технически гений. Но ѝ хванах цаката и по-сетне стигнах рекорд — двайсет минути!

Обядвахме на верандата под гордо опънатия сенник, Какви минути! Казват, жилището било половин щастие. Преживях го, макар че се мъчех да не се издам. Каква поезия се крие в презрените пари! Доцентът, хирургът, Шлаф и жена му, Вангелов, дори непознатите съседи ни честитиха, стискаха ни ръцете или ни кимаха дружелюбно. Цял ден се шляхме наоколо и се шмугахме вътре, подреждахме и пренареждахме, а вечерта Флорина ми благодари с най-хубавата си прегръдка. Пълно усамотение! Врати с ципове. В дъжд, вятър, отсъствие или през нощта сенникът се спуща, затваря плътно входа и къщата се изолира. Крепост! Дори малките триъгълни прозорчета на двете спални имаха „капаци“ — затваряха се отвън с вързалки.

Макар и със закъснение, започваше голямото ни добруване.

До идната вечер.

Денят наистина беше много задушен. Радиото съобщи, че във вътрешността температурата е достигнала трийсет и седем градуса на сянка. Вятърът, вместо да утихне както обикновено, се засили. От север притъмня, тежък развлечен облак идеше в неприятен сиволовен цвят. Ниски светкавици украсяваха за миг хоризонта и радваха децата. Странджа, и тя прогърмя. Мъжете потягаха палатките, окопаваха ги, а жените събираха дрехи и подреждаха багажи. Столове, чадъри и дюшеци се прибираха, книги и одеяла се пренасяха в колите, момиченце гонеше понесена от вятъра топка. Над къмпинга надвисна очакване. И все пак отминалите дни бяха толкова спокойни, безгрижни, че хората изживяваха по-скоро възбуда и любопитство, отколкото тревога. Бурята е преживяване — зрелище! Представление на природата.

Първият напор на вятъра приличаше на удар. Чуха се падащи тенджери и бутилки. Следния миг задушният сгъстен въздух се нахвърли върху лагера с вой, напъна тънките стени на палатките, опъна ги, заплющяха платна, чуха се викове, жени търсеха децата си, мъже ругаеха, даваха се откъслечни команди. Капките заудряха поединично, тежко, забиваха се в пясъка, шибаха и откъсваха листата на младата топола, а клоните ѝ се протягаха като ръце на запад. Завладя ни тъпо очакване, уплаши ни животинско предчувствие. Без повод Вирджиния се развика, че ѝ няма гребенът, искаше Тахо да върже здраво сенника, питаше защо палатката им се тресяла и огъвала, предричаше, че колчетата ще се извадят, че водата и вятърът след малко ще ни отнесат.

Малката ми дъщеря се сви, събра устни и настръхна, очите ѝ станаха сурови. Голямата изхълца, готова да заплаче, отиде в стаичката си и се зави презглава. Флорина студено ме попита ще издържат ли вървите. Реших да сложа още един обтегач откъм морето, отдето идеше стихията. Вятърът запищя в ушите ми, пречеше ми да работя, но аз се усмихвах отвътре, изопнат от напрежението. Отведнъж усетих някаква чиста детска радост. Боже мой, откога не съм оставал насаме с природата! Колко години ме делят оттогава. Да, ето полузабравената колиба в лозята. Там съм, сам, далече от хора и чужди очи. Хлапак, който се е приютил под дебелия кожух на лозовите пръчки в старата и почерняла колиба. Отрязан от света! Стихията е оковала всекиго и аз

съм свободен, горд, един в тази пустош! И съм на сухо, на завет, коловете са забити дълбоко, не може да ни отмести и гръм, не може да ни пробие потоп! Добитъкът нехае в съседната чужда люцерна, пасе, прохладата го залива блажено, капките го галят, къпят и поят. Надувай се, боже на гнева, плющи, обикаляй, гърми-познавам те! Стоварвай се колкото щещ, святкай си — по-добре ми е! И съм силен, голям, пее ми се! Още! Искам да видя как се чупят дървета, как се изтръгват корени, как пороят влачи големи камъни!

Бурята винаги е красива. Тук, край морето, тя е може би още по-пленителна. но хората са други, уплашени, недоволни. Палатките стенат и се снишават, платната плющят, някой опъвач вече се е скъсал, един глупчо крещи на жена си да държи рейката, дете плаче, друго се е загубило и обикаля бежешком, а дъждът вече е отворил шлюзите си. Би казал човек, настъпва потопът! Но не, стихията още набира сили, прииждат талази, разгневен бог сочи жалките ни обиталища и иска да ги измете от брега, иска да си го върне един път завинаги, като в добрите времена... Тъмната вече е паднала, водата се сипе, бученето не спира, а ние се гушим малодушно, крием се и чакаме да се размине. Уви! Тази нощ няма да спим, няма да ни е топло, няма да бъдем сухи. „Отнесе я!“ — извика отчаяно някой и близко дрънчене на чинии се смеси с тракане и търкаляне на легла и куфари, с удари на газови бутилки и котлони, раздиране на платове, с проплакващи човешки гласове... От близката топола изпращя клон, може би цялата започна да се чупи. а няколко гласа завикаха истерично: „Кола, преобърна се кола!“ „Къде!“ — питаше някой друг. „На пътя! На пътя! Колите се обръщат!...“ Ужасът полази и се вмъкна през спуснатите сенници. Дръпнах ципа и излязох, за да се уверя, че моята е отзад. Вече не гледах мокротията, и без това подложената страна се слегна и от допир закапа, потече струйка.

Оттатък Каката ревеше, по-скоро хлипаше, а Малкото искаше да се мести в колата. Нов напън сякаш повдигна рейките. Дръж! — викнах на Флорина и се хванах за напречните тръби. — Хвани се до мене!... От другата страна, симетрично! Флорина похватно се улови, вече нямаше опасност да ни отнесе, но докога щяхме да висим така, колко още бихме издържали на студа и пръските! Въпреки тъмнината пред очите ни една кокетна палатка се надигна бавно, задържа се несигурно и отведнъж се отърва. Хората вътре ги нямаше и тя се

преобърна един път, още един... Металните ѝ части я държаха, но цялата дрънчеше и се деформираше, отстъпваше към сушата, додето спря — заплете се в чужди въжета. Навремени екваха още по-силни викове, изглежда, и други палатки се отскубваха. Психозата на бедствието късаше и нервите, събаряше задръжките. „Докога ще стоим така?“ — попита сдържано Флорина, но недоволството стържеше отдолу. Вероятно се беше изморила. Сетих се за войника, който първо върви колкото може, а сетне колкото трябва. Преместих се в средата, увиснах като баланс и казах:

— Прехвърли децата в колата!... И се върни да ме смениш...

За десетина минути останах сам, може би и повече. Времето тече различно! Добре, че тежах близо осемдесет килограма, с петдесет нищо няма да удържиш! Добре, че съм се качвал безброй пъти по дървета и покриви, че съм държал плуг, мотика и брадва... Жена наблизко стенеше и се оплакваше раздражено. Отведнъж разбрах, че е Вирджиния. Естествено! Речта ѝ беше жалка, но както винаги хулна, невъздържана. Страшно комична! Ругаеше всичко и всички, размазваше Тахо, но воят на вятъра отнасяше по нещо и не можех да свържа ясно думите. За миг оставих рейката и направих две крачки към тях. Нямах никакво съмнение — палатката им се беше срутила, смотала, нямах я, само натежалият плат смешно мърдаше, надигаше се като мях без видима причина, а вътре някакви същества очевидно търсеха изход, спасение, но не намираха. Улових новия си обтегач и се заслушах, макар че водата ме удряше и браздеше. Тахо се опитваше да я убеди, че няма смисъл да излизат, какво ще правят вън, по-добре да изчакат така, но Вирджиния не се съгласяваше, тя искаше сметка защо палатката се е съборила, къде ще спи тази нощ, на какво са заприличали роклите ѝ, как ще намери нещата си, в какво състояние са цигарите, къде са парите, къде е бутилката, защо се наема да прави палатка, още утре трябва да си заминат, още сега, пращаше го да извика такси, отивала при сестра си във Варна, „Защо стоиш като пън, направи нещо!... Пречиш ми, отмести се, излез, махай се!“ „Къде да изляза, отвърщаше Тахо, не виждаш ли, че е невъзможно, ципът е зайл, опитай се да отвориш ти, защо искаш да излизаш?“ „Защото няма тебе да питам, защото ще се побъркам, ще я запаля тази просташка палатка, как не можа да изгори цялата, не се ли сети да купиш по-своятна, това е цигански катун, веднага ще я продадеш, още утре ще я подариш на

портиера, чужденците са прави да ни се смеят!... Махни си крака, ох, ударих се в нещо, изчезвай, повикай управителя, отивам в администрацията, Николай ще ме приеме с отворени обятия!... Докога ще продължава този дъжд, къде е бутилката най-сетне?...”

Флорина се върна и отново увиснахме на предните рейки. Казах ѝ за речта на Вирджиния и тя се заслуша. Стана ни по-леко, и двамата се подхилвахме. Я не сакам да съм добре... Чувах откъслечно, но и това стигаше. Вирджиния беше отървала чувствата си и забравила уроците по пиано, танц и приличие, беше предоставила потока си от думи директно на бащи и деди.

Още два или три часа бурята вилня, чупи и отнася, преобърна и други коли, пороят успя да изрови асфалта на пътя, вадичката до нас стана река и си направи пролом в пясъка, дори брегът се промени, клони и листа засипаха къмпинга, прогизнахме до кости, помръзнахме, покапахме от умора. Остатъкът от нощта беше мъчително очакване да съмне, да ни погрее слънцето и се съвземем. През юли нощта е къса, но този път ни се видя много дълга. Еле най-сетне порозовя, тъмнината взе да си отива, почнаха да се мяркат привидения, наметнати фигури. Вече нямаше вятър, нямаше облаци, само вълните все още развяваха бели гривви, а далечният скалист бряг ехтеше. Почнахме да се поздравяваме с „добро утро“, да се вглеждаме съчувствено в зачервените очи, няхаме желание да бъдем красиви, суетни. Този ден мъжете щяха да изглеждат по-малко мъже, жените щяха да са съвсем естествени, а и деца та щяха да се хвалят по-малко.

Откъм Таховата палатка се чу.

— Опитай се поне да запалиш цигара!

Вирджиния не искаше вече да излиза. Не ѝ било студено. С Тахо намерили бутилка джин. Онова, което чухме, беше епилог на пространната ѝ нощна реч: всички били егоисти, тя нямала нужда от никого, хора като Пачо не се раждат два пъти, но нито един доктор не пострадал, макар че трябвало да обесят поне едного.

Сетне с Тахомир дълго се опитвахме да вдигнем палатката. Накрая, разбира се, успяхме.

Най-близката приятелка на Вирджиния — Надя — трябваше вече да пристигне. Управителят Вангелов беше предупреден няколко пъти: такава и такава, трийсет и осем годишна, лекарка, служителка на ХЕИ, изрусена, леко закръглена, със синя шкода, страшно топъл човек;

пуши, пие, обича компании, разведена, интелигентна — ако иска, шефът може да пусне заявка; ще дойде с дъщеря си Виктория — Вики, — студентка втори курс медицина, била е манекен на „Валентина“, най-модерното момиче на града.

Тахо се включи с удоволствие в темата „Д-р Надя и сие“. Помена още две-три имена. Тези четири-пет приятелки „образуват нещо като женски синод на града, политбюро“, което се събира всеки ден на „файв ъ клок“. Обсъждат без дневен ред десетки и стотици въпроси със или без значение, обикновено „без“. Тоест — глупости. Естествено, за тях са важни неща. Изпиват по две кафета с коняк, водка джин, узо. сливова, гроздова, черешова, праскова; също с бисквити, шоколадови бонбони, торти, кейк, бишкоти, локум, ядки, петифури. Удивително са привързани една към друга и са нещо като самостоятелен организъм. Дори са признати в някои градски среди и наименовани: „русите от Букурещ“. Доктор Надя е завършила в Букурещ. Отсъствията им се считат за неизвинени, ако обществото не е предупредено кога и особено с каква цел ще липсваш. Тайният личен живот е забранен. Тайната е предателство, колективът те подлага на най-сурово осъждане. Разбира се, подобни измени са установена практика. Следва върховното удоволствие — самокритиката. Те те разпитват, а ти разказваш всичко в подробности, за да те извинят. Така провинилата се изпитва насладата още един път. След всяко отдалечаване се дава отчет. Колкото и продължително да е пътуването, не трябва да продължава прекалено дълго. Колективът губи, разпада се. Пчела, която не се върне в кошера след двайсет и четири часа, се смята омърсена. Ако се наложи едномесечна раздяла, централата изпраща представител, за да проучи на място условията, а след това да уведоми колектива. Този пратеник е доброволец и има своя работа, отбива се пътем. По този начин отсъстващият — в случая Вирджиния — също получава информация за метрополията.

Тахомир заяви, че отношенията на Вирджиния с приятелките ѝ са феномен. Иначе не би могло да се определи притегателната сила между хора, които се ненавиждат, клюкарствуват една за друга, даже злорадствуват, а разделят ли се за малко, боледуват и се търсят. Към това трябва да се прибави безкрайната възможност да откриват нови теми и заедно с това да говорят за едно и също десетилетия. Този организиран живот може да се сравни само с възхода на първите

християни, масонската ложа и мафията. При това без какъвто и да било устав, клетви, риби, престилки и омерта. Дисциплината и съзнанието тук са хоби и призвание, наслада.

— Всяка жена мисли изключително за мъже, разбира се — продължи Тахо. — Но, изглежда, в някои случаи сексуалният нагон отстъпва пред стремежа да бъде обсъждан. То е нещо като пиенето при алкохолиците — измества всичко друго. Или като злонравието при долните хора: дойде ли разправията, нищо не е важно!

Малко преди пристигането на доктор Надя и дъщеря ѝ Вирджиния поучаваше двете си ученички:

— Мъжът се ражда да блъска и работи, лелиното. Затова е такъв груб и с дебела кожа. Затова са му тия просташки мускули. Ако две момчета се сбият, никога няма да ги разтърват. Те го искат! Ако се сбият за тебе, още по-добре — ставаш интересна, куцо и сакато ще иска да те види. Но мечтата на всяка жена е някой да се самоубие за нея. За мен са правили такъв опит. Беше син на богати родители, с фабрика в миналото. Влюбен! Ето това са мъжете — идиоти! Никога няма да съжалявате мъж! Те мислят за лов, за пушки, за мачове, за политика и философии. За бокс. Нормални хора блъскат ли си муцуните доброволно, додето почнат да плюят зъбите си? Още по-глупави плащат да ги гледат. Затуй, лелиното, ще си знаете книжките, ще си слушате Моцарт и ще се обличате с вкус. Като вървите, погледът ви да бъде малко над главите. С простаци нямате работа!

Дните пак станаха топли, сякаш времето се извиняваше за голямата буря. Слънцето и лекият вятър се любеха върху загорелите ни тела. Топъл женски глас попита зад палатката:

— Извинете, знаете ли къде са се настанили едно семейство от Русе: Тахомир и Вирджиния?

Какъв рефлекс имаше Вирджиния! Рипна като момче, заварено да яде крадена диня.

— Надя!

Беше писък на дълго радостно очакване, чували сме го от сцената, но упражнявано. А тука си беше самото то, на което подражават. Втурна се да ги посрещне и се спъна в една от вървите ни.

Бурните прегръдки минаха под знака на голямата радост и малката злополука. Щастливия циганин и въшките не го ядат. Домакинята прегръщаше гостенките си една след друга и двете

едновременно, целуваше ги, не ни ги даваше, затова трябваше да чакаме реда си.

Защото и ние се бяхме развълнували. У човека има интуиция, животински опит. И този сгъстен опит ми пошепна, че пред нас стои опасност. Първо, двете бяха жени в най-възвишения и най-долен смисъл. Едната, облечена в постоянно разкъсваща се рокля, откриваше за миг гърди и бедра на смела, устремена интелектуалка, толкова съвременна, че да си уловиш шапката и да хукнеш. Другата, манекенката, беше съблечена до голо, до един символичен бански, ако така може да се нарече незначителното триъгълниче — една длан, — прикрепено с две златни синджирчета за също толкова миниатюрно парче отзад. Второ, порази ме пламъкът на чувствата им, лудостта, пълното игнориране на околните. Така се възторгват само по сцени, това са или драматични чувства, или драматични превземки. Трето, тези жени умееха да се прегръщат професионално, те са го вършили милион пъти и щяха да го вършат още повече. Значи и ние ще минем в калабалъка.

Не се наемам да описвам малкото, успяло да порасте до метър и седемдесет. Не зная къде си беше изработило снага, шия и устни по последните журнали. Не мога да кажа дали косите му са раснали за една или за две глави. И кой му беше нарисувал устните, веждите, очите? Как се бяха омесили всичките южни раси! Не, това беше оживяла Мария Магдалена, преди да се покае!

Беше белята, дошла на крака. Не че имам нещо против красотата, камо ли против изкушението. Напротив! Но когато умножиш подобна съблазън на куб, когато първата е облечена донейде, втората е съблечена донейде, а третата я поглеждаш като криминален престъпник; когато юридически и емпирически им развържеш юлара, когато им дадеш свобода, коли и пари; когато им връчиш документ с „разведена“ — едната, „свободомислеща“ — другата, а третата заяви, че изобщо не я интересуват служебни бележки, тогава имам нещо против! Не мога да го определя точно, не съм сигурен дали божията правда е на моя страна, съмнявам се във всичко. Моето недоволство иде от онова някогашно пасторално битие, когато, за да видиш женска голота, трябваше да се тулиш из раките край вира, да трепериш от детски страх и срам, да мислиш, че дядо поп ще ти надупчи езика с игла само защото си зърнал къпеща се жена в дълга кенарена риза.

Защото едно незакопчано копче от нечия пазва те е карало да се потиш и да зяпаш дълго тавана. Защото дълги години си смятал, че е забранено, грешно, долно, срамно, хулно, дяволско, дори мръсно!... Защото си бягал от себе си, а не си успял да избягаш!

Голотата е естетична, но мене ме завари неподготвен. Несръчен. Гузен... Ето я думата! В нея е цялата ни вина!

И от радостен мога да стана тъжен, после разсеян и накрая отвейан. Както и обратното: след красивото лекомислие да затъна в дирене на смисъла. С тия жени ми се случват все обратни неща, все смятам нещо, а иде друго, все търсиш погледа и в големите зеници, а срещаш големите очи на жена си. Вече се уча да внимавам. Уча се да лъжа, С годините все повече внимавам, добих някакво умение, дори го прилагам, но толкова рядко, че не става нужда. Защото някой друг внимава вместо мене. Пази ме, покровителствува ме, напътства ме, чете ми десетте божии заповеди, напечатани в десет хиляди страници.

И иска да съм му благодарен. След Вирджиния дойде ред на Тахомир, но процедурата беше по-кратка. По-истинска. Доктор Надя го целуна, като че Вирджиния не съществуваше, оправи му косите и повторно го притисна. Студентката опря Дбуза, а дългите ѝ ръце обвиха врата му. Децата чакаха реда си. Голямата ми дъщеря се топеше от предчувствие, щеше да направи ново велико познанство, ще я поздравят като равна. Малката ми приличаше на владена в наблюдение, проучване. Господ знае какво мислеше! Стори ми се, че гостенките имаха намерение да заобичат и Флорина, но бързо се отказаха — спряха ги познатите биотокове. За мене от фойерверките остана някакъв поизгаснал ентузиазъм — едно ръкостискане. Може би капчица интерес в очите ;на майката. Дъщерята не ме видя. Напоследък все по-често ми се налага да уча как се губи. Податки имаше и в детството — колкото щеш. Но тогава вярвах, че с времето всичко ще се оправи. Сега съзнавам, че с времето всичко ще стане лошо!

Отбелязах си за домашна работа да помисля защо трите русенски близначки се оказаха толкова различни в очите на Флорина. Тя харесваше Вирджиния, приемаше я такава, каквато е. Радваше ѝ се. Отвори си вратата на сърцето и душата за нея. (Умът е друго.) А тия двете ги спря на няколко крачки: „Влизането забранено!“

Насядахме и мелницата за думи почна да се върти. Защо закъсняхте, почнахме да губим надежда, защото не сме се уговорили за ден, ах, колко сте почернели, обърни се да те видя, Наденце, тази рокля е фантастична, ще имаш страхотен успех, остави се, по пътя един се залепи за нас, беше цяло приключение, иска да идва тук, в Русе какво ново, същото, онзи мухъл Петров не искаше да ме пуска, ще ми провали отпуската, простакът, права си, абсолютен умплещ, хем знае, че сме приятелки, добре, че се намеси доктор Писков, о, той е друго, взех да се притеснявам, забавих Вики, откога напират да тръгваме, боже, Вики, колко си се разхубавила, отложи си последния изпит, нищо, ще го вземе, тя е умница, а какво правят Велчето, Рина, Карамфила, ще ти разправям доста неща, има и клюки, буря мина ли в Русе, о, такъв порой беше, тука щеше да ни помете, цяла нощ не спря, ах, не искам да си спомням, но плажът тук е чудесен, дълъг, не е ли малко диво, барът на Аркутино е до нас, разбира се, че ще идем, още тази вечер, няма да бързате, ще спим трите, Тахо и без това се е настанил под сенника, до края на месеца няма да мърдате...

Потече една юлска фиеста, настана плажен Великден. Наизвадиха се шишета и кафета, ония носеха бонбони и индийски фъстъци, първо по един джин, още по един, уиски няма, Тахо, налей, моля ти се, Вики, един легнал пръст!... Ах, трябваше да повикаме управителя, той за маса е побъркан, готов е да продаде къмпинга, нищо особено, тюлен, но много се грижи за нас, не ни записа, защото краде, наоколо има приятни хора, но има и простаци, наблизко е един хирург, македонец, капия, през палатката отгатык е наш учен, шуцер, с този, нашия, прескачат по цял ден една клечка...

Както и да се убеждавах, че не е така, тази луда манекенка беше болка. Огромните ѝ очи, изящните дълги крака, свършени ръце и тази кожа... На всичко отгоре с утрешно докторско самочувствие. Какъв ли живот имаше, тайни, кой я прегръщаше, за кого мислеше?...

Станах и тръгнах да се къпя. Стъпвах неловко, защото мислех как вървя, как изглеждам в очите ѝ. Вярвах на мускулите си, на потъмнялата си кожа, а се съмнявах във всичко. Би трябвало да съм добре! Само че две деца и една решителна жена, която ще помете всичко по пътя си! Беден. Палатката му купена с чужди пари. Не може да пие. Няма звания, шарени партакеша, не е управител... Няма и вътрешното спокойствие на Тахо... А защо, драги, тръгна да се къпеш

точно сега? Само за да избягаш ли? Или за да се стегнеш във водата? Знаеш, че капките украсяват тялото!... Нищо подобно, всеки ден се къпя по десет пъти! Е, да, но в момента не ти се топи! Признай, че тръгна заради манекенката!... Добре — и какво? Какво мога да направя — тя е толкова красива, нахална, тайнствена!... И защото не те погледна! Защото едва се осведоми за съществуването ти!... Да! Да! Защото ме боли! Никога няма да се съглася с ролята на неудачник! Не съм бил и няма да бъда!...

Флорина щеше да ми каже вечерта, че с пристигането им предчувствувала нещо лошо. Многого добро не е добро, тези чупки и халосии нищо не значат. Живеехме си кротко, разумно, с дребни разправии, случи се и буря, но си пиехме кафето с настроение, ракията ни стигаше, носехме си прясна вода от Корията, децата ни бяха забава — дребни ядове, а липсата на новини е добра новина, както казват англичаните. Тогава защо ни беше тази суматоха, тия прегръдки и прехласвания, които най-сетне ще стигнат до:

— Ама чакайте, щях да забравя най-важното! Тахо, къщата ви я събарят! Не съм ходила, но срещнах майка ти. Махнали оградата, вкарали багер и почнали да копаят...

Логика на хубава жена!

След толкова глупости и преливания на чаши бутилката падна и издрънча. Вирджиния изплю цигарения пушек, после повтори заради невидима частица тютюн и отри уста с показалеца си. Облиза се. Или не можеше да включи веднага, или се опитваше да прецени.

Най-сетне произнесе дрезгаво:

— А мога ли да им...

Чиста, натурална, бащина псувня!

Тахомир смъкна дебелите си вежди. Стори ми се, че тутакси се изолира от нас, за да помисли. Гостенката интелигентно не продължи.

— Значи — колебливо поде Вирджиния — пратиха ни за зелен хайвер... Значи всичко е било блъф, за да ни разкарат!... Изпързалиха ни на рядко лайно! — изохка. — Само че тази няма да я бъде! — викна и хората се обърнаха към нас. — Ако трябва, глави ще падат! Ще видим кой е по-голям мръсник!... Наумила си въшката да излезе на чело, иска център, не харесва вече бащината си махала! Научил се да го возят в кола, да му слагат софри и мацки! Ще го размажа, ще стигна до Главна прокуратура, до Държавния съвет! Тана е приятелка на

любовницата му, ще го изтипосам пред целия град!... Ама и ти! — нахвърли се върху мъжа си тя. — Юрист, умник, щеше да ги накараш първо да ти платят! Сега гони Михаля! Кога ли един мъж ще ти свърши работа! Да знаеш от мене, те са си вързали гащите, предупредили са прокурора, намесили са юристите! Кого не можеш да купиш днес? Пък и що ли им е, нали плюят в едно шише! Кой е този, дето ще те защити сега? Много ли си домилял на някого? Нека събарят, нека ринат, нека секат! Вече си „кооператор“ и ще се подчиняваш на „домсъвет“! Пръв ще поздравяваш!... Защо си млъкнал?...

В раздражението на Вирджиния се долавяше почти тържество — толкова раздираща беше обидата. Красотата ѝ беше изневерила! У мъжете кавалерството е умряло! Тези началници вече пренебрегват и жените, на тях не им липсват служителки и молителки за служби, те са груби дори в любовта. Тя нямаше никога вече да бъде господарката на артистичния дом, никога нямаше да чуе: „Как, нима живеете в тази къща?“

Тахомир опази самообладанието си. Опитва се да проумее поведението на противниците, да поразсъждава на глас. Те не са нито наивни, нито без съветници. Имат опит, знаят, че съдът и прокуратурата са тежки инстанции. За да си осигурят подкрепата на окръжния прокурор, трябва да са над него или да си осигурят такива органи. Но това би било рисковано, случаят не е от такава важност. Едва ли най-горе са известени за техните игри!...

— Бях убеден, че ще подправят съобщението — продължи. — Но биха могли да прехвърлят отговорността на някои дребен началник от строителната, който е получил нареждане по телефона. Той ще поеме удара върху себе си. Дребно наказание за незначително нарушение — неспазена формалност. Но аз и в този случай ще спра строежа до уреждане на формалностите... Не, не могат да се измъкнат!

— И какво ще правим сега? — скочи Вирджиния и едва не разля чашките. — Ще стоим тука, а онези ще копаят! Ще изкореняват! Може би и алеята вече не съществува!

— По-добре е да се примириш, Жини. Градината, тъй или иначе, е обречена. Да видим сега какво...

— Заминавам! Аз имам цветя, вишни, череша, въже за пране, маркуч, корито, чешма! Това е мой двор и моя градина! Никой няма

право да влиза без мое разрешение! Вратата е заключена — това е прокурорски случай, ще извикам милицията!

Допусках, че и на Тахомир не му е толкова лесно, колкото се мъчи да изглежда. Но на кого да се оплаче? Вирджиния отдавна си е присвоила правото да страда първа, да се нервира, сърди, ругае, припада. За него беше останала противоположната роля: да се съобразява.

— Надя — обърна се Тахо към гостенката, — какво още ти каза мама? Как изглеждаше, разстроена ли беше? Защо не ми е пратила телеграма?... Казах ѝ, че сме тука.

— Не. Беше съвсем спокойна. Горедолу: ако видиш Тахо, кажи му, че почнаха да копаят. Събориха оградата и вкараха багер. Нещо такова...

Тахомир притвори очи.

— Има две възможности, Жини. Едната е проява на маминия сарказъм: всичко пропада, вие си карайте почивката. Другата е вероятна — убедили са я да подпише вместо мен... Може би това е единственото разрешение на загадката... Но с цената на какво? Трябва да телефонирам!

— С какво право ще те подписва? — настръхна още повече Вирджиния. — За да ми прави напук ли!

— Няма право, но е сънаследник. Очевидно никога не ще тръгна да оспорвам подписа ѝ.

— А на мене знаеш ли колко ми дреме за нея и за това, че ти е майка! — кресна тя. — Само че вие може да сте се наговорили зад гърба ми! Тя е доволна, че ще си прави отделен апартамент, ти — че няма да се грижиш за къща, градина и въглища. А на мене майната ми, аз мога да хващам истерии и неврози, мога да не спя, да треперя! Как ще си преглътна сега залъка, как ще изкарам тази нощ, знаеш много добре, че трябва да се напия като...

Вдигна нервно чашата и я изпи. Устните ѝ наистина потрепераха, може би щеше да заплаче. Обърна се рязко и отиде в палатката си.

Повечето бохеми и авантюристи са напълно безгрижни, додето са без проблеми. Те играят играта си донякъде, купуват си акции с ограничена отговорност. В края на краищата се оказват добри еснафи.

Вирджиния гледаше на тази къща като дете. Тя знаеше, че не е по силите ѝ да построи дом, и пазеше чуждия повече от свой.

Седяхме пред същата маса, пиехме в същите чаши, но нещо си беше отишло. Усещах как красотата на нашия юли отминава и едва догодина ще можем да поведем пак безгрижен разговор.

След десетина минути Вирджиния се показа. Изтрила сълзите си, делова. Извини се — не искала да ни разваля деня, не могла да се овладее. Ние да сме си гледали плажа, братовчедите били мили хора, възпитани, а тя след малко ще се успокои съвсем. Надя на свой ред заяви, че я разбира много добре, че е права да се ядосва, Таховото безразличие било уникално. „И все пак той като юрист, Жинче, по знае, я зарежи всичко!“

Доктор Надя стана и отиде при приятелката си, прегърна я, зашепна и нещо. Двете тръгнаха към администрацията.

Останахме четирима — с Флора и Вики.

Оказа се, че е дошло следващото изпитание. Моето.

Малката голяма хубавица мълчеше досега почти достолепно. Кой знае защо, моето мълчание изглеждаше гузно и глупаво. Нямах какво да кажа, а се измъчвах. Флорина можеше да мълчи далеч по-добре от мен. При Тахо беше професионално.

Реших да отворя уста, Може би за да направя впечатление. Но додето си гласях приказката и гласа, студентката ме испревари:

— Извинете — поде с поглед в мен, — с вас наистина ли не се познаваме? Изненадите на морето!

— А познаваме ли се? — попитах с куража на невинния и помислих, че като отговор е на място. Нужно ми е остроумие, въпреки че Флорина е до мене.

— Мисля, че с вас прекарахме няколко часа заедно, Тази пролет, в началото на април. Беше забавно.

— Аз и вие?...

— Имате нова кола, нали? Светла. И плетена шапка. И много хубав бял пуловер, ръчна плетка...

— Имам още няколко пуловера, плетени от жена ми. Колата е на шест месеца.

— Точно така. Взехте ме от София. Пътувахме до Търново. Беше ми много приятно, но очевидно при вас не е било точно така.

Флорина я гледаше изучаващо. Само нея. За мене беше сигурна, че се преструвам, че съм пътувал с момичето и съм се лигавил. Искан да извикам: Лъжете!... Как се казва такова нещо? Но тя лъжеше!... Следния миг реших да се откажа от всякакъв биологичен флирт. Ще я попитам: Защо се правите на глупаво интересна, това е ученически хумор! Или направо: Ако жена ми не ви харесва или ви е обидила с поведението си, защо си го изкарвате на мене?... Не ни стигаше историята с къщата!... По дяволите къщата!... Вижте, толкова ми се нравите, че съм замаян, нямам достатъчно мисъл! Съжалявам, че не съм спасителят на този плаж, бих искал да съм Херкулес, продавам си ума за малко физически чар!... Стана ми и горчиво... Наближавам четирийсет! Извади си едното око, приятелю! Погледни жена си, тя е хубава!...

Онова се изправи и тръгна нанякъде. Изигра си ролята без грешка! Смота ме в няколко реплики и ме остави насаме в клетката с лъва. Провинението ми викаше с истеричен глас пред Флорина. Тя мълчеше, разбира се, тя не би ми помогнала никога в подобен случай. Вече чувах думите ѝ — виждах презрението ѝ: „Унизителното е, че се преструваш, че се правиш на невинен! Че не помниш!... А учиш децата да бъдат откровени!...“

Спокойно! Първо да помислим: защо мадамчето ще тръгне да ме топи? Всяко действие има равностоеен мотив, поне в представите на действащия... Вижда ме за първи път. Възможно ли е да си прави шега по инерция — да прилага отработен етюд? В тия перверзни софийски келеси любовната провокация е високо ценена хватка. Тя знае от опит, че е безотговорна. Всичко си позволява. Може да спечели най-трудната игра, защото не държи нито на печалба, нито на загуба. Нищо не я интересува! И все пак тя е студентка, не само манекенка. Медицината е трудна специалност, приемат с висок успех. Кога е успяла да се разлигави и опошли? Има да чете!... Друго! По-скоро... Може би е станало въпрос за нас в компанията им, на някой „файв ъ клок“. И Вирджиния ме е описала: Нафукан селянин, перчи се с трезвеност и принципи, при това психолог — моля ви се!... Има нещо! Психологията е преди всичко педагогическа специалност, но хората се впрягат и си казват:

Я да го видим що за „психолог“ е! Само от нея би могла да научи за „светла кола“, „плетена шапка“, „бял пуловер“... Чак за шапка и

пуловер?... Ходили сме в Търново! Не, момиче, не позна! Тази година в Търново не съм ходил, но не биваше да го поменаваш. защото друг път съм ходил и има вероятност да съм бил при онова някогашно момиче, което...

Възможно ли е да е психопатка?... С тази ирония в погледа? С това самообладание? С това свършено тяло?...

Къпахме се с Малкото и изкарахме още един урок по плуване. Съвсем нищо му остава, едва държа ластика на банския. Само дете не смее да се отпусне.

Лежах самотен на пясъка и се дразнех от Флорина. Отиде да спи със залепени устни. Боже, как умее да се сърди! Как ѝ приляга!... Да, но наскоро Войводов я гледаше очарован, после ми сподели: „Знаеш ли, завиждам ти! Как умее да се радва жена ти!“ Бяхме на гости у тях в Дядо Вазовия град. Войводата разбира от хора!

Нейсе! Да не се кахърим толкова! — викаше дядо. — Ще се оправим някак с Флорина, бивало е и по-лошо, Да подремем сега на горещия пясък, да сипем малко слънце в касичката за през зимата!

Аз съм малаче, бивол — обичам кожата си гореща... И му отпуснах края, морето влезе в ушите ми, вятърът ме погали... Унесе ме...

Скочих!

— Да! — едва не извиках. — Да! Вярно! И хукнах към палатката. Флорина не спеше. Погледна ме с престорено безразличие.

— Да! — потретих. — Тя имаше право, но лъжеше! Тя е лекомислена като майка си и перко като Вирджиния! Провокатор! Вярно, че я взех на Подуяне, че пътуваше за Търново, че бяхме заедно няколко часа. Но не беше сама! Бяха двама, с неин приятел, студент. Стояха на тротоара зад железния мост, срещу автогарата. Махнаха ми, спрях. Тя беше нахлузила шапката си до очите, вятърът беше студен. Седнаха отзад, сгушиха се, казаха, че са студенти и отиват в Търново-Пътят беше мокър... Не им досаждах!

В очите на Флорина блесна заяждане или ирония:

„Измисли го най-сетне!“

Така е, за всичко се плаща! Дълго има да плащам за малките си опущения и да съжалявам, че не бяха достатъчно големи! Няколко дни след като се оженихме, Флорина срещнала своя приятелка — отде да зная, че се познавали, че били приятелки! „О, честито! Браво! А къде

ще живеете? На булеварда, нали? На таванския етаж, във вътрешната стая... Зная я много добре, спала съм там преди тебе!“

Те, за всичко кабаата все е у жената! — казал шопът.

Флорина като че реши да ми прости. По свой начин:

— Добре, нямам нищо против да е било така. Само не се горещи толкова! Ако беше го казал по-спокойно, щеше да прозвучи по-убедително.

В първия миг отново се раздразних, после нещо прозрях... Ами да! Тя се бои не толкова от миналото, колкото от сегашното. Онова беше отвън и не се знаеше докога ще стои. Неговото присъствие е запален фитил, който съска в мозъка на една прозорлива жена. Мъжът е слаб, може би това не е точната дума, той е податлив на свобода, провокация и дързост. Мъжът, ако не е нищожество, ще поеме предизвикателството на природата и ще постъпи според кръвта и сърцето си. Разумът е Дребен сановник!

Флорина се боеше и се мъчеше да го прикрие. И ме осени суетната мисъл: с каква цел това разглежено момиче си направи полушегата? Лекото заяждане не е ли начин за оказване на внимание? Ученичките не замерват ли онези момчета, които им харесват?... Спомням си добре пътуването: те се бяха смълчали отзад, топлеха се или се прегръщаха, а аз изпитвах нещо като ревност отпред и се мъчех да опитомя егоизма си... Ето че имам вина! Не успях тогава да видя и запомня физиономиите, но съм бил наясно с чара на гъвкавата студентка! Тя излъчваше женственост и предизвикателство, атмосферата в колата беше любовна и аз го усещах с гърба си! Когато едно момиче се люби в присъствието на трети, той е следващият!...

Помъчих се да разложя себе си на съставните си части. Душевно. (Душа няма, тя не е научно понятие.) Колкото до тялото ми, то беше монолитно, уверено в себе си; знаеше, че животът му принадлежи и че последната дума е негова.

От една страна, съм съпруг и баща. Ще остана такъв. Семейството ми не е на кръстопът. Палатката не може да се разреже и да остане палатка. Традиционен, патриархален, старомоден, моногамен, привързан, дори съвестен. (Тази дума е опасна.) От друга страна, податлив на чара и красотата извън семейството, готов да го отрече като вечна категория, да оспори неговите „добродетели“... "А кой ще гледа децата?" е аргумент на църквата (жреците) от името на

ония, които те управляват и използват — владиците не се женят, а когато са женени, най-малко гледат деца. По какво си приличат царското семейство и семейството на бедняка скитник?

Не пожелавай жената на ближния!... Но аз и ти сме я пожелали вече: умът да си стои над синапените скрижали! Желанията са неподвластни, умът може да им повлияе съвсем малко. По-скоро навиците, подсъзнанието, детските табути.

Трето. Аз се възхищавам от голото тяло не непременно като предмет и обект на моите ръце. Аз го пожелавам не само заради страстите си, а заради идеала в него — така както се съзерцава „Мона Лиза“. Аз съм следващият художник, който, знаейки, че не може да я нарисува, се учи как да рисува. В моето ателие аз рисувам „Даная“, „Олимпия“, „Саския“, защото съм възпитан от „Мона Лиза“. И аз въртя четката, хората се заглеждат в моето платно. Да допуснем. А когато съм бездарен? Очите са по-талантливи от ръцете!

И четвърто: едно и също ли е, когато ти и тя мислите еднакво, желаете се еднакво и... И не се желаете?

Въздишката по красотата вече е красота. Понякога тъжна и безутешна, но е живот, трепет, надежда, любов. Останалото е мълчание!

Та ето как безкраят на морето и небето водели към съзерцателно разточителство. Е, зиме съзерцанието от този бряг е едно — по-северно, по-чисто, по-калинин-градско, — а лете е венецианско, созополско... Созопол е на един хвърлей!

Спи, мила Флорина! Спи, аз ще ида да поплувам, ще погледам, каквото е за гледане, а после ще си поговорим за други неща. Най-сетне ти ще ми затвориш очите за лека нощ.

Реших да стигна до отсрещния нос — Бурунчето. Далече е, но ти плувай, не се отказвай, не се връщай! Отдалечавай се от плажа и многолюдното, от крясъци и викове, дори от случайната Виктория, защото тя не е нищо друго освен една приближила се мечта. Мечтата на всички ни във всички времена. Нека оставим и талмуда на талмудистите и Корана на ходжите. Пък и чувал съм, че Коранът казва това, което ходжата си е наумил в главата.

Вече съм сам и един в голямата вода, опрял се на дланите си, стъпил на собствени нозе. Никой не ми помага, на никого не преча. В

морето има място за всички. Не търся да ме забележат, не плувам заради чужди очи, размахвам ръце и крака, за да оцелея и да се радвам.

Когато след час се завърнах, „бате Сашо“ приказваше с красивата студентка. Има си хас! Беше обладан от мекфистофелски идеи, Мисълта му течеше от устата, пръстите и косата, би могъл да прескочи летвичката трийсет пъти. Беше се явил на изпит и искаше да му пишат „отличен“. Но тя едва ли щеше да му пише толкова.

Естествено, след това дойде при мене, за да сподели и преживее успеха си.

— Какво се получава при вас, уважаеми съседо? — поде в учтива форма, приповдигнато. — Оказва се, че съм имал страхотен шанс да построя палатката си до вас! Какъв е този развъдник на сирени и самодиви?... Шегата настрана, но малката е сирена! Имам жестоко предчувствие: или аз, или ти, или Тахомир ще се опитаме да направим нещо! Не се отказвам ни най-малко от Вирджиния, но това ми обърква всички планове! Апропо, не е и глупава. Има опит с мъжете, а това аз ценя изключително. За мене любовта е въпрос на професионализъм, както и всичко останало!

— Кой от трима ни ще спечели?

— Откровено казано, шансовете са на твоя страна, но съм убеден, че ще ги пропуснеш. Ти се съобразяваш с жена си, май че имаш страх, може би любов, не знам. Не се притеснявай, така е с мнозинството мъже — губят. Без мене! Тахо е извън конкуренцията, макар че добрият състезател не бива да подценява никого. Но никой не му е крив на сър Ливингстън, че си е окачил нашияника сам. Може и жена му да го е направила домашен пес, тя е звероукротител. Няма значение. Освен това него го мързи. Ходенето по чуждо е разточителство, има много неудобства. Оставам аз, без да изключвам някой спасител. В момента и те са аут. Но въпреки това имам чувството, че около нас има още един — непознатият! И уви — той е най-опасният! Тези самодиви си дават адреса на много мъже, а координатната им система е цяла България. И все пак те, двете, дойдоха днес. Предимствата са изцяло наши. Както е казал другарят еди-кой си, вчера беше рано, утре ще е късно. Чувствувам се играч с нелоша карта, но...

Тръгна си също тъй внезапно, осенен от нова идея, Насреща жена му готвеше с вилица в ръка и ни се усмихна така, както не

заслужавахме.

Флорина се беше посближила с нея, говорили два-три пъти и тя ѝ разказала за несполуките си с този неукротим Дон Кихот на мисълта и любовта. Сега се хванал с една разведена. Две деца. Тип циганка, пресметлива и волева, по скоро хитра, отколкото умна, по-скоро развратна, отколкото хубава. Страшно амбициозна. Дои го, той живее и при нея, купува, бави децата ѝ — възможно да се е привързал към тях. Защото те си нямат. По нейна вина. Това е първопричина за раздялата им. Не поискал да осиновят. „Много е самолюбив и изнежен от успехите“ — каза. Лошото настроение не оставяше Вирджиния. Помръкна, загуби чара и превземките си, сякаш светлините на рампата угаснаха. Вечерта никой не повдигна въпроса за бара в Аркутино.

С Флорина и децата ядохме отделно. За пръв път. Легнах си, исках да остана сам.

Но не можех да заспя. Топлината извираше от завивката и земята, от палатката и от мене. Щурче се обади. Комарите обикаляха наоколо, един или няколко се бяха изхитрили да влязат и звъннаха за миг в ушите ми. Скачах и замахвах. Най-сетне един ме изпази и наду ходилото ми до пръстите. Трябваше немилостиво и дълго да се чеша.

Засвири устна хармоничка. Неусетно се заслушах, отделяйки я бавно от топлия хаос на къмпинга. Мислите ми все още преобръщаха този дълъг ден, с толкова полезни и излишни вълнения, думи, помисли. Но ето че простата мелодия изплува в умореното пространство, зазвуча все по-чисто, по-самотно и похлупи с милостта си грешния дневен прах. Изчезна голотата, суетата, глупостта, уталожи се нагонът да побеждаваме, да си доказваме превъзходството. Да се подозираме... Боже мой, кой свири така! Чувствувах как наоколо и палатките замират, нямаше детски гласове, звън на чаши, никой не смееше да ходи, да иска, да се шегува... — Хармоничката се въземаше, отиде нагоре, стана по-сигурна, по-самотна, вече лудееше, влюбена в гласа си, обикаляше страни и морета, танцува в Испания и Франция, пъ в Полша и Русия, върна се в Италия, плака в Тракия, лудува в Гърция, прехвърли океана и щастливо се разпиля по просторите на Мисисипи и Ла Плата... Аз ли съм се побъркал, пиян ли съм без джин, или този невъзможен, смахнат щурец е кацнал на нашия пясък от луната! Откъде е събрал торбата си с мелодии? Как? Кой му е дал това съвършенство, тази душа?... Що за личност е?...

Безшумно се измъкнах навън, за да чувам по-добре.

Не, не се лъжех!... Хора, масички и столове бяха омагьосани. Никой не пиеше, не говореше, не шепнеше. Само морето държеше исо, но толкова приглушено, с такава почит, че ми се прииска да се разплача. От нежност. От спомен за нежност... От човещина...

Дълго свири този божи помазаник, дълго се гушихме в огромната му прегръдка. Вече го обичахме! Бяхме влюбени в него, в природата, в самите нас.

Отведнъж екнаха ръкопляскания. Изправих се. Луната осветяваше човек, който се покланя щастливо — вероятно беше пощастлив от всички нас. Щях да отида и да го попитам кой е, защо свири така, отде се е взел? Но не исках да се разделям с магията. Дръпнах се назад и легнах отново. Друг, с окъпана душа, съвсем олекнал... Утре ще се чуе, ще говорим цял ден за него.

Комарчето отново звънна, отново ме засърбя. Е, дръпнало си една капчица — има! Живей! Ще се почеша и ще заспя. Утре ще те забравя, комарко!

Унесох се... Хармоничката още ме носеше в обетованата земя. По някое време — късно беше — Флорина пристигна. Лъхна ми на джин и цигари.

— Какво става? — попитах сънен.

— Чу ли? — отвърна тя.

— Не смеех да дишам!... Фантастика!

— Нали!... Бил музикант от цирковете. Немец, женен за българка, тя ходела по въже. А той свирел с хармоничката — от държава в държава. Само това.

— Не е само това. То е много повече!

— Две жени се хвърлиха да го целуват... Знаеш ли, говори много добре български. Всяко лято идвали тук. Всички искаха да го черпят, но пи съвсем малко. и не ще да говори немски. Покапахме! Неговите го закачат, питат го, „варум“, „абер“, „зер гут“, нам какво, а той се ухилил, сочи ги с пръст и се залива: „Тия, вика, не знаят български!... Защо не знаете български бе, тука е България!“ Жена му разправя, че искал да му готви само българска кухня, у тях говорели само български и като оставели цирковете, щели да живеят тук. А той влюбен, сто пъти го каза: Обичам музиката и Стефка! И то първо

Стефка, после музиката!... „Тя е, каза, световна актриса, цял свят я аплодира, аз живея в сянката ѝ!“ Щурчо, но щастливко... Виртуоз!...

— А нашите?

— Още пифтунят. Докторицата ми се види гола вода. Дърпа повече от Вирджиния — и двете се напиха. Това приятелство обаче не е случайно, помни ми думата! Какво каза Тахо, че тя е издала адреса, нали! Тя е флър. Слага му се. В Русе е имала нещо с него или е искала да има. Мене няма да ме преметнат, не съм Вирджиния!...

— С Тахо?...

— Мислиш, че е невъзможно? Я не ставай наивен! Как тъй се тръгва на триста километра само за да се окъпеш! Варна е къде по-близо, има язовирчета, има Слънчев бряг... Ама да се видят с Вирджиния! Я ги остави тия! Пука ѝ на докторица Надя, дето мери хлорта във водата, за приятелката, щото е по-хубава от нея! Видя ли я как се натисна в Тахо, че отвори и уста да го целува! А си води дъщерята за параван!

— Може. Но ни развалиха курорта!... Всеки случай, Докторката разполага с апартамент, дъщеря ѝ е в София... Нашата Жинка е със замах. Ние сме наивни, когато нещата опрат в любовния живот — в сексуалния.

— Може с Вирджиния да имат общи интереси, тайни, аз ще разбера...

— Какво?

— не зная, но ще усетя!... Тия превземки не ми минават!

Близостта на Флорина ме отпусна. Вече нямаше защо да правя планове. Тук съм, където ми е мястото. Пък и мисълта е тромава, когато цензурата е над главата ѝ. Отпускай се, приятелю, водата си знае пътя, сънят е ум, оттатък спят две момиченца с твоето име!

Още сърби!

В края на краищата сънят победи.

В просъница усетих, че някой стъпи върху дюшека и ме надигна. Отпусна ме. Тежко тяло се стовари до мене, изпъшка или изохка, дръпна грубо завивката... Флорина, кой друг. Къде ли е ходила, защо не спи?... Защо изпъшка?... Кое време е?... Още е нощ...

— Какво има?

Мълчи. Но диша тежко. Познавам я толкова добре — нещо се е случило! Разсъних се. надигнах се... Трепереше.

— Какво ти е?

Брадичката ѝ трепери, търси нещо и не го намира. Не е на себе си... Цигарите — опипва за тях.

Изведнъж запрати чантата си в плата. И се захлупи върху коленете си. Проплака с нотки на ярост:

— Онази мръсница!... Мръсница!

— Какво?

— Не питай!... Не мога да говоря нормално!

— Питам.

— Прави любов... С Тахо!

— Докторицата?

— Не!... Де да беше тя!... Дъщеря ѝ!

— Сериозно?

— Да, „малката“, дето си изкривихте очите подире ѝ... Дето се развяваше като...

Флорина трудно си поемаше дъх и го изпускаше като душевноболна. Разкъсваше се от омраза и слабост, от желание за разплата и безсилие. Цял ден красавицата я беше обиждала с разсеяност и дързост, с провокации и елементарно подминаване, Дойде ред и да я зашлеви!

Е, те това е!...

Осъзнах всичко. И собственото си поражение, въпреки че не бях тръгнал на битка... Разбра ли сега, бате Сашо, че не си Македонски, че има по-велики от тебе, че изключи от играта тъкмо когото не трябваше!... Дребнаво чувство ме стегна, болката източи връх и острието докосна душата. По момчешки ми се прищя да изпсувам, но селянинът се овладя. Мярна се и облекчението: край, всичко вече е свършено!

— Къде са? — попитах.

Флорина намери кибрита и несръчно драсна. Повтори. Запали цигарата. Изглеждаше ужасно.

— Аз го очаквах, подозирах! Само че от дъртата. Ти заспа, а аз не мога. Слушах ги да се кикотят. Вирджиния се отрязва първа. После и онази взе да заваля думите. Мислех, че се преструва донякъде. После си легнаха — трите вътре, Тахо отвън. Чаках. Не зная какво чаках... Стори ми се, че вън нещо става. Надникнах. Манекенката пушеше с Тахо, ръката ѝ беше на гърдите му. Милва го като проститутка! С голи

крака... Не можех да повярвам!... То какво ли има за невярване!... Изпуши си цигарата и почна да го целува. Целува му гърдите!... Цял час стояха. Луната се облецила, но не се трогват! Ония къркани, на два метра, спуснали ципа да не ги глътне някой комар! Ти сумтиш, нищо не те интересува, на вас меракът ви е май до очите!... Най-последна станаха, взеха одеялото и тръгнаха...

— Сега къде са?

— Там... Всъщност ей ги тука, на петдесет метра от оградата! Зад една купчина пясък... Можеше ли да повярваш?...

— Сега мога... И какво от това? Флорина ме изглежда мрачно:

— Не ти пука, нали?

Дишаше като бито животно. Просъска:

— Още утре ще я изхвърля! Ще ѝ кажа да си събира украшенията и да развява задника си на друго място! Не пред очите ми!

За десет години живот не бях я виждал такава. Виеше от обида. И друг път е имала поводи, била е гневна, невъздържана, опасна. Зашлеви нашия приятел Цецо както беше с брашњана ръка и му показа вратата. Прогони от къщи стария доктор Павлов само защото подозираше, че говорим за нея. Един път ми призна, че ако може, ще ме бие всяка седмица... Но досега тя е била нападаща, хапеща. Сега скимтеше от безсилие, давеше се в страдание и гняв, хапеше себе си.

И прогледнах ясно в светлата нощ. И видях: Флорина ревнуваше! Нещо ново и непознато за всичките ни години. Ревнуваше братовчед си. И кървеше. Пушеше настървено, задавяше се, искаше да излезе, а не можеше, не знаеше какво да направи и празнотата ехтеше в мозъка ѝ. О, ако не беше Тахо!... Тя би тръгнала да се бие за гроба на пророка! Но тъкмо пророкът и връзваше ръцете, той я беше предал!

Започнах да си спомням как от години ми е поменавала името му — какъв ум бил, колко е чел, как е съчинявал музика, литература, какъв характер имал. Аристократ, юрист, непукист... Била е вече отрасло момиче, когато се създава мита за него, и тя посяга с две ръце. Възхищението на околните и чудатостите му са се избродирали в юношеското съзнание с магията на една недостижима мечта. Полът е довършил останалото. И сега, след толкова години, затаената любов и ревност избухна пред очите ми. Аз бях единственият зрител!

Флорина е обичала Тахо!

Не се засегнах. Не ме оскърбиха чувствата й. Може би защото и аз се привързах към този очарователен, малко отпуснат фанатик на отчуждението и мисълта. Тукашен Буда, хронически нещастен, узнал собствените си чудовища. В края на краищата всеки си получава заслуженото — наказание или награда. Жените имат усет за достойнствата на мъжете. Вярно, Тахо беше донякъде роб на жена си, послушник при майка си, служител на директора. Доброто възпитание сред невъзпитани се превръща и в покорство. Но той си беше запазил чувствата — правото на чувства. Ние сме го подценили. Доцентът го беше изключил от конкурентната борба. Да, професоре, трудно се влиза във формула, жива котка не се пъха в торба! Даже когато се казва Тахомир!

Отново затворих очи. Моят проблем беше решен. Оставих Флорина да решава своя. Не бях й противник, но не тръгнах да й бъда приятел. Преструвах се, че заспивам. Дълго се преструвах и я слушах да сумти, накрая ми домиля... Тя е моя жена!

Денят се смее на нощната работа.

Заранта нашият малък свят се събуди отново нормален. Всичко си беше на мястото. Тахомир успя да се свърже с майка си чрез телефона на съседите им. Беше улучил почти цялата истина с изключение на парите. Да, майка му подписа за двамата. Броили й спорните „три хиляди“ — дела на сина й. По този начин онези донякъде отстъпили, донякъде ги изиграли. Нейната част смятали за уредена чрез доплащането за стаите.

— Мошеници! — пръсна водна капка в горещото масло на Вирджиния. — Няма да се съгласяваш! Думата беше за шест! Това са три хиляди загуба! Ти каза, че ще ги вземем!...

— Жини, на този етап всичко е приключено.

— Не ме интересува, друг „етап“ няма да има!

— Мама е половината идеална част, а тя е против. Не мога да я подпиша в обратния смисъл... Тя се страхува, че нещо могат да ни направят... Взехме, каквото можахме.

— Къщата струва два пъти по толкова! Тези три хиляди ми трябваха! Ако вземеш да я правиш сега...

— Абсолютно си права!

Но Вирджиния не искаше да се примири. Ще си върви! Без нея нямат право да се разпореждат! Няма да я изнудват! И не е въпросът

само до парите! Тя се познава с цялата прокуратура и съда. Ще иде и в комитета. Заминава още днес! Сега! От Созопол ще вземе кораба за Бургас и Варна, оттам с влака. Нищо не я интересува!...

И започна да си събира нещата. Тахо се опита да я разубеди. Тя не му позволи. Да я остави на мира! Да си гледа лежането!

Положението на гостите стана деликатно, остават или тръгват? Вирджиния ги увери, че не бива да се съобразяват с нея, дошли са да прекарат няколко дни, пък и тя може да се върне, нека я извинят. Но те я разбират. Доктор Надя се съгласяваше напълно. Съчувствуваше й. Флорина беше потъмняла от безсънната нощ или от сутрешния си гняв. Виждах я да стиска устни и чаках докога ще изтрае. Бях сигурен — съвсем малко! Особено при очерталата се възможност Вирджиния да замине, а гостенките да останат. Те се колебаеха, неподозирайки, че въпросът им е решен. Флорина никак не обичаше сложни психодрами и модерни постановки в духа на абсурдния театър.

— Виктория, може ли за малко? — попита учтиво, но толкова преднамерено, че събитията се търкулнаха.

Момичето я погледна учудено, сякаш подозря нещо. Стана и тръгна. Отидоха зад палатките или по-нататък.

Доцентът ни навести пътем с лъчезарната си усмивка и най-сърдечно: „Здравейте, уважаеми съседи! Хубав ден, нали?“ Кое-как му отвърнахме, но озадаченият ни вид беше едно „О. М.“ — въздържали се. Опита да завърже приказка с гостенката, осведоми се дали е прекарала добре нощта и беше готов за каква да е тема. На гостенката й личеше махмурлукът, а Вирджиния имаше и нещо в добавка. Тахо гледаше непроницаемо. Попита ме с очи какво става. Отвърнах със смигване, после затворих двете очи. Човекът разбра и продължи към чешмата или накъдето се беше запътил.

Малко по-късно доктор Надя и дъщеря й Вики решиха, че няма да останат. Беше акт на внимание и солидарност с Вирджиния. Най-тактичното, което можеха да направят. И без това имали намерение да пообиколят брега, да се отбият тук-там. Разбира се, до Созопол ще откарат Жини, тъй че няма защо да паля моята кола.

Сбогуването мина вдървено — съвсем неловко след вчерашните възторзи. Яд ме беше на Вирджиния. Виждах какво ще стане след хукването й. И ми се искаше да я попитам къде е тръгнала, какво ще спасява, собствениците са решили всичко. Онези вече копаят! Къщата

е здрава и читава, додето не ги настанят в оборотен апартамент, ще стои заключена, не могат да я пипнат.

Тогава защо тръгва Вирджиния? Възможно ли е да има друга цел, друго намерение? Цялата тревога не е ли претекст и театър? Не се ли е запътила към някоя авантюра? Не са ли замислили с доктор Надя конспирация?... Всъщност не, докторицата тръгна принудено. Може би нашата отива по-скоро във Варна? Но цялото ѝ поведение е глупаво. Оскърбяващо. След нея идните дни тримата щяхме или да се гледаме мълчаливо, или да водим измъчени разговори.

Трите жени се понесоха енергично след намеренията си. Тахомир ги изпрати, от място. С Флорина също не повлякохме крак. Само децата тъжно-недоумяващо отидоха до портала.

Веднага след тръгването им Тахо пое край морето на юг. Ако съдя по предишния случай с Чико, трябва да беше още по-разстроен.

Той се опитваше да скрие зависимостта си от Вирджиния чрез бягство и самота. Искаше с мълчание да опази гордостта си. Спасяваше и нас от възможно ненужно съчувствие. Но аз се питах дали самотата го успокоява, или разгаря още повече съмненията и страданията му.

А доколко страдаше? Нощната случка каприз на морето ли беше, на алкохола, на топлия юли? Дотам ли е стигнало сексуалното освобождение на момичетата, че да посягат на най-близкия мъж заради един миг удоволствие? Лудостта на лятото ли ни тресеше — юли е завършекът на пролетните психични епидемии? Или тази връзка е стара — Тахо е водил двоен живот, прегръщал е ученичка?... А защо е толкова унил? Заради нея?... Заради Вирджиния?... Какво му готви идният ден?

Ние бяхме щастливи до идването на доктор Надя! Очите на Тахо бяха във Вирджиния. Краткото присъствие на Чико го беше измъчило, той ревнуваше, можеше да избухне от гняв. С неговата Жини го свързват спомени на голямата любов, години на амбициозно преследване, бунт у дома, край на една блестяща кариера. В нейно присъствие той е улегнал, спокоен, с онази лека ирония на сигурните в себе си мъже, които имат нормален семеен живот... И защо е трябвало с Виктория да стоят полупияни толкова дълго, додето поемат към пясъчната могила?...

Дали се чувства вина?

Сега търси усамотение. Трудно му е. Внезапната самота го мъчи... Дали пустият пясък може да излекува изоставения? Утешава ли килията? Защо напуснатият мъж се затваря у дома си, спуска пердетата и не иска да види никого? Защо пророкът в голямото си изпитание отива четирийсет дни в пустинята? Животното ближе раните си в уединение и глухота!

В силното страдание има капка самосъжаление, а в него — капчица сладост. Децата я изживяват, познават я.

Какво би ми отвърнал един самоанализиращ се Тахомир?

Бих ли го попитал?... Мога ли да го осъждам? И какво би казал доцентът, ако можех да му открия чуждата тайна?

А аз самият станах набързо праведник. Без да се моля на господата — по-скоро обратното. Сега съм чиста вода ненапита и ми е лесно. Съдбата ми е отредила по-жалък жребий. В очите на този къмпинг и неговата история аз съм по-скупчивият. Вече мога да обсъждам с жена си натежалите проблеми на другите. Аз нямам! Ура!...

Някак приглушено се чува...

Попитах Флорина:

— Ти май помогна на „букурещките дами“ да вземат правилно решение?

Тя обаче ме изгледа многозначително. Дори мисълта, че трябва да говори за тях, я дразнеше. Подсъзнателно отговорът беше: „Искаш да ти кажа нещо за манекенката ли?“ И го каза:

— От София до Търново нищо не си казахте, така ли?

— Абсолютно! Щом видях, че е със златно синджирче на пояса, онемях!

— Ти и тука си глътна езика! И „професора“! Че и македонецът. Ама нашата софиянка го накара да реже лука!

Значи и тя членува в профсъюза на Флорина!

— И все пак...

— Казах й, каквото трябваше да чуе! Догодина ще си помисли да дойде ли пак!

— Доколкото усетих, и тя не е от тия, дето мълчат.

— Спестих й изказването!

Тахо се върна следобед. Не закусил, не обядвал. И въпреки това отказа да натопи залък. Каквото и да му предлагаше Флорина, не ще. Малката ми дъщеря запали бучка корозит, сипа в джезвето вода, тури

повече кафе и съвсем малко захар. Когато кипна, го поднесе с чинийка бисквити и се сгуши до него. Изглеждаха мило. Тахо я докосваше по късата права косица, очите му бяха влажни.

През деня на два-три пъти срещаш управителя — зачервен, ядосан. Оплакваше се, че спасителите ги няма никакви, а морето е пълно с дечурлига.

— Няма никой, мама му стара, единият рязнал за Бургас, сърдит на жена си, другият пил до сутринта, не могат да го изправят на крака. Ще направят проверка или, не дай боже, да стане беля — иди се оправяй! Вятър излезе, няма кой да смени белия парцал! Досега тука проблеми не е имало, горе знаят, че дето е Николай Вангелов, всичко е окей! Не смее да се обадя по телефона!...

— Ами Циганчето? — попитах. — Нали е трети спасител?

Той ме изглежда строго, недоумяващо:

— Какъв спасител те патило! Какво общо има този мингян със спасителите? То се представя, хвали се, дадоха му гащета и свирка, лъже момиченцата, та ще взема да го ошамаря! Не си гледа работата, не мете, мързи го да се наведе! Накарало майка си да мие клозетите вместо него — да не се излага! Сега пък заминало за Созопол, видели го да се качва в някаква кола. Помъкнали са го фльорците!...

Пан Вангелов отмина сърдито, След малко го видях седнал пред една палатка в компанията на двама мъже и една жена. Говореше оживено и се косеше заради спасителите. Чашките бяха сложени на масата. Хората го слушаха съчувствено, с уважение.

Впрочем това видимо мотаене без работа беше част от работата му — хората знаеха, че има „пан керовник“, и спазваха законите. Защо да не кажем, че Европа вярва на еполети и символи точно тъй, както ние нехаем за тях. Българинът открай време знае, че под златната нашивка стои Николай Вангелов. И когато не е така, защото си е създал опростен или обобщен образ, пред който не ще да пали кандило.

Привечер го видях за последен път пред магазина. Бях на пазаруване. Повика ме с жест, но някак съучастнически.

— Къде е Тахо?

— При палатката. С децата.

Шефът се наведе към мен и ми дъхна на добро пиене:

— Абе онова копеле, Циганчето, заминало с Вирджиния! Видели ги на пристанището в Созопол и ми донесоха. Качили се двамата на кометата, то ѝ носело багажа. Като се върне, ще му затворя устата с опакото!... Ама и Вирджиния бе, защо ги прави тия работи? С келешите ли тръгна да има работа!... Ти защо не отиде да ѝ помогнеш? Излага се!...

Циганчето наистина се върна следната вечер. Спрях го. Бях с лошо настроение, щеше ми се да го уловя за носа. То усети и отвори уста, преди да съм го попитал:

— Бате, какво станало, вярно ли, че събарят къщата на така Вирджиния? Сега къде ще живеят?... Как може да събарят голяма хубава къща? Тя ще стои още сто години! Не е ли така?...

Питаше загрижено, вярваше, че се тревожи за „кака Вирджиния“.

— Виж какво — рекох студено, — не казвай къде си ходил, защото може да ядеш бой! На всичко отгоре си зарязал службата, плажът два дена е без спасители!... Митко отишъл в Бургас. Знаеш ли защо?

— Връща се на работа. Заряза ни.

— Ами жената в бунгалото?

— Тука е... Ей, ама важи, важи!... Не можех да го разпитвам за Вирджиния, не биваше. И все пак изтървах:

— Тя замина ли за Русе?

— Не зная. Каза, че имала сестра във Варна. Там отиде.

— Да повторя ли?

— Гроб съм! Да окъоравея!...

Обърнах гръб. Помъчих се да отпъдя мисълта за Вирджиния, но не успях. Отново я виждах как решително тръгва, колко е раздражена. Нямахше търпение да стигне в Русе, да вдигне скандал, да върне изизровената земя и да вдигне желязната ограда. Разплакана, истерична. Кестените лежат и тя ги оплаква...

Само че първата ѝ грижа се оказа Бургас. Престой — един ден. Сега я очакваше Варна. Бях готов да се обзаложа, че ще се утешава там два или три дни!

А как е взела този превземко мавър, кога, защо? Намислено ли е било всичко или импровизация на портала?... Доколкото я познавах, си представях, че го е видяла случайно, в последния миг, махнала му е

и той е притърчал. Нейното решение да го повика е обмисляно секунда, а неговото да тръгне — половин.

— Тахо — подех на втората вечер без увод, — все пак защо си отиде тя?... Смяташ ли, че ще се върне?

Виждах, че дългите му разходки и цигарите не могат да го спасят. Нито мълчанието с чашка алкохол. Вниманието на Флорина беше нещо, но тя трябваше да се грижи и за мъж, за две деца. При това Флорина е в неговия живот от оня ден, от вчера. И Тахо помръкна, очите му се загубиха под гъстите вежди. Подозирах, че сълзите му извираат едва-едва. Бях убеден, че страда. Затова тръгнах с него. На юг.

Вървахме дълго, водата галеше босите ни крака, чайки политаха шумно отпреде ни и поемаха към потъмнялото море.

Приседнахме едва при дюните. Вятърът се обръщаше взе да подухва от топлата суша. Водата стихна, загуби се и лекият плиск на вълните върху пясъка. Тази нощ мравките ще пият вода.

— Женската логика е необяснима за мъжа — поде бавно — Още по-малко на Вирджиния. Опитвах се да надникна в нея, да я разбера. Но подхождах със собствени мерки и не успях. Думите ни са едни и същи но понятията са различни, тъй като се дефинират от собствения опит. Колкото повече искаш да проумееш, толкова по-дълбоко затъваш.

— Нали не искаш да кажеш, че е загадка въобще?

— Да, тя е сфинкс, но без загадка, смята Оскар Уайлд. Присмива се от позициите на своя хомосексуализъм на онези, които я опоектизират. За нас обаче е по-трудно. Додето мислим за нея, тя е неразбираема. А ние винаги ще мислим и ще се измъчваме, щом не е до нас. Жената е познаваема чрез сетивата.

— Срещал съм жени, които се мъчат да проумеят що за същество е мъжът ...

— Има и нетипични жени, заразени от спекулативно мислене. Има амазонки. Създадоха женски футбол, женски бокс. Но това е казуистика и се печата в „любопитни факти“. Куриози. Говоря за жената изобщо, за останалите деветдесет и девет на сто. По наши критерии тя е по-глупава, но от едно по-общо гледище тя е по-целесъобразна и следователно по-мъдра. Мъжът има исторически и социални задачи, жената — биологически... Затова трябва да я разбираме. Това означава да я приемем такава, каквата е. На семейния

кантар не бива да се мери до грам и стотинка. Пред жена не се гледа часовник.

— Аз се питах, защо Вирджиния си тръгна така внезапно. Заради градината и оградата? Тя е юристка и знае, че всичко е свършено. При това не е собственик...

Тахо като че се усмихна. Драсна клечка кибрит и по навик я скри в шепа. Пое с наслада дима.

— Ето къде грешим според мене... Да, тя не е собственик, но ако ѝ го кажеш, ще се учуди. Какво значи „собственик“? Има доста дефиниции, в случая ще взема две: правна и психологична. Юридическото определение е външно, по документи. То е мъртво, не го интересуват душевни състояния. Ако някой забегне в чужбина и не се върне никога, той си остава собственик на имота. Но той не го вижда, не го пипа, не се разпорежда с него. Фактически е собственик по спомени... Вирджиния се е сраснала с къщата, тя се грижи за всяка стая и прозорец, кани и настанява когото пожелае, застила или вдига всеки килим. Никой не може да ѝ държи сметка. Тя заключва и отключва по-старателно от мене. Решава кое как да боядисаме, какво да променим и подновим... Тя е по-истински собственик! И, естествено, ще преживее по-трудно събарянето ѝ... Но ти си абсолютно прав да питаш: всъщност за какво си тръгна? Само заради това ли? Едва ли. По-скоро беше някаква неовладяна реакция, протест срещу ония и срещу мене, бунт срещу обстоятелствата, които я принуждават да се съгласява. Като не може да победи, не е длъжна да стои на едно място. Може да избяга, да вика, да ругае или да плаче. Може да се хвърли в ръцете на първия срещнат. Това е въпрос на натура, характер, наследство. Тя няма избор — точно така, както нямам и аз. Само че моето се вижда, а нейното създава погрешно впечатление за свобода. Ако ме попиташ кое поведение е за предпочитане, ще ти отговоря: нейното. То я разтоварва, лекува, спасява. Моето води до претоварване, до въртележка в омагьосан кръг. Изходът при безизходна ситуация е да не мислиш. Децата преживяват преувеличено мъчнотиите и ги преодоляват с лекомислие, забравяне. Циганин не се самоубива. Илюзията е огромна дарба и у когото липсва, скъпо плаща. Точно както аз плащам в момента. И това ме потиска още повече.

— Извинявай, аз го помислих за Вирджиния, макар и по-елементарно: тръгна да се развява по Варна и Русе. Но понеже ти заговори за това, ще попитам: правила ли го е досега? За да стигнеш до този извод, значи имаш наблюдения, впечатления...

Фарът на хоризонта светваше кратко, после се смълчаваше за по-дълго и пак проблясваше. Играчка, символ, необходимост... Чу се щастлив вик на жена — наблизо се къпеха влюбени или грешници. Комарите бяха над главите ни, мярваха се за миг пред окото и изчезваха. Нощта се настаняваше над простора и земните гънки. И в нея ставахме още по-малки, с приглушен говор и дързостни намерения да назовем онова, от което се боим. Или което дълго сме потискали.

— Ако жената тръгне да търси развлечение, да се „развява“, както казваш, това не е непременно повод за упрек. Може да ти прозвучи странно, но аз допускам правото на Вирджиния да се прегърне с друг. Не искам да го виждам и научавам — ще се измъча. Затова не се интересувам, не разпитвам. Тръгнеш ли да търсиш нещо, ще го намериш, дори ако не съществува. Така е намерен бог... Отговарям ти: да, правила го е много пъти. Обхване я бяс, загуби възможността да преценява чужди доводи и нищо не може да я убеди в „плебейската логика“ на дълга. Тя има доста смислена позиция за правото на жената да отвърне исторически и практически на мъжа със същото... Не смяташ ли, че упреците идват най-вече от невежеството?

— А не ти ли е минавало през ума да я оставиш? Питам, защото вашият живот ми е интересен, той е по-различен от моя.

— Навремето един мой клиент се разведе само защото жена му отишла да постои при майка си. И двамата съвсем млади, тя от заможно селско семейство, той работник в Русе. Живеят на таван. Тя ражда и няма възможност да къпе детето, да се преустрои в новото си битие на майка. Най-напред го моли, той не ѝ разрешава. Аргументът му е чисто мъжки: „Отидеш ли си веднъж, повече няма да се връщаш!“ Не прие съвет нито от мен, нито от съдията... Да, мислил съм за развод. Първите години постоянно ми се налагаше. Често ме и съветвах. Но аз имам някакво разбиране за брака и го следвам. Приемам римското становище, че е договор. Сделка. Думата изглежда лоша, но е откровена, за предпочитане. Църковното „тайнство“ нищо не казва, то е мистерия. Интересното е, че религията изгражда нещо реално върху абсурд. И вероятно е по-близо до истината. Може би

същността на брака е продължението на надеждата, възникнала при обещанието. Забележи, че надеждата е много близо до илюзията... Впрочем църквата е преследвала своите цели.

— Слушам те.

— Първо, подчинение. Даваш обет по собствено желание „пред бога“, а си принуден от физиологични причини. Това е гениална обществена организация, а не като глуповата държавна принуда. Второ, възпроизводството на миряни. Редници. „Познаването на жената“ не е грях само ако има за цел продължаването на рода. Трето, данъкът. Всичко се заплаща: брак, кръщение, опело, помен... Дотук целите са прагматични. Но идва четвърто: словото! „Словото беше у бога и бог беше словото...“ Тук е потърсен висшият принцип на нематериалното, на обобщението. Думата става сама по себе си морал. Дадена дума! Вече сме в сферата на един принцип... Как да станеш човек на думата — имаш ли право да обещаваш!

— Обещават двамата, а после излиза, че само единият се вързал. Почтеният става наивен.

— Не съм сигурен. Който обещава само пред двама свидетели, е търговец. Исква да се отметне, но ще бъде изобличен. Всъщност обещаваш пред себе си. Никой брак не се сключва в условна форма. А е логично да се предположи, че ще настъпят обратни причини. Обратни на тези, които са довели до брака.

— Упрекваш ли необходимостта? Дълга в брака? Или се съгласяваш?

— Съобразявам се като всеки конформист. Но без да го упреквам. Може би бракът е спасение от хаоса.

— А ако този брак и този конформизъм те погубват?

Исках да сведа въпроса до него и Вирджиния, търсех да я обвиня. Тя не ме прие интуитивно при запознанството ни, всичко беше някаква шега, но ето че аз я отхвърлях без усмивка, без да изпитвам снизхождение.

— Ние сме изключително рядко свободни да постъпваме както искаме. Децата и глупаците не го знаят, затова често плачат. Лъжем се и когато мислим, че знаем какво точно искаме. Големите решения не са предоставени на волята ни. Това не е като да се окъпя или не.

— Не си против развода, нали?

— Трябва да си спестяваме разочарованията. Поне да ги намаляваме. Аз това и правя. Но има още нещо: ако подозираш, че другият след развода ще затъне, нямаш право да го тикаш в калта. Тука нещата не са относителни. Който затъва по твоя вина, дърпа и тебе.

Нещо ми се изплъзваше. Вярвах му, а не бях съгласен. Моето битие не искаше да се съгласи с неговото.

— Добре, но да си представим, че те мамат и предават, а ти си пожертвувал за тази жена нещо голямо. Едно бъдеще например. Бракът не е само на двама души, той е социален. Той е и на децата. Живеем не само в семейството, не само заради него. Живеем и заради утрешния ден, век...

Гъстите вежди отново се спуснаха. В такъв миг изпитвах уважение към мисленето му и към майка му, която го е принуждавала да търси точните думи. А те са винаги неточни!... Странното беше, че аз исках да намеря неговите обвинения против Вирджиния, а той непрекъснато се отмяташе от себе си и заставаше на нейна страна. От диалектическа потребност ли го правеше, защитаваше общността им или наистина вярваше в разума на неподредената чувственост?

— Вирджиния не ме е измамила. Тя беше точно такава и преди да се оженим. Ние вярваме в своя образ за другия, в това, което ни се иска. А този образ е повече или по-малко илюзорен. Дори собственият ни образ е илюзия за самите нас. И този, който се опита да го премахне, ни дразни. Ако успее, става още по-лошо. При брачни дела почти всички се позовават на разочарование и измама. Партньорът не оправдал надеждите. Хората прикриват, без да искат, глупостта си с „измама“ и „разочарование“.

— Ти не си се разочаровал от Вирджиния, така ли?

— По-скоро от себе си. Допускал съм много пъти обвинения срещу нея, после съм ги оттеглял... Като дете ми бяха създали доста идеализиран образ, нарисуван най-вече от мама. Бяха ми внушили, че съм изключителен. Манията на всички родители у дома беше „доказана“ поради някои действителни заложи. Но заложи и осъществяване са две различни неща. Едното е начало, другото — край. Дълъг път лежи между тях. За да го изминеш, трябва воля и характер на азиатски фанатик, при едно европейско мислене, плюс радостта, че затова си се родил. Аз нямам такава упоритост, още по-малко желание за каторжен труд. Аз съм износен в детството си.

Липсва ми енергия и съпротива. Не съм изграждал характер в борби. Не съм играл достатъчно, не съм се цапал, ядях с нож и вилица, без да говоря... Те смятаха, че аз съм свършен, когато аз съм бил свършен. Мъчително ми беше да го осъзная. После се примирих — Вирджиния ми помогна. С присъствие. И сега каквото имам, ми стига. То е достатъчно за нормална юридическа практика. Нивото на правната работа в нашите инстанции и учреждения е ниско поради общото спадане на нормативното начало. Конкуренцията е нищожна, интересите не са остро противопоставени, заплащането е ниско. Аз съм доста над средното ниво — дори Вирджиния се справя успешно... Остава ми една-единствена възможност, за да защита онази „изключителност“: дълбокото примирение, съгласието да бъде най-обикновен. Скъсване с миналите критерии. Това схващане не е ново, то има началото си в древността. То е близо до същината на будизма, отчасти и на християнството. Обикновеният български селянин и занаятчия в миналото е мъдро примирен — това са героите на Йовков. Днешните амбиции и ламтежи създават хора без физиономии, угодни за придвижване нагоре. Многобройните служби корумпират. Амбицията е агресия. Тази дума стана много модерна, много популярна... Ти смяташ, че с Вирджиния сме неравностойни, че я превъзхождам и съм нейна жертва. Баща ми смяташе същото и предрече пропадането ми. Мама и досега е убедена, че ако се разделим, всичко ще се оправи, ще тръгна пак по нейния път. Никога няма да разбере, че аз вървя по него! Спестявам и истината. Ако една раздяла може да реши проблемите, всичко би било много лесно. Но ние сме се разделяли. Няколко пъти. Защо не престанах да пи я? Куриозното беше, че тя ме напускате, аз бях този, който я търси. Вярно, с нея започнах този живот. По-голяма е, по-рано са я научили. Но и без нея щях да посегна. Моите родители не можеха да проумеят, че през детските ми години са ме подготвяли за жена като Вирджиния. Затова при нея е най-нормалният ми живот. Аз не съм чак толкова позначителен от нея, макар да съм чел повече. Да, тя говори, аз мълча; тя губи делата си, аз ги печеля; тя е разсеяна, аз съсредоточен. Но това е външната страна, видимостта. Същността на личността е дълбоко в характера, в заложените и възпитани тенденции, в програмирането. Проблемът за целта. Средствата се съдържат в целта, заложен са. Насилието в детството, дисциплината и ежедневният контрол са

насилие срещу природата. Преди да се ожена, аз бях едно постоянно „мирно“. Кой може да издържи на „мирно“ цял живот? Вирджиния ми даде „свободно“. Тя ме одобрява такъв, какъвто съм. Аз имам нужда от това, за да съществувам. Смятам и разправиите ни за нормални. Преди да я познавам, аз си забранявах половината удоволствия на света, и то по-важната половина. Постигах цели, поставени ми от друг. Бях навита пружина, дресирано пале. Ако се бях родил при Хитлер, щях да стана групенфюрер и да избия вместо в пиянство в насилие и садизъм. Един способен агресивен юноша, когото произволно насочват към жестокост, наука, хомосексуализъм. Мама има огромни качества на възпитател и насилник, толкова големи, че син като мене не е могъл да ги понесе. До обучението има една крачка, до насилието — още половин. Моето съществуване беше разделено на позволено и непозволено, на разумно и лекомислено. Доказателство за падението на един човек в живота беше да е беден, болен, страхлив, глупав. Жените бяха опасни, нечисти, клопка за способния младеж... Е, когато дяволът е толкова черен, остава ти да изпитваш огромен стремеж към него. И ми е бил нужен първия допир с Вирджиния, за да се взривя... Ти виждаш нейните недостатъци, но тя има изключителни качества. Жизненост. Енергия, възможност да страда и се радва, да съчувствува, да предлага, да разпитва, да увлича. Тя е движение. Страст. С нея прекарах най-хубавите си години като награда за скучното ми детство...

Щурците викаха за любов. Едно странно „кюх!“ издаде близък делфин. Граничният прожектор на баира завъртя конуса си.

В такъв час думите стават по-топли и ни намират по-лесно. Слушах упоен тази изповед на човек, който изпитва желание да разкъса една семейна и обществена легенда, да се саморазправи с досадната измама за своето отминало благополучие... Може би... Може би! Но тези силни думи на откровение, изказани с настъпателна убеденост, по същество бяха защита. Пledoария на една неизбежна загуба. Аз бях единствен слушател, следователно бях съдът. Ако Тахо ме беше помолил за присъда, щях да му отговоря: Да, печелите делото, вие сте оправдан за пропадналите надежди на своите родители. Вината е тяхна, не на Вирджиния, не на техния син...

Боя се, че някой ще обжалва решението ми!

— Ако се беше оженил за друга, същото ли щеше да мислиш? Тази философия не е ли по-изгодна за нерешителните хора? Не става дума за теб или мен... Кимна в съгласие.

— Един ден, беше преди три-четири години, мама ми заяви: „Е, сине, искаш ли да ти кажа какво представляваш вече: един мързел, който те превръща в глупак!“ В нейните очи е точно така. Тя е чела само един учебник по социална теория. Слабата страна на нейната, общо взето, силна позиция е, че не допуска друго становище... Не искам да ме разбираш погрешно. бил съм години раздвояван. Нося в себе си два възгледа. Измъчвал съм се. Но няма философия, която да обхваща безпогрешно и завинаги света. Да, аз вече не съм онзи Тахомир Хинков, създаден по образ и подобие на своите родители. Аз приличам и на Вирджиния. Все повече нейни черти улавям в себе си. Вероятно затова съм и по-щастлив. Затова толкова ми липсва!... Аз вече съм Вирджиния или поне искам да бъда!

— А не можеш!

Замълчахме.

Допускам, уязвеното честолюбие на Тахомир да му е било суфльор. Страданието, причинено от нея, може да е потърсило наркозата на самоосъждането или примирението. Защото редом с него се долавяше и протест. За да заглуши недоволството си, той го засипваше с разумни аргументи. Но протестът идеше отдолу, от неразумната сфера на битието, която не знае или не ще да знае езика на разума... Не, Тахо никога нямаше да стане Вирджиния! Помня как заяви с чудесната си ирония: Ако се колебаеш как да постъпиш, попитай Вирджиния; каквото ти каже, направи обратното и няма да сбъркаш.

Приближаваше дребна фигура на човек. На дете. Вървеше под дюните и сякаш търсеше някого.

Нас. Малката ми дъщеря застана делово:

— Мама каза да идвате за вечеря! Забравихме отвлечените неща.

— Правилно, Дробче! — зарадва й се Тахо. — Ще слушаш майка си, тя знае по-добре от нас какво искаме!

Вървахме край тихата полюшваща се вода. Малкото неусетно се навря помежду ни. Първо улови мене, после и чичо Тахо. В къмпинга ни доведе почти арестувани.

На този плаж, почти на същото място, ние щяхме да идваме още много щастливи години, додето един от нас умре.

Вирджиния беше пристигнала в Русе. Скандалът бил един от най-сполучливите в живота ѝ. Заварила трима общи работници и един багерист. Оградата съборена на едно място, колкото да влизат камионите. Алеята прекъсната, два от шестте кестена отсечени. Въжето ѝ за пране там, но отвързано в единия край и смотано в другия. Прахолякът покрил наоколо, буци пръст, камъни и камъчета, започнат изкоп, стоварени талпи с цимент и вар по тях. Къщата хубава, със спуснати пердета, невредима, но тъжна.

Какво общо имат трима работници и един багерист с паричните и емоционални проблеми на Вирджиния? Какво могат да знаят те за скритите и явни ходове на своя началник — всъщност на неговите началници и стоящите още по-горе? Но Вирджиния тях заварила, от тях си го изкарала. Викала, ругала, обиждавала, крещяла да се махат, заповядвала на багера да спре, сочила му пътя навън, заплашвала с прокуратура и милиция... Хората спирали зад железните пръчки, гледали и слушали, едни съчувствували, други се подсмивали, съседите дошли да я утешават, успели да я вкарат вътре, но тя отворила един прозорец и продължила гневно, истерично да сипе закани и клетви, да ги облива с епитети и да призовава за справедливост и мъст. На работниците им омръзнало да слушат, следобедът превалял и махнали с ръце, отишли си. Багеристът, помазнен и напрашен здравеняк, разгърден до пояса, изключил в края на работното време. Вирджиния, все още възбудена и крамолна, му викнала да отиде веднага при нея. Човекът имал нерви и настроение за още една разправия с хубавата жена. Но заварил налята ракия. След още някоя чаша тя му посочила вратата на банята.

Това, което видели комшиите, го продължил сам той. Нашего брата смята, че хвалбата е венец на всяка победа и е готова да обяви за празник дори деня на поражението си. Въпрос на думи.

Флорина обича да повтаря: „Човек се ражда!“ Ударението в края го поставя с поглед, глас и жест. Тази категоричност е обобщение и присъда, без право на обжалване, тоест тя изповядва прастарата и съвсем модерна философия на предопределението и фатализма. На оневиняването: той е такъв по рождение. „Какво мога да направя, такъв съм се родил!“

Спрямо чуждите този удобен възглед съдържа по малко презрение, превъзходство и насмешка. Към своите е снизхождение, а спрямо себе си — оправдание. Ние, родителите, не сме виновни, че децата ни не са успели да станат... На моята дъщеря мързелът ѝ е вроден... Синът ми е буен и невъздържан по наследство... Какво да направя, като се метнал на...

Човек се ражда да говори, но отраснал между животни — ръмжи. Майката наказва децата си, за да ги промени. Ние сме глина в ръцете на обстоятелствата. Някой се мята на гората!

— Добре — възразява ми Флорина, — нашите деца нали растат при еднакви условия, защо са толкова различни? Близнаците на сестра ти съвсем нямат нищо общо помежду си! И пръстите на ръката не са еднакви. Съдбата, ако си спомняш приказките, се определя в деня на раждането. Само че много късно разбираме за какво сме предопределени...

Нашите деца, Флорина, пораснаха при различни условия! Дори да вземем само факта, че първото се роди без конкуренция, а второто трябваше да се справя със съперник. Във всяка битка има победител. Знаеш, че най-добрият стимул за успеха е предишният успех. Раните на победителите заздравяват преди раните на победените. Прорицателката на нещастията е донякъде тяхна причинителка (Касандра). Родителите не са безучастна публика в ежедневното състезание на децата си, те викат за своя отбор дори когато мълчат. Додето го нямаше малкото, аз носех голямата на раменете си и тя ликуваше отгоре. После тя слезе и мястото ѝ го зае друга. Би ли могло това тригодишно дете да ти опише вълните от преживявания и страдания, които са го връхлитали всеки ден, и то по няколко пъти на всеки час! Сравненията обиждат, а съвместното съществуване на два предмета е вече неизбежно сравняване. Какво безмилостно сравняване е било, колко грешки сме правили и правим! Грешките срещу безпомощния са престъпление!... Децата си избират идоли, обикновено бащата и майката. По правило едното се ориентира към единия, другото към другия. Бащата и майката не са еднояйчни близнаци те не си приличат, спорят, борят се за надмощие. Децата им подражават.

Голямата ни дъщеря порасна три години на столче с възглавничка отдолу и попарка пред нея: „Отвори си устата,

бабиното!“ Чакано дете, милвано, преди да се роди. Тя и досега е убедена, че едно момиче трябва да чака под черешата, за да ѝ пуснат клонче цветя или шепя плодове, че тъмното е опасно, мъжете са силни, учителите — умни, а красотата е най-важното на света. Малката дойде нечакана, по своя инициатива, нахално. Тя не зяпа нагоре за клончето, тя е на върха на черешата, на гърба на коня или магарето, върху шейната или ските. Преди да проходи, „тръгна“ в детската градина, оставена в чужд дом, на непознат диван. Интуитивно усети, че този живот е несправедлив, че друг няма, че приятелствата се печелят с усилие, че действието е за предпочитане пред очакването... Ето че се научи да плува. Днес пуснах ластика на гащичките ѝ и тя продължи сама, при това с изящни симетрични движения на ръце и крака. Абсолютен жабок!... Вече я виждах след някоя година как шари насамнатам из това море, как обикаля на водни ски, как стъпва върху дъската на сърфинга и с полегнал над вълните гръб се носи с плющенето на вятъра в платното!... Боже, как щеше да се носи това момиче по вятъра, събрало очите на хората! Как щеше да се хвърля надолу с главата в състезателния коридор на басейна! Как гъвкаво ще стъпва на дългите си крака, ненавиждайки твърди обувки и подметки, високи токове и прически... И ще присвива малките си сини очи със загатнати бръчки, гледайки иронично, приятелски, християнски на света!

Леля Вирджиния се е родила в дълга рокля и златни накити. Веднага е седнала пред чаша джин с цигара в ръка. Но едва ли е носела в чантичката си идните огорчения!

Драги професоре, готов съм да се обзаложа, че никой не се ражда разочарован от този свят! Тъкмо затова светът се мъчи с години да преобърне вярата ни, да ни направи по реалисти, по скептици, по умни. Да ни разочарова! И въпреки всичко не успява, защото този свят не е толкова лош, не е измамен всеки ден, не е подъл на всяка крачка. Този свят е толкова хубав понякога, че не бива да го губим за нищо на света!

Тогава защо го губим? Как? С чия помощ? А този, който ни го отнема, не е ли от света?

Защо и сега, в този миг, милиционерската сирена на пътя пици, какво пак е станало, кого са премазали, не стига ли, че онзи ден цял автобус с деца падна от моста в реката!... Бурята беше толкова страшна, събрала гнева си от море и небе, тръгнала от Кавказ и Азия с

намерение да ни помете... Преобърна две-три коли, скъса някое парче плат, счупи десетина буркана. Един глупак без никакви намерения удави цял клас деца!... Само той ли? Кой беше проектирал моста с хлабавите му парапети? Кой възпита този шофьор в лекомислие? Защо е бил изнервен, разсеян, уморен? Какво е станало с...

Не, не било катастрофа, минавал специален мерцедес и сирените му правели път. Слава богу!... Отбой.

Вирджиния никога нямаше да стане скептик, тя си е опазила детските очи за света и след всеки жалък и нищожен мъж очаква истинския. Вече е срещнала двама или трима. Значи съществуват! А защо не е останала при тях!... Е, това не е въпрос, това е пенсионерско учудване. Защото не е некролог на вратата, нито инвалид в количка, а паметник в градинка никога няма да стане. Съвършенството не е лодка в пристан, разочарованието е за предпочитане пред еднообразието. Да бъдем оптимисти, лошото е напред! Тази поговорка не е толкова ирония, колкото позитивно житейско начало!

Впрочем първият също я излъгал. Умрял. Непоправима вина! Дори повече — грешка!

Всичко започва с онзи влюбен глупак, който направил опит да се самоубие. Вирджиния вярва, че е било в нейна чест. Да, с известно приближение. Човек се убива по хиляди причини, наслоявани с години, но накрая посочва една. Естествено, избира най-красивата, най-трагична или романтична — да речем, Вирджиния. Историите на самоубийствата са толкова омесени с измислици, че би трябвало да им вярваме колкото на житията на светиите. Може би по-скоро на психиатричната експертиза.

Този рицар на несъстояла се легенда имал почти всичко на света, без да го е заслужил почти с нищо. Той просто се родил. Баща му е могъл да бъде беден, но се случил богат. Имал фабрика за кревати. Построил я сам. Досетил се, че ако Втората световна война се забави десет-петнайсет години, бедните селяни ще спестят някой лев и ще поискат да изхвърлят патовеите. И бедният иска да му е меко под гърба... Войната се забавила двайсет години и пружинените кревати нахлули в огромните селски пространства. Стотици хиляди! Милионите на бащата направили от сина смешен виенски принц, завърнал се без диплома в Русе след шестгодишни семинарни занятия из бирарии, опера и особено оперета. В Русе обаче той не бил смешен.

Богатият не е смешен. Не е и глупав, нито е грозен. А този бил на всичко отгоре хубав. Според схващанията на времето си — изискан. С много немски думи в главата, мелодии на валсове и спомени от най-големия европейски корд-балет. На трийсет и две години среща най-истинското момиче на Русе, при това шестнайсетгодишно. С походка на балерина. С очи и устни на филмова актриса. Със смях на дете. С темперамента на решителния си баща, облагороден от сантиментално-еротичните мъгли на майката. На всичко отгоре богата!

Всеки за себе си изглеждал недостижим.

Нужен е бил съвсем малък сценарий, за да избухне любовта. А защо да не кажем, че са били родени един за друг?

Тахо ми разказа всичко това, а аз си правех селяндурските коментари.

Предполагам и двамата са били художническо-хистеричният тип и поради това са имали нужда от сцена: заведения, сбирки, танци, журове и соарета, лудеене и пилеене на пари. Той — горд с малката си нахакана фея. изкарала теория на любовта при майка си, осъзнала влиянието си над мъжете и хвърлила ръкавица в лицето на даскалите. От своя страна тя — щастливо увлечена в един богат и красив европеец, който може да я покаже на света в блясъка ѝ. Разбира се, това е видимото. Суетните също имат сърца, лекомислените се влюбват. Страдат и кралете — неотдавна най-известният от тях е захвърлил короната си заради любов. Какви времена!...

Вирджиния е била твърде ефектна отвън, но все още хлапачка отвътре. Нужен ѝ е малко опит, уважаван и доказан кавалер. И ето че прегръдката му я превръща в смела и дръзка млада дама, която знае, че няма какво да губи.

А доброто име?

Някога за момата доброто или лошо име е от фатално значение. То е изключително ценена зестра, а загубването му се изкупва с безмерно унижение и имотно обезщетение. Векове наред семейството е стегнато в менгемето на традицията. Но идват нови времена, градовете растат, богатството само по себе си е добро име. Жените и дъщерите на нашия хайлайф отказват да живеят заради мнението на „еснафите“. Русе е врата към Европа, пък и бунтът у дома ѝ е започнат от майката. Част от позициите вече са завладени. Високото положение

на двете къщи ги издига над предразсъдъците, а любовта ги прави дълбоко морални.

Градът научава за тази връзка на другия ден, пък и те я афишират. Те шокират добрите стари нрави и общопризнатото лицемерие. Накъде се е запътил този свят? Синът на един от най-известните фабриканти тръгнал да се хвали със скандална любов! Една ученичка, дъщеря на голям винар, се разпасала и тръгнала по стъргите! Няма ли кой да ги спре?...

Защо не? Докога преструвки? Любовта е за младите! Идват нови времена!... Хората се разделят на две и Вирджиния става притча во езицех.

Училището си отмъщава, предпазвайки от поквара останалите ученици. Последната година Вирджиния завършва във Варна, тъй като е изключена за неморално поведение от Русенската гимназия. Богатството на двете къщи не успява да победи твърдоглавието или принципите на онова все още независимо училище. Пък и са дошли нови времена, богатите съвсем наскоро ще загубят богатството си.

Началото на нейния любовен живот се оказва лебедова песен на неговия. Въвлечен един път в съдбата на Вирджиния, която е трябвало да бъде и негова, този син на пружинената фабрика ще бъде понесен шеметно от социализирането на любовта им и ще тръгне да защитава име, престиж, гордост, власт. Ще иска да доказва на цял град кой е и какво може. Вече е престанал да мисли като индустриалец и търговец... Уви, любовта обърква добрите сделки!

Разбира се, има лесен изход: тя ще завърши във Варна, ще се върне и владиката ще ги венчее в митрополитската църква пред очите на всички. Отмъщението ще бъде в бляскавата церемония — огромни свещи и воали, дълги коли, бурета вино, симфоничен оркестър, тоалети от Париж, гости от Виена... Не би! Една сутрин фабрикантът ще се окаже без фабрика, без влогове, без телефон, с иззети килими, каси и ценни книжа, с изгребани пари и течение от разтворените врати.

Тогава на всекиго ще остане само имуществото на мъдреца.

Този, който е строил фабрика, ще се поклати, но няма да падне, защото не се е родил от нея. Но този, за когото е правена, може би ще рухне. Ще обърка и пътя си. Може да се разреве.

И ето че сетните си пари този пропил се вече бохем ще харчи за цветя. Трогателно — и какво от това? Цветята не трябва да са израз на

отчаяние! Не бива един жених на трийсет и пет-шест години да е без професия, без пари, без власт и без приятели!... Особено без бъдеще!

Тогава накъде?

О, има заведения!

И принцът просяк се пропилил окончателно. Не отведнъж, но с постоянството и упоритостта на безволевите. За да докаже, че е сантиментален, направил и опит да се самоубие — хвърлил се от третия етаж на едно стълбище. Може да е било и нещастен случай, бил пиян... След години ще умре в нищета и пълна разруха. Ще остане само споменът за красивата любов, за предишната му известност.

До последния си ден остава предан на любимата си. Лекарите смятат тази рицарска вяност за нещо друго. Но Вирджиния няма да се ласкае толкова много и ще поиска да го забрави.

Въпросът, защо го е изоставила така лесно, сам се задава. Никой не знае дали е било лесно или трудно. Предполагам, че суровите възгледи на бащата са повлияли. Брак не се строи върху минали пари и стара слава. Този виенски студент е могъл за толкова години да научи поне един занаят — не е ли чел приказката за царския син!... Майката със своето лекомислие е гледала доста проникателно напред и е видяла нова любов за красивата си дъщеря.

Младостта и красотата също са лек.

Дойде си на четвъртия ден привечер. Флорина засия, децата я начоголиха, съседите взеха да надничат. Тахо лежеше на лакът и събитието го вдигна бавно. Или прекомерно се владееше, или беше още сърдит. Оказа се, че е пил — кой да знае кога посяга към шишето в палатката си! Героинята пристигна възбудена, енергична и разгневена, готова за мероприятие на маса. Започнахме с кафето, присъединиха се доцентът и жена му, после продължихме със сухоежбина — по малко шпек, бисквити, масло и сирене, а изненадата беше кутия индийски фъстъци. Чашите се наляха в чест на гостенката. Весели тостове. Вирджиния благодари на Флорина за телеграмата.

Оказа се, че моята проклета и умна жена още на втория ден изпратила телеграма до Русе: „Върни се веднага, братовчедът и децата те чакат!“ Не ни каза, защото е могла да претърпи поражение.

Отчетът на Вирджиния беше дълъг и емоционален. Скандала го описа подробно и картинно. Срећнала се с двама от заместник-прокурорите — и двамата отнесоха псувните. В общината не намерила

с кого да говори — вдигали рамене, препращали я тук и там. В строителната я приел лично директорът, черпил я кафе и водка, съчувствувал ѝ, но какво зависело от тях, те били изпълнители. Махалата била разстроена, всички съжалявали за къщата, отделно запитали улицата, багерът боботел непрекъснато. Ония тарикати се укривали, намерила по телефона одного и му таковала в устата. Не могла спокойно да заспи, не искала да гледа разкопаната и отъпкана градина, унищожените си цветя. И решила да се върне. То пък дошла и телеграмата на Флорчето. Поне си прибрала вещите отвън...

— Въженцето! — отбеляза саркастично Тахомир.

— Не е само то! — викна Вирджиния. — И не се заяждай с мене, защото направих грешка, че се върнах. Трябваше да остана при сестра си, Варна също е море, има достатъчно заведения и приятели. Но като зная, че не можеш без мене, реших да зарежа себе си и да пропътувам отново триста километра! Заради тебе! И заради дечицата — милите лелини сладурчета!... Мъчно ли ви беше без мене?

— Да! — увери я от сърце голямата.

— Фъстък, ти защо мълчиш? — обърна се тя към малката, уличавайки я в безсърдечие.

— А ти защо си тръгна! — тросна се назидателно онова.

Големите очи на чичо Тахо се извърнаха топло-благодарно към него. Вълнението го беше размекнало, погледът му блестеше.

Доцентът се осведоми за подробностите около строежа, за процедурата по отчуждаването и заплащането. Искаше да знае как се оценяват допълнителните капиталовложения, дренажите, кладенците и асмите, защото имало вероятност бабината му къща на село да я събарят — била на площада.

Прищя ми се да легна, но се бяхме разположили на моята „веранда“. Най-сетне с голямо закъснение дойде ред на децата и въпреки протестите им ги натикахме да спят. Компанията се разтури.

Тахо се надигна трудно, Заяви съвсем бавно:

— Флорче, извинявай, много съм пиан! Двете с Вирджиния го подкрепиха. Вървеше спънато.

Тази нощ досами нас се настаниха „потапячите“. Чувах насън да бръмчи камион, някакви гласове се разправяха, като че беше сръдня, но не можах да се надигна.

На заранта както винаги станах пръв. И се смаях... Току зад Таховата палатка, опряна в мрежата на оградата, се издигаше огромна брезентова шатра, съвсем казармена, с малки квадратни прозорчета, която би могла да събере двайсет или трийсет души. Камионът фургон се оказа също полувоенна машина на три оси, пригодена да се движи на пясък или разорана земя. До мотора стърчи един голям сандък, на него тъмнозелен омаслен фенер, а отзад лежи безсмислено резервно колело. Пречило е при разтоварването.

На каросерията — диагонален надпис на латиница:

„ПОТАПЯЧИ“. Буквите дебели и строги, с бяла блажна боя. След малко доцентът ще го преведе, гмуркачи, водолази.

Хората се будеха и заглеждаха необичайното, почти атракционно явление в края на къмпинга. Може би усещаха смътно, че нещо не е в ред, удивляваше ги нарушеният стил на селцето ни. Дразнеше и фактът на безцеремонното нощно настаняване. Сетихме се за топурднята и нарушения сън, сега виждахме печалните му последици.

От брезентовата палатка един по един започнаха да излизат мъже. По-скоро мъжаги! Отначало бяха тихи, сънени, движеха се механично. После взеха да си подхвърлят къси, енергични реплики на своя език и да свалят нови сандъци, пакети, метални бутилки, железни куки и бог знае още какво! Не ми беше удобно да зяпам и се затирих да потичам край водата. След стотина метра видях самотна жена да прави почти невероятни упражнения — огъваше се пластично и акробатично като циркова актриса. Абсолютна мис Плаж!... О, но това положително е тя — жената на музиканта, краля на хармоничката!... Стефка!... Тръгнах ходом, за да я огледам по-добре. Да ѝ се насладя. Точно така, приятелю на нашите души, имал си право да кажеш ония думи за музиката и Стефка! Да, тя е хубава като твоите мелодии, може би още повече!

След двайсетина минути, на връщане, тя продължаваше упражненията си, но седнала. Йогистка! Беше подгънала така невъзможно краката си, че ми се щеше да се хвърля и ѝ помогна. Но младото лице излъчваше нежност и спокойствие, то сякаш олицетворяваше красотата и болката на утринта — в хармонията на изгряващото море има носталгия по непостижимото.

Когато се прибрах, потапячите бяха наизложили комай целия си панаир. Ужас! Вече брояха цял взвод — десетина отбрани мъже, кой от

кой по-яки, още пет-шест жени и сума ти дребни деца. Едно пеленаче се дереше гласовито — и то щеше да става водолаз! Нямахше помен от първоначалната им сдържаност — говореха едновременно неколцина, особено жените, децата шареха насам-натам, носеха, туряха, преместваха и коментираха. И все пак се долавяше организация: хората приказваха и действаха по някакъв план. Забиваха колове, копаеха ями, монтираха бутилки, опъваха простори, изравняваха плаца, изтупваха одеяла... Отведнъж моторът на колата бръмна и надмогна досегашната шумотевица.

— Какво става тука? — попита раздразнено Флорина, сякаш аз бях донесъл тази олелия на гръб.

В този миг се появи и Вирджиния в една от екзотичните си хавлии, успяла да забодне цигара в подпухналите устни.

— Какви са тия простаци? — попита. И едва тогава възприятието ѝ се осмисли, тя осъзна трагизма на невъзможното съседство. — Ама какво е станало, кой ги пусна тия?

Още не можеше да запали цигарата си. Бръкна в джоба на хавлията, но не намери кибрит. Флорина щракна запалката си.

— Виж само колко дечурлига водят! — каза стиснато.

— Тахо! — викна началнически Вирджиния. Гласът ѝ укрепваше и се засилваше опасно. — Чуваш ли, излез веднага! Донеси ми и очилата!

Отзад се заговори припряно на немски, някаква жена сякаш предприемаше по свой почин нещо. Доцентът се появи с подчертана чупка в кръста, като че беше схванат.

— Нощен сюрприз, уважаеми съседи! Честито!... Нещо като десантът в Нормандия през четирийсет и четвърта година...

Но Вирджиния нямаше желание да участва в остроумен разговор. Тя дърпаше от цигарата и съзерцаваше късогледо нахалниците. Свитите вежди издаваха усилието на очите.

Тахомир се показа тромаво с очилата в ръка. Снощното му напиване личеше.

Вирджиния натъкми ефектните светли рамки с големи стъкла „соларис“ и прозря още по-добре наглостта на среднощните каубои. Тръгна към тях. Стигна сандъка им и викна: — На вас кой ви разреши да вдигате тука катуна си? Кого питахте да се настанявате на пътеката! Аз откъде ще минавам, за да ида в тоалетната?... Веднага си

прибирайте боклуците и се натоварвайте обратно!... Какво зяпаш? — кресна на един русоляв и мустакат гигант, който я гледаше усмихнато.

— Жини, излишно е да се разправяш с тях — каза Тахомир. — Трябва да се повика Вангелов.

— Да се махат! Наврели се в палатката ми! Аз да не съм колективна жена на еснафора от Европа! Колчетата им са зад нашите! Вади ги! — посочи тя с дългия си показалец, чийто сребърен лак блесна ефектно.

Но Тахо се беше извърнал, може би очакваше да види Вангелов или преценяваше съотношенията. Вирджиния хвърли недопушената цигара, отиде до колчето агресор и го задърпа. Не успя веднага, но го разклати ѝ с гняв го измъкна от пясъка. Запрати го обратно с вървата обтегач. Хората бяха строили набързо нощния Си подслон с рехаво забити колчета.

Напрежението отведнъж премести стрелката си към максимума. Ония здравеняци спряха работите си и се вгледаха мълчаливо в нас. Един от младите тръгна към Вирджиния, но едрият мустакат мъж го спря с жест. Две от жените запrikaзваха едновременно, изглежда, призоваваха към отплата, защото водачът — по всичко изглежда мустакатият беше такъв — ги смъмри и те млъкнаха. Той каза нещо и на другите, след което те обърнаха гръб и продължиха заниманията си. Сам той подбра здрав, около метър висок кол и с десетина удара на чука го заби дълбоко — вече наблизко до техния брезент. Върза увисналата връв, погледна Вирджиния и се възви. Този път не се усмихна.

Инцидентът можеше да приключи дотук, но не и за кипналата Вирджиния. Бяха се събрали и зрители, при това заинтересовани, на нейна страна. Те продължаваха да коментират поведението на нахалниците и тя се обърна още по-гневно към мъжа си;

— Защо стоиш, отивай да повикаш Николай! Дума да не става! Няма да позволя на тия умплеши да ми развалят почивката, не съм дошла да слушам камиони, до гуша ми е дошло от простаци! Това е къмпинг, а не лудница, в Русе багери, тука компресори, навред тъпаци! Аз го предчувствах и те предупредих да не оставаме тука!... Не ме гледай, заминавай!

Но някой ни беше преварил. Казаха, че управителя го нямало, ходили да го търсят.

— Тука е! — обади се жена. — Преди малко беше на портала!

Немкинята, съседка на Вирджиния отзад, съобщи, че с мъжа си отиват да го намерят. Доцентът преведе. Заяви:

— Много любопитно!... Ако се интересувате от моето мнение, нашият тарикат няма да дойде. Вие какво мислите? — обърна се към Тахо.

Тежкият поглед на Тахомир го погълна. Кимна:

— Възможно е да са го купили...

— Защото аз разсъждавам умствено така: места почти няма — няма за двама, а той настанява двайсет. Нощем бариерата е спусната в прекия и преносен смисъл. И най-малко портиерът може на своя отговорност... Разбирате ме!

Потапячите усещаха, че обкръжението продължава да се занимава с тях, и организирано не ни обръщаха внимание. Отново намалиха разговорите до най-необходимото. Моторът на камиона обаче продължаваше да ни ядосва. Оказа се, че зареждат леководолазните си апарати, моторът им трябваше за компресията. Всезнаещата академия ни разясни, че въздухът в бутилките се сгъстява до 150 атмосфери.

След малко немското семейство се върна и съобщи, че обер-Вангелов е разрешил настаняването. Извинявал се, но групата имала съответен документ — насочване за този плаж. Това били спортисти аквалангисти от някаква тяхна си организация, която ще провежда тук тренировки. И за да не пречат на летовниците, трябвало да ги настани в самия край на къмпинга. Но те поели задължение да не безпокоят никого, да се държат коректно.

Слушахме мълчаливо превода на „бате Сашо“ и ни беше ясно, че хората ще стоят, ние ще ги гледаме и слушаме, а на когото не му отърва — Аркутино е наблизно. И „Оазис“, „Градина“, „Райски залив“, „Черноморец“, „Лилия“, „Корал“... Какви звучни имена, каква прозрачна вода! Но шаблонното човешко същество трудно си мести колибата, то свиква с този пясък, този изглед, това море. Пък и защо ние да се местим, ние сме от по-рано, имаме привилегии, дошлите по-късно трябва да се съобразяват!... Така е, но аборигените в Австралия предпочетоха да се съобразяват с дошлите по-късно излишъци на Англо-шотландския ренесанс, да не говорим за гостоприемството на Монтесума към Кортес.

Преглъщахме обидата на нашия скъп приятел „Николай“ и си мислехме, че ни остават няколко дни. Е почерняхме, заякнахме, напомнимахме гърди и мускули, натрупахме впечатления, хапнахме риба и попривършихме парите. Май е време да си ходим... Но защо да е така? Последните дни са най-сладки, тъкмо тях ли да преглъщаме?... Ето че Вирджиния не може, тя е от вчера и обидата заседна. Николай ѝ се пишеше най-верният приятел, той се канеше за такава жена да излезе на дуел, да удави съперника си с водното колело. Не, хората се делят на горди и примирени! Тя няма да се съгласи, ще отнесе въпроса до управлението в Бургас!

Потапячите закусиха варени картофи, след което започнаха да белят картофи за обед. Първите трима облякоха лъскавите си костюми, вдигнаха си един другиму циповете отзад и нарамираха аквалангите. На главите — маски, на краката — плавници. Шефът им ги инструктираше с по няколко последни думи и сочеше часовника си. Те кимаха и нагазваха.

Двама от останалите най-неочаквано се заеха да вадят циментовите стълбове на оградата! Тези, които им пречат. След час крайните десетина метра на телената мрежа отстъпиха с няколко крачки на юг и хората си създадоха пространство отвъд камиона и палатката. Стори ни се невероятно. Тия хора искат да прекроят къмпинга! Що за власт имат, да се разпореждат на чужда земя? Да местят граници! И макар преустройството да беше в наша полза, тъй като ги отдалечаваше и скриваше малко, ние негодувахме по чисто емоционални причини. Гордостта ни беше отново посмачкана въпреки заявленията на Вирджиния.

Цял ден тия здравеняци спортисти влизаха и излизаха с едно методично постоянство, увлечени и доволни от заниманията си. Непрекъснато припалваха камиона, компресорът им ни продуха ушите и мозъците, ядяха картофените манджи, пиеха бира и се смееха гърлено, понякога гръмотевично. Бяхме наклонни да се присъединим към оценката на Вирджиния — Западна Европа се е преместила на изток... Ами да, щом са дошли чак тука!...

И вероятно всичко щеше да приключи с взаимната ни неприязън, ако не бяха жените и децата. Защото мъжете си гледаха морето, а жените — всъщност две от тях — решиха да покажат на Вирджиния коя е тя и кои са те.

Другите минаваха отзад, ходеха да пазаруват, да носят вода, да се разхождат — тяхна си работа. Не ги виждахме, не ни се вряха в очите. А тези двете дефилираха показно По десет или петнадесет пъти на ден, минавайки на две-три крачки от нас. Намерението им да ни досаждат беше очевидно. Стъпваха отривисто, с удоволствие пръскаха пясъка зад себе си. Понякога дори ще спрат пред Вирджиния, ще я погледнат и ще прихнат. Ставаше нетърпимо... Научиха и децата си. Три-четири от тях започнаха да им подражават, да се лигавят и да се спъват нарочно във вървите ни. Вирджиния не искаше да им обръща внимание, но не издържа. И щом ония тръгнаха към нас, ставаше и ги посрещаше със същите физиономии, като в добавка пускаше сочните си коментари. Само че докато тя се ядосваше, ония се забавляваха.

Вече едва удържах и малката си дъщеря. Настръхна, иска да се бие, набелязала си едно момче, което ѝ показвало юмрука си.

Излизаме с нея от морето — и двамата горди с плуването и издръжливостта си. Аз се проснах на топлия пясък, защото така съм свикнал от ония години, а тя продължи към палатката и хавлията. Голямата още се плискаше във вълните и подскачаше щастливо. На нея и това и стига, тя не иска да скитори по водата. След няколко минути улових случайно прелюбопитна картина: едно от хлапетата на „противника“ беше застанало пред нашата къщичка и с поглед в дъщеря ми размахваше дълга пръчка. Както се разбра, било същото онова, дете и показвало юмрук. Зад него свитата му наблюдаваше от пет-шест крачки. Игра на война — какво друго? Жилавата шибалка се огъва и пита: Страх ли те е? Я приближи! Но кой е луд да приближава! Свистенето предупреждава. А момчето те гледа победоносно и понеже си момиче, повтаря предизвикателно: Ела де, ела!

Малкото се изтриваше с кърпа и наблюдаваше. Спокойно. В такъв момент може и да се подхилва. Няма намерение да се захваща. Но не се и крие вътре. Момиченцата знаят, усещат с женския си инстинкт, че тия момчета играят на война не само за да погъделичат мъжкото си самолюбие, но и за да им направят впечатление. И имат готов, кокетен отговор:

„Я стига бе!“ Това задоволява двете страни.

Само че моето хлапе остави кърпата на стола и направи крачка напред, втора... Вървеше съвсем бавно, по конец и лицето ѝ оставаше все тъй невинно, добро. Измама!... Познавам я толкова добре, тя е по-

скоро застинала от напрежение, от лицемерие. Само след секунда ще стане хищно и опасно...

Вървеше съвсем бавно, като механизъм. Онова зачести, дори се наведе леко, ръката му замахваше по-силно. по-зло. Но виждах, че е разтревожено, че играта става истина. Струва ми се, че по-скоро трябваше да забави, да спре... Дебненето е въпрос на изострено внимание...

Изведнъж моето се хвърли!... Какъв скок на невестулка! Пръчката го шибна жестоко по голото рамо, сборичкаха се, огънаха тела и ръце... И двете дърпаха отчаяно нещо, блъскаха се и пак дърпаха — очевидно изтръгваха едно от друго опасното оръжие. Беше успяла да улови пръчката! Биеше се бързо, рязко и нервно — не знаех дали беше по-силна, знаех само, че злобата и вярата ѝ бяха по-силни — тя никога не се съмняваше. Следния миг я изтръгна и в обратния замах — мигновено! — улучи лицето и ухото на другото.

Писък!... Но само един. Болката сви момченцето, то улови ухото си и кое вървейки, кое подтичвайки, се замъкна пред голямата шатра. Вероятно при майка си. Но попадна на един от снажните мъже, който го отблъсна презрително, без дума.

И останалите деца стояха на местата си. Някой ги беше научил, че в двубоя на Ахил и Хектор намесата на трети е безчестие. Моето потъмняло от слънце и напрежение диваче ги изгледа сдържано, счупи пръчката и я хвърли на земята. Обърна се и влезе в палатката.

Двайсет секунди, трийсет... Който видял — видял, друго няма.

Захлупих се по очи и ударих с юмрук пясъка. Стой си на мястото! Не мърдай, не се издавай! И нито дума! Мълчанието възпитава по-добре от думите, каквото и да кажеш, ще бъде глупаво!

Най-сладкото в цялата история беше, че и то я премълча. Всъщност разказало я на сестра си, а тя я повтори на Флорина. Жена ми ме попита, отвърнах с най-примитивен егоизъм, че нищо не знаех. Разказах ѝ я по-късно, когато се върнахме. Това е далечно ехо от детството ми — мама не даваше да се разказват истории за сбивания, падания, болести, страх и изобщо страдания. Още по-малко хвалби, говорене в бъдеще време.

Някоя от жените си отмъсти, а може би майката или посраменото момче... Всеки глупак би го измислил и направил — заляха двете ни палатки с мазнина, остатък от тигана. Нищо особено, не се трогнах

много, но Флора и Вирджиния пощуряха, решиха, че трябва да им подпалят катуна, да ги изселят, да им спукат гумите — спомних си Таховите думи за жената и къщата. Белята беше сторена вечерта или през нощта, а на заранта, още в първия си гняв, Вирджиния наби едно тяхно момиченце, което ѝ се изплезило. Дотърча майка му и се развика неразбираемо, развика се и Вирджиния, сочейки тъмното мазно петно, на онази дойдоха подкрепления, Флора скочи и се намеси, та трябваше да ги разтърваме. Улових жена си — малко ѝ трябваше да посегне, на нея ѝ приляга. Тя се нервира още повече и ми заяви с блеснали очи да я оставя. Направих знак на един от техните да помогне и озапти щурите жени. Той разбра, влезе помежду им и вдигна ръце, но те го заобикаляха и напиряха да се разправят или бият. Дойде и шефът им. викна нещо, те се стъписаха, а той се обърна към Вирджиния. Може би искаше да ѝ обясни, да я упрекне или се извини, но тя си знаеше своето, размяташе ръце и коси, сочеше петното, обиждаше и ругаеше, наричаше ги паплач и простотия, келеси и психопати, додето толкова се навря в него, че той ѝ улови ръката. Тя се разкрещя да не я пипа и с другата го зашлеви, заплювайки го едновременно. Онзи я пусна, но я блъсна леко, гнусаво — и той се нервира. Впрочем съвсем заслужено. Но той беше Херкулес, а тя — късогледата Вирджиния, обути в джапанки. Дали тя си сбърка крачката в пясъка, или той не си премери силата, но нашата политна назад и се завали. В същия миг писна истерично на Тахо: Какво чакаш, ооох, удари го, ще ме убият, чуваш ли, страхливец!... Тахо се беше развълнувал и наистина не знаеше какво да прави. Със зачервено лице и приведен, отворил наполовина уста и спуснал вежди, той изведнъж скочи пред мустакатия и се разкрещя:

— Махай се, идиот! Махай се!... Идиот! Марш оттука!...

Това изобщо не беше Тахо! Това беше луд човек, чиито изкривени уста и очи изглеждаха ужасно! Ръцете му посягаха към оня, косите му се пилееха, той едва ли виждаше нещо и някого, едва ли съзнаваше какво върши, той беше включил някакво свое безумие и търсеше да извърши нещо жестоко, опасно. Огромният мъж се извърна и си тръгна, но Тахо не спираше да крещи и повтаря „идиоти“, „махайте се“, „вън от тука“, додето един младок — и той набразден от мускули — го блъсна ядно. Изглежда, беше решил най-сетне да му покаже кои са и го запрати по гръб. Сега аз се хвърлих и го блъснах,

той политна, но не падна, окопите се и тръгна към мене. Сбиването беше неизбежно и не зная кой щеше да ми помогне, ако ония не го уловиха навреме и помъкнаха назад. Усетих, че някой ме държи. Беше доцентът с умния си поглед, който ме отрезви.

— Няма смисъл, братче!... Не е този начинът! Потапячите се оттеглиха организирано, по заповед, и след няколко секунди останахме сами на чистия и мирен пясък. Помогнахме на Тахо да стане, Вирджиния се беше оправила сама и бършеше разплаканите си очи, децата гледаха мълком, а Флорина държеше ръката на братовчед си и я стискаше, галеше, повтаряйки:

— Успокой се! Нищо не е станало!... Абсолютно нищо! Моля те, бате Тахо!... Не се тревожи!...

Тахомир бавно идваше на себе си. С известно учудване сякаш осъзнаваше къде се намира и какво се е случило. И с един непознат ми суетен маниер заоправя дългите си коси, като ги подреждаше и натискаше, решеше с пръсти и подръпваше отзад. Турихме го на стол. Все още дишаше трудно, гледаше разсеяно. Неочаквано заяви с твърд глас:

— Това не са никакви спортисти, това е банда, която тършува по морското дъно за старини!

Изумяхме... Тахо си беше със същия бистър ум! Доцентът вторачи поглед в него с наивно хлапашко озарение...

— Какво? — попита безсмислено. — Извинявайте, да, да!... Разбира се — аз съм последният ахмак на този къмпинг! Вие сте гениален, сър Ливингстън!

За пръв път го нарече така публично. После направи малък завой, за да подреди мислите си или се окопите от изненадата. Единият му юмрук удряше дланта на другата ръка.

Тахомир добави вече сдържано:

— Каквото намерят през деня, го събират на двайсетина метра от брега, точно срещу оградата. А нощем го изваждат и пренасят в колата. Сетне ще го продадат на Запад.

Доцентът беше застинал.

— Амфори! — натърти шепнешком. — Хем четох няколко пъти за ограбване на морското дъно в Гърция и Турция. А никак не ми идва наум, че тук също може да е пълно със старини!... Цялото крайбрежие е било гръцки колонии, после римски провинции... Тук е все още

девствен бряг! Разбира се!... Това обяснява напълно поведението им — затворено общество!... Точно така, вие се отпуснете, аз ще имам грижата!...

Отмина.

Постепенно се успокоихме, но без желание да се съберем и продължим коментарите. Освен жените. Хлапетата изчезнаха.

Следобедът дойде граничен патрул. Видя ни се нелепо това униформено присъствие сред голотията. При това хора с оръжие!

Пред камион-фургона говориха нещо, обясняваха се. Настроението на съседите беше под нулата. Изглежда, Тахо се беше догадил блестящо. Пък и в късното си заспиване беше наблюдавал подозрителното нотнo „учение“.

След още час потапящите натовариха всичко и без да си вземат довиждане с когото и да било, отпътуваха. Бяха заровили ямата си и очистили пясъка. Остана да напомня за тях само преместената ограда.

Опитахме се да разберем нещо от Вангелов, но и той вдигаше умърлушено рамене. Нищо не му казали. Разпитвали го.

— Ще си имам неприятности, мама му стара! — изохка. — Какви хора бе, правиш му добро, търпиш упреци, на, вие, дето се казва елитни хора, се обидихте, имам ли сметка да се карам с вас и един член на академията, протестираха и две немски семейства... А те тръгнаха да изнасят от нашето море скъпоценности! Аз какво съм виновен...

— Официален документ показаха ли при настаняването? — попита доцентът. — От кого беше издаден?

— Ами! Хвърчаща бележка от Бургас, от „Балкантурист“. Нищо чудно да излезе, че препоръката им е била фалшива!

Вирджиния го изгледа хищно, отмъстително:

— Николай, колко ти бутнаха? Не се прави на наивен!

Пан керовник беше загубил цялото си величие.

— Вирджиния, поне ти ме съжали! От твоите уста ли да чуя такива думи! Аз, дето пазя и вардя това море, този плаж, дето не спя заради къмпинга!...

— А имате ли инструкции относно настаняването на аквалангисти? — продължи да разпитва доцентът. — Този спорт, доколкото знам, е под контрол.

— Имам, вятър!... Разбира се, че е забранено, ама кой да ти каже точно какво и защо!... Инструкции хилядо!... Свършихме я една, Тахомире, ами нейсе, да са живи и здрави жените! Цум вол! Вирджиния, погледни ме с хубавите си морски очи! Падам на колене!...

Почерпката продължи в чест на освобождения южен край и възстановеното доверие. Удобното ъгълче се запазва за хората на бате Сашо, които пристигали след ден-два, с голямо закъснение.

— Но това съвпада с нашето заминаване! — каза Флорина. — След два дни ние тръгваме, ще ги настаните тука!

Съобщението беше прието трагично-учтиво. Защо толкова бързо, иде август, това е най-хубавият месец, морето отсега е най-кротко, снабдяването се подобрява, дините наводниха, ще започнат да докарват грозде... Да, но ние си тръгваме! Тахомир и Вирджиния остават още десетина дни, всъщност те ще си решат кога. Портиерът бай Ставри ще прибере палатката им, той е от Созопол, тъкмо да е наръки идното лято. Сетне по море до Варна...

Стори ми се, че доцентът наистина съжалява за нас. Е, до ще време!...

Сетне приказката се завъртя около пребиваването му в Сан Франциско и неразбираемите американски нрави. Разказа за секретарката на института, в който е бил шест месеца. Хубаво, смело момиче, деветнайсетгодишно, от Ню Орлеан.

— Държеше се удивително любезно с мене. Усмивката ѝ ме обърка, започнах да си мисля това-онова. И наистина, покани ме на вечеря в квартирата си. Това при тях означава много. Рекох си, бате Сашо, излезе ти късметът и в Америка! Два прибора, бутилка вино, ваза с цветя, свещ... Но аз съм безкрайно предпазлив! Разпитвам я защо е във Фриско, защо не е останала в Ню Орлеан! Ню Орлиънз! „Ами така, не исках да съм при родителите си!“ Но защо точно в Сан Франциско?... Усмихна се очарователно: „Ако бях спряла в Далас, щяхте да попитате: Но защо точно в Далас!“ В този момент се звъни. „О, казва, приятелят ми! Предупредих го да закъснее, а той подранил!“ Тъй че по европейския стандарт американските момичета са много вътре, но всъщност това е една обичайна любезност... Информация, братче!

Разпитвахме го и за Ню Йорк, но не беше очарован. „Там, ако не си някой, си никой!“ Знаят с кого имат работа и не си губят времето за общ лаф. Бизнес, престъпност, космическо отчуждение... Но Ню Йорк не е Америка! Американецът е сърдечен, а осемдесет на сто от престъпността е в пет града! Няма нужда да си заключваш колата и да махаш чистачките!... Върна се отново на института, където един малък случай го накара дълго да мисли върху нашата национална психика.

— Попитах моя колега, с когото работехме заедно, откъде мога да се снабдя с листи, туш и пособия — вероятно имат нещо като склад. Да, казва, книжарницата е в дъното на коридора, има всичко необходимо. Отивам — действително! Самообслужване. Гледам, едни разкошни химикалки. Взех си една шепа. Има обаче и пощенски марки. Това са пари! Върнах се и го питам отново: Извинете, имам служебна кореспонденция, мога ли да ползвам марките? Да, те са за това. Но имам и лична... Не, не може. Тогава зададох най-баламския въпрос: А вие по какво ще разберете коя е служебна, коя лична? Отвърна недоумяващо:

„Защо ние трябва да разберем, вие нали знаете!“

Вангелов беше ходил в ГДР и разказа как се губили по пътя, били две коли и се разделили. И дълго не могли да излязат от някаква магистрала. В Берлин го глобили, задето пътувал в тролея без билет. Иначе немците били отличен народ и не било вярно, че не пиели. Напротив!

Жената на доцента — Малина — разказа за Сирия, ходила няколко пъти последните години, била един от проектантите на техен язовир. Непрекъснато получавала предложения да я купят, особено на минаване през Турция. И то насред улицата или във влака!

Пак окъсняхме, пак изпразнихме бутилката. На ставане Тахо каза, че иска да се разходи, краката му били изтръпнали. Вирджиния се загледа след него и забеляза с настроение:

— Флорче, виж го твоя братовчед как ходи! Чак крака си замита — уловило го е!

На лягане Флорина беше мълчалива. Тя е такава, когато се сърди или ако се е случило нещо особено. Попитах я:

— Ядосана ли си?

— Безпокоя се за Тахо.

На сутринта беше пред палатката. Легнал по обичайному. И все пак имаше нещо различно. Флорина приклепна до него.

— Какво ти е?

— Нищо... Абсолютно нищо! Всъщност усещам единия си крак изтръпнал. Но съм добре. Произнасяше думите различно, по-трудно, малко провлачено. И в погледа му имаше промяна — задържаше очите си неподвижни, в една точка.

— Не, не си добре! — развълнува се Флорина. — Снощи вървеше особено!

— Внушения! — надигна се Тахо. — Вървя си както винаги... Тъкмо ще ида да се намокрят ...

Направи няколко крачки, залитна и се строполи. Сви се, сгърчи се, главата му се изметна назад, ръцете му се долепиха в гърдите. Вирджиния изпищя, но Флора я сръза: „Млъкни!“ Отиде до него, коленичи, подложи му дланта си.

— Какво ти е?... Какво чувствуваш? Бавно, полуразмазано Тахо отвърна:

— Малко... Кракът ми тежи... Тръпне... Но ще мине!...

Вирджиния също беше коленичила и безпомощно щуреше очи. Взе да глади косата му.

— Искаш ли да си легнеш вътре? — попита.

— Не!... Тука ми е добре...

— Да ти запаля ли цигара?

— Да...

— Глупости! — викна Флорина. — Лекар! Пали колата! — извърна се към мене. — В Аркутино! Докарай го!

— Няма смисъл, лекарят е тук! — отвърнах. Съпругата на саксонския доктор беше отвън и гледаше към нас. Попитах с глава и ръка: Къде е? Тя посочи морето, после разбра тревогата ни и изтича няколко крачки. Извика:

— Влае! Влае!...

Онзи плуваше наблизко и вдигна ръка за поздрав.

— Бързо! Бързо! — замахна му тя и той възви към нас. След малко се отръска на пясъка. — Припадък — съседът падна!

Мокър, настръхнал от сутрешния хлад, докторът отиде до Тахо и се наведе. Флорина му обясни с две думи какво се е случило. Човекът беше сериозен но в един миг се усмихна:

— Нема нищо!... Що, съседе, залитна, така ли?

— Слабо ми е... Не мога да пазя равновесие — почти изфъфли Тахо.

— Дреболия! — отвърна нехайно мокрият доктор. — Но за всеки случай отиваш в Бургас. За ден или два... Впрочем какъв ден сме днес? Коя дата? И с ръка ни даде знак да мълчим.

Тахо гледаше недоумяващо.

— Всичко ще се оправи много бързо, драги! Но сега — в болница! Кой ще го откара?

Обадих се. Даде ми знак да тръгвам. Сподири ме.

— Карайте много внимателно! Всяко сътресение е опасно.

— Това е удар, нали? — попита Флорина.

— Да, лява хемипареза. Смутена подвижност на лявата част — за предпочитане е. Иначе няма да говори. Веднага в болница, за да се ограничи процесът!

Хвърлих се към колата. Тахо не искаше, съпротивляваше се с логиката на животните, искаше да го оставим на пясъка два-три дни, за да му мине. Но Флорина го накара да млъкне. Натоварихме го. Вирджиния седна до него отзад, Флорина — до мене. След половин час бяхме в болницата.

Лекарят, който го прие, имаше загрижен вид.

Вирджиния остана. Върнахме се в къмпинга мълчаливо. Докторът пак дойде, доцентът и жена му също.

— Инсулт — професионално съобщи хирургът. — Хлабавост на съзнанието, загуба на понятие за време и пространство, потокът на дните спира. Функционална асиметрия. Вероятно е хипертоник... Но ще се оправи. Няма опасност за живота му. Ако не се развие процес, още години ще идва на море. Ще работи пълноценно... Със спомен, разбира се. Ще му остане нещо в походката и говора. Вече няма да бърза. Ще произнася думите бавно...

— Той и досега не бързаше — казах, — тъй че няма много да му личи...

— Ще личи! — изпсува докторът и кимна за довиждане.

С Флорина се спогледахме.

— Да си тръгваме! — казах.

— Утре!... Искам да се отбием в болницата, за да разберем нещо повече.

— С какво мога да помогна? — попита доцентът.

Разперих ръце.

Следобеда прибрахме част от багажа. Платих на Вангелов — беше коректен и ми взе половината. Фифти-фифти. Затюхка се за Тахомир, но нямахме време и желание за дълъг разговор.

На другата сутрин Вирджиния пристигна. Мълчалива — неузнаваема. Уреди набързо, каквото трябваше, уговори се с бай Ставри да прибере палатката и останалия груб багаж, а тя си взе само един куфар дрехи. Подари на децата всевъзможни дреболии — спасителен пояс, шнорхел, плавници, корозит, шишенца парфюми с остатък в тях, бронзол, дори едно червило. Каза, че Тахо вероятно ще го прехвърлят след някой ден с болнична кола в Русе и тя ще пътува с него... Целувки, сълзи, отчаяние... Замина.

Мястото осиротя. Осиротя плажът. Трябваше да се омитаме и ние час по-скоро. Живеехме с тягостното усещане за непоправима вина. Беше глупост, но се питахме защо стана, как можехме да предотвратим нещастията, да помогнем.

Внезапно Флорина каза мрачно:

— Знаеш ли, ето тука лежеше... Аз тръгнах да го заобиколя, защото краката му бяха опънати вече... А той мъчително се сви — посегна с ръка да прибере крака си, за да ми направи място!... Разбираш ли какъв кавалер — мислеше не за себе си, а за мене!...

Прищя ми се да замахна.

— Нали това безкрайно потискане и съобразяване го доведе дотука!

Изглежда ме студено.

Към обед палатката ни се превърна в обемист чувал и се скри в багажника. Столове, масичка, завивки. Сега натоварихме всичко далеч по-лесно.

Тръгнах да се окъпя за последно.

От горния край на плажа се чу гъдулка. Зададе се сюррия деца, които съпровождаха мечка, мечкар и циганка в пъстра носия. Мелодията беше протяжна, нашенска, стара, Мечкарят свиреше и пееше, поспирваше и разиграваше животното:

— Хайде сега, Мецо, покажи как стара баба меси хляб!... Покажи как млада булка става сутрин!... Как се сърди свекър!...

Мечката показваше, децата се радваха, а в дайретото падаха откъслечно жълти и бели стотинки. От време на време жената на мечкаря улавяше някоя ръка и се опитваше да врачува.

Не зная защо, Флорина сама й даде своята.

— Ай, ай, ай — пари! — удиви се гледачката. — Много пари, булка, златни пари! От друго място ще додат, наготово, няма да ги печелиш!... И път имаш, у друга държава, далече... Деца ще растат-порастат, ядове ще имаш с тях, ама ще се изучат... Добър мъж си взела, дип не те слуша, ще ти белей главата!... Години много имаш напред, булка, ето — и къща виждам!... Къща ще купиш, друга... Ай, ай — има и нещастие... Много ще ревеш, булка, много, ама пак ще живееш!

— Скоро ли е нещастieto? Какво е?...

— Хайде стига. — рекох.

Къпах се дълго. Сам. Влязох дълбоко в залива и не исках да се разделям с това слънце, с този бряг, с това море...

Излязох. Флорина ми подаде кърпа. Обух панталон. След толкова дни!... Голямата дъщеря се беше настанила в колата на меките одеяла. Малкото го нямаше.

— Къде е? — попитах.

— Където е баща му — в морето!

Отидох на мокрия пясък. Викнах. Помахах с ръка. Видя ме, отвърна ми, но не излезе.

Върнах се при колата, запалих. Потеглих бавно. Зад портала, на пътя, спрях.

След малко се зададе. Голо, с широка крачка на момче, с блеснало тяло и ирония на умното си упорито лице. Стори ми се, че е събрало в този миг красотата на човечеството.

Боже, как вървеше това момиче! Знаеше, че няма да тръгнем сами, че сме готови да я чакаме цял живот, че без нея сме за никъде!

Вървеше с безумно настроение и с моята любов към нея.

Качи се отзад, рекнах й нещо през рамо, потеглих. След малко пътят изви високо над водата. От прозореца надолу блестеше море с безброй пърхащи сребърни криле. Запах: От прозореца надолу, от прозореца надолу, ооот прозореца надолу!

През лятото се губят на море и плуват дълго. Правят си палатка. Летят на сърф... А някое момче, ще ги загледа с мъка. Сладка.

Вървят по пътя щастие с момиче, не вярват на поличби и беди, отиват в утрешния ден — далече... Пренасят мен и моите деди.

А после?... После този чуден град най-смелото момиче ще учуди. И щастиято със провлечен крак ще тръгне нейде, за да се погуби.

Източник: <http://bezmonitor.com>

Издание:

Йордан Хаджиев, СЕМЕЕН ПОРТРЕТ, Роман, I издание

Рецензенти Михаил Василев Александър Спиридонов

Редактор Благовеста Касабова

Технически редактор Божидар Петров

Коректор Албена Любенова

Дадена за набор януари 1989 г. Подписана за печат април 1989 г.

Излязла от печат май 1989 г.

Тираж 30 150 броя. Цена 1,11 лева.

Народна младеж издателство на ЦК на ДКМС, София, 1989

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.